

לבעיד

פרק ה (6) ועשרתי על שהנביאים כי כעומד חיהוה לפני דודים אל עמו . ולא נמן לו עוד פוס
הנביא כחמלה נביאמו . פסד סיחם אותו כבודו להיות לפני אל עמו . על זה כי בעמוד עק או אש
חוט . ואז ח"כ ידע הוא ענמו ודבור הוא לו מלת כבודו יס' ועמדתי על זה כי בעמוד עק או אש
ידבר איהם . וכמו שהנביא ומבאר . ומה שמבאר שמואל הנביא ע"ה בחתלת נבואתו כאשר קרא אליו ד'
פעל קולו אותו כשנשם שמואל א' ב' . זה היה רק כאשר קרא אותו שזיך עמו להנבאות . וע'
נאמר אמר לו עלי שהקול הסוף הוא קול ממעל מדבר אליו ואז הכין עמו לנבואה . נאמר גם ויבוא ד' ויסת'
זכו' . וכמו שכתב גם הרד"ק ז"ל כי בפסם הסוף נראים שמונה לנגד עיניו . אשר לדעת הבאן ז"ל היה
עמוד עק או אש או אור בבור . למען ידע שמואל כי הדבור הוא לו מלת כבודו יס' : (ב) שכל עשר
האורים

אֵינֶנּה בֶּן-בִּי אִם הִיְתָה בֶּן הָיָה מִתְחַיֵּב בְּכֹל כָּל תּוֹרָה וַיְשׁוּב הַדָּפֶק . ו ה ש י אִמֶּר כֹּאשֶׁר הִיְתָה הַמְּלָאכָה בִּשְׂבַת מוֹתֶרֶת בִּשְׂכָל וּבְמַלְא הַשְּׁמַע בְּמִנְיַעָה בֶּן יִתְכֵן שִׁיּוֹכְנָה שְׂמַע אַחֲרֵי אֶל הַתִּרְתָּה . וְאוֹמֵר בְּעִיָן זֶה הִיְתָה זֹאת הַהִקְשָׁה נִגְמֶרֶת אֵלּוּ . הִיָּה הַשְּׂכָל מִתְחַיֵּב הַמַּעֲשֶׂה בִּשְׂבַת וְאִז הִיָּה לוֹמֵר שֶׁהַשְּׁמַע בְּכֹל הַמְּחֻיָּב הִיְוָה (ס) אֲבָל הַתֵּתֵר לֹא . כִּי הָאֵדָם לֹא כֹר שִׁירָאָה בִּשְׂכָלוֹ שֶׁהוּא מוֹתֵר לוֹ שִׁיבְטֵל כָּכָל יוֹם שְׂבַת וְזוּלָתוֹ אִם לְמַנּוּחַת גּוֹפּוֹ אִם לְהִנָּאָה שִׁיְהִנֶּה כֹּה אוֹ לְשִׁנְיָהם יִחֲדוּ . וְכֵן בָּאת הַתּוֹרָה כִּמְהָ שְׁהוּא מוֹתֵר בִּשְׂכָל וְאִמְרָה לוֹ הִשְׁבַּת לְמַנּוּחַת גּוֹפּוֹ שִׁתְּקֶנָה בְּזֶה הַתּוֹעֵלֶת וְנִמְכַּל לֹא בְּכָל לְדָבָר (ס) אָף עַל פִּי שִׁשְׁמוֹ עוֹלָמִי כִּי יִתְכֵן בִּשְׂכָלוֹ שִׁיְצִוְהוּ חֲסֵם לְכַמּוֹל יוֹם יָדוּעַ וְיִתֵּן לוֹ לְכָל יוֹם דִּינֵר . ו ה ש ב י עִי אִמֶּר כֹּאשֶׁר הִיָּה נִכּוֹן שֶׁתְּהִיָּה תּוֹרַת מִשָּׁה בְּלִתי תּוֹרַת אֲבִרָהִם הִיָּה גַם כֵּן נִכּוֹן שֶׁתְּהִיָּה תּוֹרָה זוּלַת מִשָּׁה בְּלִתי תּוֹרָתוֹ . וְכֹאשֶׁר נִעְיִין בְּתוֹרַת מִשָּׁה נִמְצָאָנָה תּוֹרַת אֲבִרָהִם כֹּאמֵר אִךְ הוֹסִיֵּף מִשָּׁה הַבְּצִוֹת וְהִשְׁבַּת לְחַיִּוּשִׁים שֶׁהִתְחַדְּשׁוּ עַל עֶבֶר כְּמִי שִׁינְצֵל בְּיוֹם יָדוּעַ וַיְדוּר לְצוּם אוֹתוֹ הַיּוֹם תָּמִיד . (פ) וְכֹאשֶׁר יִישֶׁר זֶה אֲצִלוֹ מַחֲמַת עֲצוּמוֹ יִישֶׁר שִׁיְצִוְהוּ בּוֹ אֲלֵהוּי אוֹ תְּהִיָּה הַתּוֹסֶפֶת בְּכֹל מִי שֶׁהוּא מִתְּנַבֵּר בְּתוֹעֵלָה אוֹ בְּצוּם אוֹ בְּצִדְקָה כִּכֵּר בְּכָל תּוֹרָתוֹ וְאִם בְּעַל הַתּוֹרָה הִתְחַדְּשׁ לוֹ זֶה כִּכֵּר הַתִּירִי שִׁיבְטֵל כִּתְּוֵלָה (כז) וּבְתַחֲלִיב עַל הַקְּשׁוּתִי הָרֵאשׁוֹנוֹת כְּמוֹ זֶה . וְאֵלֶּה בְּלִם יִרְחֹק אֲלֵהִים שֶׁרָדוֹת לֹא הִתְקִיִּים מִמֶּה עִם הָעִיּוֹן מֵאוֹמָה :

פרק חואחר אלה השבעה אני רואה לזכור דבר שהם אומרים ירחבו בו הדברים . והוא שהם אומרים כמו שהיתה סבת האמין במשה העמידו האותות והמופתים הן חייב שהיתה הסבה להאמין בזולתו האותות והמופתים . ותחתיה בעת שמעי זה תמה גדול הוא שסבת האמינו במשה לא היתה האותות והמופתים בלבד אבל כבת האמינו בו ובכל נביא (ב) שיקראנו תחלה אל מה שיבשר וכאשר נשמע דברו נזכרה אותו שמינו בו נבקש ממנו המופתים עליו וכאשר יעידים נאמין בו ואם נשמע ממנו פתה נזכרה ונראה שלא תכשר לא נבקש ממנו מופתים כי אין מופת על נמנע . (ג) והדרך באלה השני ענינים כראובן ושמעון עמדו לפני הדין ואם יטעון ראובן מה שאפשר במהו כאלו אמר יש לי עליו אלק דינר ובקש ממנו הדיין עדים וכאשר יעידו העדים יתחייב לו הטמון ואם יטעון עליו מה שאי אפשר כאלו אמר (ג) יש לי עליו חקל תהיה פתחנו מעקרה כבלה שאין חקל ברשות אדם ולא יתכן שיבקש הדיין עדים על זה . כן הדרך עם כל טוען בנבואה אם יאמר לנו שאלהים מצוה אתכם שתצטוו יום כך נבקש ממנו אותות וכאשר נראה אותם נאמין אותם ונצו . ואם יאמר אלהי יצוה אתכם לנאוף ולגנוב או שרוא מודיעכם שיביא מי המכול או שברא השמים והארץ . (ד) בשנה בלי מחשבה לא נבקש ממנו אות (ה) מפני שקראנו למה שלא ישמרו השכל (ו) או הגדה נאמנת . וכבר הוסיף קצתם על המאמר הזה ואמר (ז) אם לא ישניה אלינו ויראנו האותות והמופתים ונראה בהכרח מה נאמר בעת ההיא . ע נ י ת י ו כי נאמר בעת ההיא כאשר נאמר במי שיראה לנו אותות ומופתים על עויבת מה שיש בשכלנו מטוב הצדק וגנות הכוב והדרוה לזות . והוצרך לומר כי גנות הכוב וטוב

שְׁבִילֵי הָאִמּוֹנָה

לשפוטת אס צביה ופנעט , כלומר דהויחט , ופנעט , או לא מפנעט "כ"א מהכנל אפר הורגלו עניו נגד פנעט , וכ"א לא יחנן א' לל הכורט , כי אס נאחר שמפנעט הכורט להפנמות , ישוב הדין והסמירה אפר אמרנו ראשונה : (יח) אבל ההדר לא . כלומר שאלו היס הפנל מחייב העבודה בשנה היתה הקפדה גמרה , וסיס ראוי לומר כמו שזאת התורה כזה שפחייב הפנוחה בשנה הוא נגד הפנל . כן ג"כ חייב אחרים עוד תורה אחרת עס פסיו : נגד הפנל . חולם אס אין הפנוחה בשנה נגד הפנל , וכן שאין הפנל מחייב אוקס ומחייב גס את העבודה . א"כ אין זזה הכורט מתענה לפנל אין קיסס קיסס : (ס) אע"פ שישבו עולמו , שפסר בו את המלאכה עולמים : (כ) ובאשר יישר זה אצלו בו , כמו שזוח נוס ויפסר פיעסה כזה האדם מעלמו . כן הוא נכון ויפסר פלווה הכורט על כזה : (כל) ובמתחייב על הקשותיו בו , כלומר כמו שזה הוא שפנאל הפינל . כן גס הקפדותו להפנמות בפנין ומפנלין ומפנידים את הפנע , ולא יקייס מהס אחר העיון מאומה :

פרק ח (ה) שיקראנו תחלה בו'. ר"ל כי ייקר עיני האמונה בנביא הוא דק כאשר יקרא אומנו לדבר שמוכרם להיות ובלתי נמנע בשכל. ולח נבקש ממנו מופת על אמתתו. ואם יקרא אומנו לדבר הנמנע אל השכל. לא נאסר לו ולא נמנע אליו. ולא נבקש מופת על טומומוי ועל דבריו. כי אין מופת על דבר נמנע. ולא נמנע לדבריו כלל: (ב) והדרך באלה הישני ענינים. המוכר בשכל והנמנע בשכח: (ג) יש לי עליו חרקה. פגיע לי ממנו הכר חרקה. (ד) בשנה בלי מחשבה. כד יניח ושכח בלי טעה ומחשבה: (ה) מפני שקראנו. שקרא אומנו: (ו) או הגדה נאמנת. כלומר שכל זה הוא נגד השכל ועד ההגדה הנאמנת שהוא המורה: (ז) אם לא ישיגו אלינו בו'. ר"ל אם לא יצניח הנביא את כל שאין לו מפקדים

קצית לא היו כי אם שלא ישאר דבר בתם. וראיתי למי שהוא משכיר הכסול (ח) בענין
ה ש ב ע ה מאמרים וחושב שהם מדרך העיון ושכלם לקיים ואני רואה לזכרם ולזכור מה
יש עליהם מן התשובות. ואומר ת ח ל תם הקשורו על החיים והמות הוא אומר כאשר
ישר להחיות בחכמה ולהמית בחכמה כן יתן התורה בחכמה ויבטלה בחכמה. ויתבאר לי
כ י ש כיניהם הפרש גדול כי לא היה כי אם להמית (ט) ולא נתן תורה לבטלה כי המות
היא דרך הנסיעה אל העולם הבא אשר היא הכונה ולא נתן תורה בעבור לבטלה כי התורה
אלו היתה בעבור לבטלה לא היה אפשר לכל תורה בכלי במול ותבטל הראשונה בשניה
והשניה בשלישית עד אין תכלית וזה שקר. ועם זה אלו היה זה כן היה בתורת השנית
לעולם הפך ומתירה. ובאור זה (י) שהתורה השנית יהיה בת הכונה וזולתה מפני שהיא
תורה וזה משפט כל תורה ותהיה היא הכונה מפני שהיא מכמלת הראשונה וכן משפט כל
מכמל שיהיה היא הכונה הראשונה והוא מאמר יש בו דקות. והשני (יא) הקשתו על
המת המצויים בתורה וסור התורה מהם כמות וראיתי שהכותב לא היה אפשר שלא יסור
התורה מתים כיון שהיה יכול עליהם צווי ולא אזהרה וראיתי הקשה (יב) כמה שאפשר
בלעדיו על מה ש'א' בלעדיו (יג) ואם לא יהיה אפשר בלעדי הכסול עוד ישוב ההפך אשר
זכרתיו עם כסול כל תורה. וה ש ל ש י ת הקשתו (יד) על מי שעושה ביום וישבות ביום
אחר ויצום ביום ויאכל ביום א' (טו) וזה נ"כ מדרך ההכרח כי האדם מפני שלא היה ביכולתו
שיצום בכל יום ולא שישבות בכל יום לא היה נכון שיצוהו הכורא בזה והתורה יתכן לאדם
שיעשנה בכל דור. וה ר ב י ע י ת הקשתו על מה שמעשיר ומוריש מפקח ומעור שעשנה
כל אחד מהם בעת שהוא טוב שיעשור בו. והמחלתו מה שיש בין הדברים האלה כי כל
ההצלחות כבר שמם נמול מי שעשיר אותו וכל היסורין שמם נמול מי שהמרה אותו אבל
התורה לא שמם נמול לא על העבודה ולא על ההמראה ואלו היה מועין זה מועין (טז) היתה
מפסידתו עליו התורה הראשונה מפני שתבטל שתהיה נמול לדבר שקרם לא כיון שאין
תורה לפניה. וה ח מ י ש י הקשתו (יז) על התאדם התמרה אחר שהיא ירוקה והדומה
לזה. ואלה כלם התבוננתי בהם והנה הם מחוייבים אם כבניה וכמכבוע א ברדל והתורה

שכיל האמונה

צוה : וצִוִּיתִי אֶת־הַכֹּהֲנִים מִכַּוְּסֵי־בְּמִזְבֵּחַ אֲשֶׁר־הֵם נֹחֲתִים אוֹתָם וְאֵלֶּכְךָ זֶה הַמִּזְבֵּחַ לֹא חֲמֶלֶס : אִם יִשְׁפֹּרֵם בֶּה נִלְחִימָה : וְלֹא לֹא יִתֵּן בִּישׁוּלֵה : אוֹ שִׁפּוּשֶׁה בֶּה זִמְנֵה וְאֵלֶּכְךָ לֹא יִשׁוּל עֲלֵיהֶ בִּישׁוּל וְכִמוֹ שֶׁחֲבֵר רָצִינוּ : (ח) בַּעֲנֵן הוּא שִׁבְעָה מֵאֲמָרִים ב' : ר"ל כִּי מִי שִׁיבְכֵר וְיִתֵּן אֲחֵלֹ בִּישׁוּל הַמִּזְבֵּחַ יֵשׁ לוֹ בַּעֲנֵן הַזֶּה שֶׁבָּעָה מֵאֲמָרִים : וְהוּשָׁב שֶׁהֵם מִדְּרָךְ הַעֲוִין וְיֵשׁ בְּכֻלָּם כְּדִי לְקַיֵּם הַכֹּהֵן הַבִּישׁוּל : (ט) וְלֹא נִתְּנוּ לָרֹדֶה לְבִטְלָה ב' : ר"ל בִּי עֵינֶךָ מֵהוּם הַחַיִּים לְאֹדֶם צִוּוּהוּ : הוּא רַק שִׁמְעִין עֲמֻמָּה כִּי הַסִּפְרוֹדִים וְיֵשׁוּם מִשֶׁ שָׁלַל יִתֵּן לוֹ אֵל הַמִּזְבֵּחַ : כִּי אִם לֹא־יִתֵּן שֶׁעֵינֶךָ מֵהוּם הַמִּזְבֵּחַ הוּא בִּישׁוּל : מַעֲשֶׂה בְּהוֹלֵל וְכִלְכֵּל מַעֲשֶׂה אֲחֵד וַיִּכְנֹס לְמִסְכָּלָן שֶׁהוּא הַעוֹלָ"ב וַיִּשְׁתַּבַּח בּוֹ בְּנוֹשֵׁם הַמַּחֲמִיד וְאֵין צֶדֶק שׁוֹם בִּישׁוּל : מַעֲשֶׂה בְּהוֹלֵל וְכִלְכֵּל מַעֲשֶׂה אֲחֵד מִשֶׁ שָׁלַל יִתֵּן לוֹ אֵל הַמִּזְבֵּחַ : (י) שֶׁהַתּוֹרָה הַשְּׁנִית יִהְיֶה בָּהּ הַבּוֹנֶה ב' : ר"ל שֶׁאֵם שֶׁאֵם עָמַם עַד בְּלִמֵּי חֲלִילִים : מִה שֶׁהוּא מְגוּנָה מֵאֹד : (י) שֶׁהַתּוֹרָה הַשְּׁנִית יִהְיֶה בָּהּ הַבּוֹנֶה ב' : ר"ל שֶׁאֵם שֶׁאֵם עָמַם בִּי שֶׁעֵינֶךָ מֵהוּם שֶׁל מִזְבֵּחַ הוּא בִּישׁוּל אֲחֵד מֵהַחַיִּים : מִהִים אֵלֶּל הַמִּזְבֵּחַ הַשְּׁנִי הִיךְ וְהַמִּזְבֵּחַ בִּי בִּישׁוּל שֶׁהִיא מִזְבֵּחַ : אִל"כ לֹא יִהְיֶה כּוֹנֵם הַמִּזְבֵּחַ עֲלֵיהֶ בַּעֲשֶׂה וְרָצִינוּ : וְכִמוֹ שֶׁהֵבִיט מֵהוּם הַמִּזְבֵּחַ הוּא בִּישׁוּל אֲחֵד מֵהַחַיִּים : וְכִבְדֵּךְ אֲמָרְנוּ שֶׁהִיא הַכּוֹנֵם עֲלֵיהֶ בַּעֲשֶׂה וְרָצִינוּ : שֶׁעַתָּה הֵבִיט מֵהוּם הַמִּזְבֵּחַ לְפָנֵינוּ : כִּי הַמַּשְׁכֵּם כֵּל מִכְסֵּל : כְּלוּמָר שֶׁכֵּל דָּרֵךְ הַנֶּפֶשׁ רַק בַּעֲבוּר דָּרֵךְ הַכֹּהֵן אֲחֵדִיו וְנִכְסְלוֹ : הִיא הַכּוֹנֵם בַּעֲשֶׂה וְרָצִינוּ : עַל הַדָּבָר הַמִּכְסֵּל הוּא כֵּן בַּעֲשֶׂה עֲמֻמָּה אֵל כִּדְבָר הַכֹּהֵן : וְהֵיךְ וְהַמִּזְבֵּחַ : כִּי עֲבָרָה בַּעֲשֶׂה וְרָצִינוּ : הִיא כּוֹנֵם בְּנוֹשֵׁם הַשְּׁנִי בַּעֲשֶׂה וְרָצִינוּ : וְעֲבָרָה הַשְּׁנִי בַּעֲשֶׂה אֲחֵדִים : הַכּוֹנֵם בֶּה רַק בְּמִקְרֵה וְצִוִּיתִי וְלֹא נוֹכַל לִמְדֵּךְ שֶׁהַכּוֹנֵם הִיא מִתְחַלֵּם עַל הַשְּׁלֵשִׁים : כִּי לִפִּי זֶה הִיא הַכּוֹנֵם גַּם הַשְּׁלֵשִׁים מִתְחַבֵּל וְכֵן הַכִּדְּבִיּוֹת וְכֵן לַעֲלוֹת : (יא) הַקִּשְׁתּוֹ עַל הַמֵּת ב' : שֶׁהַמִּזְבֵּחַ הֵם מַזְוִיִּם בְּהוֹרֵה בְּחַיִּים : וְנִשְׁעִים חַסְדִּים מִמֶּנִּי בְּמוֹתָם : (יב) בְּמִה שֶׁאֲפָשֶׁר בְּלִדְעִיו ב' : כְּלוּמָר אֵין דִּין אֲפָשֶׁר מִשֶׁאֵל"כ : כִּי הַחַיִּים אֲפָשֶׁר לָהֶם שִׁקְיוֹמוֹת לְעוֹלָם : (יג) וְאִם לֹא יִהְיֶה אֲפָשֶׁר ב' : ר"ל שֶׁאֵם נִטָּה כִּי גַם אֵלֶּל הַחַיִּים אִל"כ מְבַלֵּי שֶׁמִּכְסֵּל : שֶׁכֵּן לְעוֹלָם : (יד) וְאִם לֹא יִהְיֶה אֲפָשֶׁר : (יד) עַל מִי שֶׁעוֹשֶׂה בְּיוֹם ב' : ר"ל כִּי מִמֶּה שֶׁעוֹשֶׂה הַמִּזְבֵּחַ אִל"כ הַקּוֹשֵׁף לְמִקְוֵה שִׁיטָּה בִּיהֵם הִיךְ וְהַמִּזְבֵּחַ : וְלֹא־יִתֵּן לוֹ רֵק אֶחָד בִּישׁוּל : אִל"כ עַפְלוֹת מִזְבֵּחַ וְלֹא־הוֹסִיפִים סֶחֶם הַזֶּמֶן לְעוֹבֵם מֵאֲלָכֶה רַק בַּעֲבָדוֹת וְכַוְּסֵי־הַמִּזְבֵּחַ : (טו) וְהֵיךְ מִדְּרָךְ הַהִבְרָה : כְּלוּמָר גַּם זֶה הוּא דָּבָר שֶׁאֵל"כ וְאֵין וְאֲפָשֶׁר מִשֶׁ שָׁלַח עַם אֲחֵר מִכְסֵּל בְּכֻלָּה : (טז) וְהֵיךְ מִדְּרָךְ הַהִבְרָה : כְּלוּמָר גַּם זֶה הוּא דָּבָר שֶׁאֵל"כ וְאֵין לְלִמּוּד מִמֶּנּוּ : (טז) הִיא הִתְרָה מִפְּסִידָתוֹ עֲלֵיו ב' : ר"ל כִּי הַמִּזְבֵּחַ הַכֹּהֵן מִפְּסִידָתוֹ עֲמֻמָּה : כִּי לֹא נוֹכַל לִמְדֵּךְ שֶׁהִיא גְּמוּלָה לְמֵה שֶׁקָּדַם : הוֹאִיל וְלֹא הִיא עוֹד שׁוֹם מִזְבֵּחַ לְפָנֵינוּ : וְאֵין עוֹד עַל מֶה לְעֻמּוֹל : (יז) עַל הַתְּרָדֶם הַתְּרָמָה ב' : מִמִּקְיָם שִׁנְיִי הַמִּזְבֵּחַ אֵל הַשְּׁעִיִּים אֲחֵר יִשְׁתַּחֲוֶה הַמַּזְבֵּחַ בְּאִיכּוֹתָם יוֹם יוֹם : כִּהְתְּאֵדֶם סֶמֶמָה אֲחֵר שֶׁהִיא יִרְקָה וְכִדְמָה : וְ"ז אֲחֵד בְּעָלָן ז' כִּי בִּהְשִׁיבָן בְּשִׁנְיִי הַמַּזְבֵּחַ אֵלֶּם מִכְּרִשִּׁים לְפָנֵינוּ

ומצד הצדק אינם מדרך השכל אבל הם מדרך הצווי והאזהרה וכן מניעת הרצח והניאוף והגנבה והדומה להם וכיון שיצא אל אלה הדברים הקל מרהו מעלי ולא הוצרכתי לדבר עמו. ומהם מה שמביא מינה על כפול התורה בפסוקים מהמקרא (ח) והנני זוכרם וזכר דבריו בהם ומה שיש תשובה עליו. ותחלתם (דברי' ל"ג) (פ) ויאמר יי' מפני כן וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן וגו'. ואלה השלושה שמות להר סיני. והוא שכל הר יהיה בתחלה כנגד עירות (י) שמותם פוסקים אותו בשמות כמו שנקראת כל פסקה ממנו בשם העיר שכנגדה כמו שהיה אחד והארצות אשר כנגדו מקנות אותו שמות רבים לעת כל ארץ בן הר סיני הוא הר נגד סיני ושעיר ופארן נפגשים שניהם הוא אמרו (במדבר י') ויטעו בני ישראל למסעיהם ממדבר סיני וישכן הענן במדבר פארן. והראיה על שפארן ושעיר נפגשים אמרו (במדבר י"ג) ואת החורי בהררם שעיר עד איל פארן. ומצאתי ב' קצת הספרים ששעיר רומזים בו אל הר סיני כמו שאמר (פוסקים ס') יי' בצאתך משעיר. ואחר כך אמר זה סיני. והוסיפו אנשים ואמרו שהוא אחר שאמר הופיע מהר פארן בלשון החולף אמר (מקרא ג') אלה (י"ב) מתימן. ובא וקדשו מהר פארן בלשון העתיד. והתבאר לי (י"ג) שהמניין בשיבא יהיו קצת המלות חולפות וקצתם כאלו הם עתידות כאשר מנה המטאות אבותינו במדבר (פסלים ק"ו) וימרו על ים בים סוף מהרו שחמו מעשיו ויתאונו תאור במדבר. וקצתם ספר עליהם בלשון עתיד (ס"ה) יעשו עגל כחורב. תפתח ארץ ותבלע דתן כאלו הם עתידות והם חולפות באמת. כי כן דרך המורה שיאמר פלוני ייטיב לי ויועילני. כן דרך המתרגם לומר פלוני יחמני ויויקני ויעשני.

וראיתי אנשים שואלים מי הוא זה שאמר עליו (עודים ס') (יג) וציר בגוים שולח קומו ונקומה עליה למלחמה. והודעתים שהוא יחזיאל וזאת המלחמה היתה לאדום בימי יהושפט כי עובדיה היה בימיו וכאשר באו להלחם עמו (יד) בני עמון ומואב כהר שעיר כאשר הוא מפורש בדברי הימים צם יהושפט והתפלל אל אלהיו כאשר הוא כתוב (דס"ב כ') ושלח אליו יחזיאל בעבור הגוים ההם באמרו ויחזיאל בן זכריה בן בניה בן יעזאל בן מתניה הלוי וגומר ואמר להם התיצבו אתם לצד ואלהים יצילכם מאדום. והם אמרו לא לכם להלחם בזאת (דס"ב כ') הם התיצבו עמדי וראו את ישועת יי'. וענין קומו בדברי

שביל האמונה

מבקשים מוסר ממנו. ויעמוד למו אמות ומופסים וגדלה לוחם בהכרח נגד רגזו: (ח) והנני זוכרם וזכר דבריו בו. אזכור את הפסוקים ואזכיר את דבריו בפירושם ואלח"כ אזכיר מה שיש להשיג על דבריו: (פ) ויאמר ד' בסיני בא בו. ממה שיעד למו הגאון ז"ל בדבור הקודם להזכיר הכתובים וגם מה שאמר בפירושם הכניא לוחם לראים. יראה שיש כאן חסרון דברים. כי הכניא את הכתוב ולא הכניא את פירושו לא דעת המביא לראים ממנו. וענין ראש"ע על פסוק זה אמר שם ז"ל וחסרי אמונה אמרו כי טעם משעיר על דעת אדום ופארן על דעת שמעאל ע"כ. וע"ז הסיב הגאון ז"ל כי שלשן השמות האלה הם כלם להר סיני כי בעבור שהיה ההר הוא סני וגם נגד סיני וגם נגד שעיר וגם נגד פארן אשר שלשן שמותם הם זה לזה. יקרא כל פסקה ממה שיש המקום אשר היא נגדו. וכמו שהולך ומבאר: (י) שמותם פוסקים אותו בו. שמות העירות פוסקים את ההר אשר כנגדם להקרא על שמם. ויכולא בזכר אדונינו הרמב"ם ז"ל באגרתו לחימן שהסב"ה נגדו טעם טעם לאמר מראשי ההרים מראש הר לראש הר עד שירד על הר סיני. ופארן שהוא יוסר רחוק לאמר כי הופיע. ופארן שהוא יוסר קרוב אמר זרם. וסיני שבו שכן הכבוד אמר בו מסיני בא עי"ש שהארץ בזה הרבה: (יא) מתימן יבא. ומתימן הוא מבני אדום כמ"ש (בראשית לו) בני אליפס מתימן וגו': (יב) שהמניין בשיבא בו. שם אמרו כי משה"כ הופיע מהר פארן הוא עבר במקום עמיד ומה"ש אלוה מתימן יבא וקדשו מהר פארן וע"ז הסיב הגאון ז"ל שהדבר הוא בהכרח כי אמרו אלוה מתימן יבא וגו'. הוא עמיד במקום עבר. כי כל דבר שהא' במינוי והוא מונח והולך את הדברים אשר כבר היו. לא יתנו מלמעט קצתם בלשון עבר וקצתם בלשון עתיד. שם שכלם כבר חלפו ועברו. וע"כ סיים שם הכתוב כסע שמים הודו ומהלכו מלאה הולך שהוא לשון עבר: (יג) וציר בגוים שולח. גם בדבריו אלה יש חסרון הגדלה לעינים כי לא פורש מה רגזם בשאלתם זאת. והפארן ממה שסיים הגאון ז"ל בסוף הענין. והכל כבר חלף. יראה שם ידמו שהלך ההוא הוא על אמונה אדום. ועיקר סמיכתם על מה שנאמר שם בסוף הענין ויהיה לך המלוכה. כי ע"כ לא שאלו זה על היות הכתוב כנבואה ידמו מ"ס שהוא ג"כ בלוחו לשון עמו. וע"ז הסיב הגאון ז"ל כי היות ההוא הכתוב כנבואה כבר היה בימי יהושפט כאשר באו להלחם עמו בני עמון ומואב והר שעיר ופארן דברי הגאון ז"ל הוא. וציר שהוא יחזיאל בגוים שולח. כלומר שנשלח ליהושפט בעבור הגוים שכלו להלחם עמו ואמר לישראל קומו כלומר התיצבו להודות ולהלל לאלוהים. וקומה עליה למלחמה. כי בטבת הרגה והספלה ד' ילחם לכם. וגם שנבואה ידמו שיהיה זמן רב אחר יהושפט נאמר ג"כ בלשון היום. ככ"ז אין עינים אחד. וכבר אמר ראש"ע ז"ל שם ה"כ משה פזאם הכנבואה הוא על חזקיה עם שם הוא קדם לימים הרבה: (יד) בני עמון

משה

דבריו עובדיהו הוא ענין התיצבו עמדי בדברי יחזיאל וכאשר שמע ממנו התיצבו נועצו בזה וחשבו שהוא רצה בעמידה לחלל ולהודות הוא אמרו (ס"ה) ויועץ אל העם ויעמד משוררים ליי'. והפיק בזה רצון הכורא והצילם מן האויב כאשר החלו לחלל ולהודות לו כמו שאמר (ס"ה) ובעת החלו ברנה ותחלה וגומר. והכל כבר חלף: **ומצאתי** וזאת אלה מוען בדברי ירמיהו (ל"ב) הנה ימים באים נאם יי' וברתי את בית ישראל ואת בית יהודה ברית חדשה. ואמרתי לו ראה מה שאחריו כי כבר פירש שהברית הזאת החדשה היא התורה עצמה באמרו (ס"ה) כי זאת הברית אשר אברות את בית ישראל אחרי הימים ההם נאם יי' (מו) נתתי את תורתך בקרבם וגומר. (מ) ואיננה שבה שלא כברית הראשונה אלא שלא תופר בפעם הזאת כאשר בראשונה באמרו (ס"ה) אשר המה הפרו את בריתי ואנכי בעלתי בהם:

פרק ט ואחרי אלה המאמרים (ה) מצאתי להם ספקות מן המקרא הם חושבים שיראו מהם כפול צווי והאזהרה והם רבים (ג) ואשר גלוה אליהם יותר מהם אבל סמכתי מהם על עשר שאלות ומה שיבא מזה ומה שיתבונן בהם הקורא את ספרי זה מייגלו לו אפני המעות בהם והמברא אשר סברו בהם. ותחלתה (ג) לקחת בני אדם את אחיותיהם ואומרים זה כפול. ואין זה כפול אבל הוא לצורך. כי אנהנו חושבים שהאחות מנועה קודם משה כמו שמצאנו אברהם אומר לשרה אמרי גא אחותי את. אבל לקחת בני אדם את אחיותיהם היתה בעבור ההבדל כי לא היה מן המדברים וזולתם. (ד) וכאשר רחב הורע נפסקה אמתלת ההכרח למי שעשה זה כמי שיאכל ביום הצום בחליו וכאשר ירפא תפסק אמתלתו וכמי שיאכל המטה במדבר וכאשר ימצא וזולתה תסור האמתלת. והשנית דן על קין בעבור הרגו הכל נד ונע כלבד ודן אחרי בן בהרינה כל רוצח. וזה ג"כ איננו כפול כי חקב"ה לא צוה להרוג את הרוצח כי אם בדיון ועדים וביון שלא נמצא זה בעת הרגו קין את הכל לא נתחייב ההרג (ה) אך עגשו בזולתו הלא תראה שאמר לנח (בראשית ט') שופך דם האדם באדם דמו ישרף. והשלישית מה שצוה בקרבן כל אדם אחר בן כנעם כלם חוץ מאהרן ובניו. וזה ג"כ איננו כפול כי אין הכרח לומר שכל בני אדם העמדו להקריב אבל היה מקריב קודם אהרן (ו) מי שהיה מעמד בכמו מקומו (ז) אבל זולת המעמד לא היה לו להקריב קודם בחירת אהרן ולא אחר בחירתו. והרביעית הקרבת הקרבן בשבת (ח) אחר אסור המעשה בו. וזה גם כן איננו כפול אבל הוא ממה שמאמץ דמות הכפול כי הקרבן היתה קודם מצות השבת ולא יתכן שתמנענה מצות השבת ויהיה זה כפול ואסרה שאר המעשים חוץ מן הקרבן והמילה הקודמים לה. והחמישית מה שאמר הכורא לאברהם על יצחק (בראשית כ"ב) והעלחו שם לעולה על אהרן החורין וגומר ואחר בן אמר (ס"ה) אל תשלח ירך אל הגער ואל תעש לו מאומה. וזו

שביל האמונה

ומואב והר שעיר. כ"ל וכן הוא דס"ה ס"ה: (מו) נתתי את תורתך בקרבם וגו'. כ"ל כי הכרית סמכתי מהם על עשר שאלות ומה שיבא מזה ומה שיתבונן בהם הקורא את ספרי זה מייגלו לו אפני המעות בהם והמברא אשר סברו בהם. ותחלתה (ג) לקחת בני אדם את אחיותיהם ואומרים זה כפול. ואין זה כפול אבל הוא לצורך. כי אנהנו חושבים שהאחות מנועה קודם משה כמו שמצאנו אברהם אומר לשרה אמרי גא אחותי את. אבל לקחת בני אדם את אחיותיהם היתה בעבור ההבדל כי לא היה מן המדברים וזולתם. (ד) וכאשר רחב הורע נפסקה אמתלת ההכרח למי שעשה זה כמי שיאכל ביום הצום בחליו וכאשר ירפא תפסק אמתלתו וכמי שיאכל המטה במדבר וכאשר ימצא וזולתה תסור האמתלת. והשנית דן על קין בעבור הרגו הכל נד ונע כלבד ודן אחרי בן בהרינה כל רוצח. וזה ג"כ איננו כפול כי חקב"ה לא צוה להרוג את הרוצח כי אם בדיון ועדים וביון שלא נמצא זה בעת הרגו קין את הכל לא נתחייב ההרג (ה) אך עגשו בזולתו הלא תראה שאמר לנח (בראשית ט') שופך דם האדם באדם דמו ישרף. והשלישית מה שצוה בקרבן כל אדם אחר בן כנעם כלם חוץ מאהרן ובניו. וזה ג"כ איננו כפול כי אין הכרח לומר שכל בני אדם העמדו להקריב אבל היה מקריב קודם אהרן (ו) מי שהיה מעמד בכמו מקומו (ז) אבל זולת המעמד לא היה לו להקריב קודם בחירת אהרן ולא אחר בחירתו. והרביעית הקרבת הקרבן בשבת (ח) אחר אסור המעשה בו. וזה גם כן איננו כפול אבל הוא ממה שמאמץ דמות הכפול כי הקרבן היתה קודם מצות השבת ולא יתכן שתמנענה מצות השבת ויהיה זה כפול ואסרה שאר המעשים חוץ מן הקרבן והמילה הקודמים לה. והחמישית מה שאמר הכורא לאברהם על יצחק (בראשית כ"ב) והעלחו שם לעולה על אהרן החורין וגומר ואחר בן אמר (ס"ה) אל תשלח ירך אל הגער ואל תעש לו מאומה. וזו

פרק ט (ה) מצאתי להם ספקות מן המקרא הם חושבים שיראו מהם כפול צווי והאזהרה והם רבים (ג) ואשר גלוה אליהם יותר מהם אבל סמכתי מהם על עשר שאלות ומה שיבא מזה ומה שיתבונן בהם הקורא את ספרי זה מייגלו לו אפני המעות בהם והמברא אשר סברו בהם. ותחלתה (ג) לקחת בני אדם את אחיותיהם ואומרים זה כפול. ואין זה כפול אבל הוא לצורך. כי אנהנו חושבים שהאחות מנועה קודם משה כמו שמצאנו אברהם אומר לשרה אמרי גא אחותי את. אבל לקחת בני אדם את אחיותיהם היתה בעבור ההבדל כי לא היה מן המדברים וזולתם. (ד) וכאשר רחב הורע נפסקה אמתלת ההכרח למי שעשה זה כמי שיאכל ביום הצום בחליו וכאשר ירפא תפסק אמתלתו וכמי שיאכל המטה במדבר וכאשר ימצא וזולתה תסור האמתלת. והשנית דן על קין בעבור הרגו הכל נד ונע כלבד ודן אחרי בן בהרינה כל רוצח. וזה ג"כ איננו כפול כי חקב"ה לא צוה להרוג את הרוצח כי אם בדיון ועדים וביון שלא נמצא זה בעת הרגו קין את הכל לא נתחייב ההרג (ה) אך עגשו בזולתו הלא תראה שאמר לנח (בראשית ט') שופך דם האדם באדם דמו ישרף. והשלישית מה שצוה בקרבן כל אדם אחר בן כנעם כלם חוץ מאהרן ובניו. וזה ג"כ איננו כפול כי אין הכרח לומר שכל בני אדם העמדו להקריב אבל היה מקריב קודם אהרן (ו) מי שהיה מעמד בכמו מקומו (ז) אבל זולת המעמד לא היה לו להקריב קודם בחירת אהרן ולא אחר בחירתו. והרביעית הקרבת הקרבן בשבת (ח) אחר אסור המעשה בו. וזה גם כן איננו כפול אבל הוא ממה שמאמץ דמות הכפול כי הקרבן היתה קודם מצות השבת ולא יתכן שתמנענה מצות השבת ויהיה זה כפול ואסרה שאר המעשים חוץ מן הקרבן והמילה הקודמים לה. והחמישית מה שאמר הכורא לאברהם על יצחק (בראשית כ"ב) והעלחו שם לעולה על אהרן החורין וגומר ואחר בן אמר (ס"ה) אל תשלח ירך אל הגער ואל תעש לו מאומה. וזו

לעשות

גם כן איננו בטול אצלנו ולא אצלם (י) כי מי שמכשיר הבטול לא יבשרוהו קודם שיבטל המצוה פעם אחת שלא יהיה שוא אבל צוה לאברהם שיומן את בנו לקרבן וכאשר נשלים ממנו הזמן בהראות חצעים והאש ולקחת הסכין אמר לו דריך לא רציתי ממך יותר מזה - והשיב לו שאתה שואמר הבורא לבלעם על שלוחי בלק (במדבר כ"ג) לא תלך עמם ואחר כך אמר לו לך עם האנשים - וזה גם איננו בטול כי האנשים אשר נענו ללכת עמם אינם האנשים אשר צוהו ללכת עמם כי אמר (פס) ויוסף עוד בלק שלוח שרים רבים ונבחרים מאלה ומנעו ללכת עם הפחותים וצוהו ללכת עם הגדולים להוסיף בנדולהו עד שיאמר הציל הבורא בני ישראל מיד פלוני האדם הגדול. והשיב לו שאתה שואמר הבורא לחזקוהו (ישעיה ל"ח) כי מת אתה ולא תחיה אחר כך אמר לו (פס) הנני יוסיף על ימך המשעשרה שנה. וזה גם כן איננו בטול מפני כשהבורא מצוה צווי איום או נערה אל עבדו וכאשר ישמעהו העבד (י"א) ותחת בו הגערה יסור ממנו מה שאימו בו וכמו שידענו מענין גינוה וכל בעל תשובה ונכנע. והשיב לו שניית ענין (במדבר ח') ואקח את הלויים תחת כל בכור בני ישראל. וזה גם כן איננו בטול כי ממנהנו להגדיל מעלת עבדו וכאשר ימרה אותו ישפילנו כמו שהשבין אדם בנן עדן וכאשר חטא גרשו והביא אבותינו לארץ כנען וכאשר חטאו הנגלם ופורם וכל מה שהוא על דרך העונש כן. והשיב לו שאתה שואמר (יהושע ו') (יג) כי יהושע נלחם בשבת. ואין הדבר כן כי לא זכר בכל יום מלחמה אבל היו בכל יום נושאים הארון ותוקעים בשופרות ואילו המעשים מותרין בשבת אבל היום חו' שבו היתה המלחמה לא היה שבת. והשיב לו שאתה שואמר (י"א) אמרו שהכונה בתחלה היתה נגד המשכן ואחר כך העתיקה והפנה אותה אל בית המקדש. וזה גם כן איננו בטול כי הכונה תחלה היתה מצותה תחלתה כנגד הארון ובעוד שחיה הארון במדבר היתה הכונה שם וכאשר נסע אל הגלגל ושילח וגו' ונדרעון וכו' הלכה הכונה אחריו. וזהו מאמר האומר (יג) שילך העלול אחר העלה :

ואנשים מהם דקדקו (יד) במלת עולם ואמרו ראינוהו בלשון עברי מתחלקת לחלקים. ואמרנו כי יש לה שלשה ענינים. אחד מהם המשים שנה. והשני ימי הזכר והוא. והשלישי כל ימי עולם. וכאשר נראה את זה על מצות השבת יבטלו השני ענינים ויתקיים האחרון. כי ראינו את ירמיהו והוא אחר דור משה קרוב לשמונה טאות והמשים שנה ואחר דורות רבים וכתות רבות מבני ישראל מזהירים על שמירת יום השבת ושלא יעשה בו מלאכה כמו שאמר (ירמיה י"ז) ולא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת. וכל מלאכה לא תעשו וקדשתם את יום השבת כאשר צויתי את אבותיכם וכיון שבטל זמן החמשים וזמן האנשים ההם לא נשאר מן החלקים (טו) כי אם כל ימי העולם. וקצתם שואלים אותנו

שביל האמונה

לעשות בו מלאכה : (י) כי מי שמכשיר הביטול בו. ר"ל כי גם מי שיכסר צנינו ביטול המורה : יודע ע"כ שלא יתכן שתחבול בפסד יקיימו אותה מקבלים פעם אחת ע"כ. כי אם לא יקיימו אף פעם אחת מהם נתינתם לשוא. וא"כ יוכרח גם הוא להודות כי אומרו אל תשלח ידך אל כעור אע"פ ציול. וכמו שסוף ומכאן : (י"א) ותחת בו הגערה. מל"כ (משלי י"ז) מחס גערה במצב : (יב) כי יהושע נלחם בשבת. במלחמה ירמיהו מהסס שבע ימים רצופים כזכר פס' ו"א"ל לנכבה ימים רצופים מבלי שבת. וע"כ הסיב הגאון ז"ל כי בכל יום מהשבעת ימי שבת פס' כ"א מציאות הארון ותקיעה בשופרות. ואם המעשים מותרים בשבת. כי סביבות העיר ידון ככרמלים והעברת חסן ויפת מד"א בכרמלים אינו אסור מן הסורה : וכן חקיעת שופר היא חכמה ואינה מלאכה ומותרת בשבת. והיום הסביב שבו היתה המלחמה : וכל לומר שלא היה שבת. וכל זה הוא כדי להשיב למין אשר שאל : כי לפי דעתו המלחמה אין צורך לה : כי באמת לא נאסרה המלחמה בשבת מעולם וכמו שכתבנו (שבת י"ט) עד דתה אפילו בשבת. ואין זה ציול. וכמו שלפי האמת נלחם גם יוסע בשבת כחמס ז"ל (ירושלמי פ"ק דשבת) [היום הסביב שבו נכבשה יריחו ונפלו חומותיה היום גם השבת. וכן יסד הסימן קודמו יריחו שבע הלפף. לזו עד דתה בשבת לקח : (ג) שיר העלול אחר העלה. כלומר שכל אומן המקומות לא היתה סכונה לאלים כ"ל בצבור הארון. שהוא היה העלה והסבה להפראת סביבתו יח. והכל חלוי בו : (ד) במלת עולם בו. דואה אני גם כן בזה קצת חסרון דברים. והוא שס' דקדקו מלת עולם. הנאמר אל יום השבת. אף שוא לעולם. ואמרו שאלה עולם אין הוראה חמיר על כל ימי עולם. אבל שמתחלקת בהוראה לחלקים. ואמרם לעמים גם על זמן מוגבל. ולדעתם כבר עבר הזמן המוגבל. והחלפת קדמותו ליום אחר. וע"כ היתה השבוע הגאון ז"ל עליהם. כי אמר כן הדבר שאלה עולם יש לה שלם הוראות. או חמשים שנה כמו ועבדו לעולם. או ימי האים המדובר בו. כמו (שמואל א' ח') ויבן פס עד עולם. או כל ימי עולם. והמקוון מעט אלל חס השבת הוא כל ימי עולם בלי ספק. וכמו שסוף ומכאן : (טו) על מלות הקבלה בו. ר"ל

שקלם

אותנו על מלות הקבלה אשר שמענום בהתמדת מצות התורה כל ימי עולם והוא חושב כי מאמר שנאמר לו יסבור סברא אחרת לשנותו עלינו. ומנהגנו שנאמר לו הימצא בעולם דבר אמתי מבואר תסתלק עמו כל סברא וכל ספק. ואם יאמר לא. יבטל אמתות הדבר וישימהו כלו ספק. ואם יאמר כן. נאמר לו בדבור ההוא האמתי שמענו הצווים לשמור מצות התורה. וראיתי מהם מי שאומר אם יאמרו לכם (פז) הברה מי"ם אנחנו קבלנו מאדם הראשון שנלבש שעמנו ושנאכל בשר בחלב ושנחרוש בשור ובחמור יחדיו ואין לכם לקבל דברי נביא שיאסרם כי אדם אמר לנו שלא יבטלו. ואלה יישירך האלהים (י"ז) טענות אין להם עקר אבל הם מוענים אותם לברה מי"ם אבל מוענים הברה מי"ם שהם מותרים בלבד ואנחנו גם כן מודים שהיו מותרים בעת שהיו. (יח) והקרבנות מניעתם בשכל מפני שהיה אפשר לאדם להמנע מהם מצד עצמו לתועלת שתגיעו. (יט) ואילו היה בא ברה"מ למעון לעתיד מה שמענו להם לא חיו שומעין לו כי המקבל איננו אומר בכל יום אלא מה שאמר באתמול. ואיננו כמו (כ) החושב הנועץ שאפשר לו לומר נגלה לי היום מה שלא עמדת עליי אתמול. ועתה ירחמך האל אשר סורו אלה המבולמים מעלינו ובטלו (כ"א) התמה הגדול עלינו שלא נקים אלה המצות אשר יענו והשתדלו להעמידם הלא תשוב היניעה לריק כמי שאמר עליה (לויב ל"ט) הקשיח בניה ללא לה לריק יניעה וגומר. ונחיה אז כמי שאין לו דעת ולא תבונה כמו שאמר (פס) כי השות אלוה חכמה ולא חלק לה בבינה. וצריך להשמר מזה :

פרק י ואחרי אשר דברתי בעניני הבטול במה שזכרתי וזכרתי הערובים העולים על חלכות בעבור מות הנביאים ואכילתם ושתייתם ומשגלם והחמם העובר עליהם (ה) להבר את חלכות אשר כמעט שיפסדו בעבורם. וזכרתי עוד מהספורים הנפולים על הבורא בהרחקת הדמות ושער החכמה והיכולת והתארים (ז) אשר אם הייתי סובלם הייתי ירא שיכפרו בני אדם. אני רואה שאחבר אליהם שנים עשר ענינים אני חושב שאם לא אדבר על א' מהם יתבלבלו לבות בני האדם ותפסד אמונתם. וכאשר נבארם יסור שלטון ספקותם ויברו חלכות מהם כאשר התבררו מן הראשונים. ואומר אולי קצת בני

שביל האמונה

שקלם החולקים עליו שאלים בליה לטון בזה לנו הקבלה מהנביאים שזאת המורה הסיס בהתמדת כל ימי עולם. וכוונתם בשאלתם זאת כי אולי יוכלו לסבור בלוחם לטון שום סברא בלוחם שאל מהיה הכונה ממנו על ההתמדת כל ימי עולם. וע"כ אמר הגאון ז"ל כי מנהגנו להשיב להם בשאלתם זאת. שידעו לנו אם יתכן מהיה במציאות מאמר שלם מכל דבריו. עד שלא יוכל שום חכם לסבור בו שום סברא להעתיקו מפשטו. וכאשר ישיבו ויאמרו שנמנע היות מאמר מבורר כזה. יבטלו בזה האמתות אשר לדברים. ויהיו כל עיני העולם מסופקים כמו שחושבים כח המהתעלמים בעלי העמידה הזכרים במאמר הראשון פ"ג בדעת השנים עשר. אשר כבר הזכרנו על דקדוק סברות זאת מה שיש בו די. ואם יאמרו שיתכן היות מאמר מבורר כזה בעולם. אף אז לאמר שבמאמר מבורר זאת מה שיש בו די. ואם יאמרו שיתכן היות מאמר מבורר כזה כל ימי עולם. (פז) הברהמים. הכב בעל קול יהודה בציאורו לספר הכוזרי בעל"ג מהמאמר השני. אמר ז"ל אולי הם אומות שמיים עמים לאברהם. וכללו אמר האברהמים. וכמו שצינו הגרים מייחסים עצמם להגרי. ואולי היו מבני הפילגשים אשר נתן להם אברהם מתנות ע"כ. וכפי הנראה מדברי הגאון ז"ל אלה הספארו הגרים האלה באמונתם ועמם הם להם בקבלה דור אחר דור עד אדם הראשון : (י"ז) מעצמות אין להם עיקר. כלומר שהגרים עמים אין מוענים זה : (יח) והקרבנות מניעתם בשבת. כלומר שאין מניעתם עד השלל. (יט) ואילו היה בא ברה"מ בו. ר"ל כי אם באמת לא קבלו הגרים מיוצ לגינת מעמם והסבה כללים. ורק שהחולקים עליו השיאם זדון להם לומר שהגרים מוענים כן. כ"כ מוענים גם הגרים גם ממשלם. ולא היה יכול לאמרו : (כ) החושב הנועץ בו. ר"ל כי הקוץ מפאת קבלתו אינו כמו החושב בשלל ומתעין בנפשו ובדעתו. כי החושב בשלל היום יתאל בשלל כן. ולמחר רוח מבורר יסרם אם אמר בזה חמול. משא"כ מי שדבריו דברי קבלה : שאין לו אחר קבלתו כלום : (כ"א) הרמזה הגדול עלינו בו. ר"ל כי אחרי שברות יענו בדמות כל אלה הביטולים מעלינו : וכבר בטלו כלם ומדו מעלינו : א"כ יוגדל עליהם הסיס עד מאוד. אם לא נשתדל לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי המורה הזאת אשר נקיימה אמתה מפי הנביאים ומהשכל בלי ספק. וכמו שצינו והשתדלו בציאור זה ואין נשים אם יעצתנו לריק. ודעתה בזה אל העוף החסידים אשר נאמר עליהם הקשים צנים וגו'. כלומר שתחזקו על צנים כאלו אינם שלם. והיה בזה ב"כ כמי שאין בו לא דעת ולא תבונה :

פרק י (ה) להבר את חלכות בו. שיהיו האנשים כרי לב. כי בזולת ביטול הערובים המכירים כמעט שהיו לבות בני אדם נפסדות : (ז) אשר אם הייתי סובלם בו. כלומר אם הייתי סובל

ספוקם

נפשותינו וחוננו . ובין שהדבר נלוו כן איננו רחוק שיהיה בעולמו מה שנמאסו אנתנו ומה שבאר לנו שהוא נמאס אצלו (ט) לנו על דרך החמלה . וכבר באר זה בכתוב באמרו (דברים ז') האותי הם מבקשים נאם יי' הלא אותם וגומר . ואולי יאמר עוד כשהוא יודע מה שיהיה קודם היותו כבר ידע שהאדם עתיד למרותו ואי אפשר שלא ימירו האדם בדי שהשלם ידיעתו . ונלות הספק הוא יותר מכואר מן הראשון והוא שאומרו אין לו ראה שידיעת הכוור את הדבר' הם סבת היותם אלה וכו' מאמר (ט) שמכר אותו או הויד כן ובכואר הפסד זה שאם חיתה ידיעת הכוור את הדבר סבה להיותו היו הדברים קדמונים מפני שידעתו אותם קדמונית (י) לא סרו מפני שלא סר יודע אותם . (יב) אבל נחשוב שהוא יודע הדברים על אמתת היותם ומה שיש מהם ממה שידעוהו הוא כבר ידע שידעוהו ומה שיש מהם מה שיבחרו האדם כבר ידע שהאדם יבחרו . ואם יאמר וכאשר ידע הכוור שהאדם עתיד לדבר היתכן שיתירש או שישתוק . נאמר בלשון צח כי האדם אלו היה שישתוק תמורה שירכר היינו משימים בעקר המאמר כי הכוור ידע שהאדם עתיד לשתוק ולא

שביל האמונה

[illegible][illegible]

יֵלֵא הִיָּה נִכְּחַן שְׁנָשִׁים שֶׁהָיָה יָדַע שֶׁהָאָדָם עָתִיד לְדַבֵּר כִּי הוּא יָדַע הָעוֹלָה מִפְּעַל הָאָדָם הַנוֹפֵל (יב) אֲחֵד כָּל מַחֲשָׁבָה וְהִקְדָּמָה וְאִיחּוֹר. (יג) וְהוּא בַּעֲצָמוֹ אֲשֶׁר יָדָעוּ וּבָמוֹ שֶׁאָמַר (מסל'ס ז') יֵדַע מַחֲשׁוֹבוֹת אָדָם. (דנ'ס ל"ב) כִּי יִדְעָתִי אֶת יִצְרוֹ :

פרק ה' ומצאתי בני אדם שואלים בשער הזה, (ה) מה אפני החכמה שיצוה ויזיח?
הצדיק אשר ידע מכנו כי לא יסור מעבודתו? ומצאתי לזה ארבע
פנים: (ג) להודיעו מה שהוא חפץ מכנו, ומזה לשלם לו הנמול, כי אם יעבוד אותו
והוא בלתי בצווה, לא יהיה לו נמול, (ג) שאם ינמלוהו על מה שלא צוהו בו או
יענישוהו על מה שלא הזהירו יהיה זה עול, (ד) ומזה (ד) שישיגה עליו הצווי עם הנביא עם
הצווי אשר בשכל, בעבור שישמר יוזרר כמ"ש (יחזקאל ג') ואתה כי הזהרתו צדיק לכלתי
המא צדיק והוא לא המא חיה יתה כי נזהר. ושואלים עוד ומה אפני החכמה בשליחות
אל הכופרים אשר ידע מהם כי לא יאמינו? (ט) וחושבים זה לשוא. ומצאתי להם ששה
פנים, מהם שאם לא היה שולח אל הכופר שיאמין, הית' לו אמתלא לאמר, אלו היה
שולח אלי הייתי מאמין, ומהם (י) שמה שיש בידיע' אלו לא היה יוצא אל הפעל, היה
הנמול והעונש כפי ידי'תו לא כפי מעשה הכדורים. ומהם שראיותיו החושיים והשכליים,
כאשר העמידם בעולם המאמינים ולכופרים, כן ראוי שיהיו ראיותיו הנגזרות סכלות
המאמינים והכופרים. ומהם כי כמו שנכתבר לנו (י) כי מי שמצוה ברע למי שלא יעשוהו
בריע לו ונקרא סבל, כן מי שמצוה בטוב למי שלא יפעלוהו מטיב לו ויקרא חכם. ומהם
(ט) שהמצוה בטוב, כאשר יעזוב המצווה לקבל מצותו, תשוב מצותו סכלות, בעבור שלא
קבלה, יהיה גם כן מי שמצוה ברע תשוב מצותו חכמה, כאשר יקבלה המצווה בה,
ותתפכנ' אמתות הטוב והרע והתחינה כפי הקבול וזה הכל. ומהם כי (ט) כאשר השוה
ביניהם בשכל והבה והיכולת, כן ראוי שישו' ביניהם בצווי ובשליחות: ואחר כן אומר,

בי

שביל האמונה

מֵאִיזוֹן אֵינָה מְכוּוֹנָה צִעְרָהוּ ית' בְּשֵׁם עֲמִיד אֱלֹה בְּשֵׁם הוּא . כִּי לֹבֹשׁ וְקוֹמָתָם וְחֵן יָמֵי חַיֵּיהֶם הֵם מְאֻזְרִים
 אֱלֹה הַבּוֹרָא בְּרַבֵּעַ אֶחָד עֲכָל וְעוֹד הָאֲרִיז עֵינָיִם כִּי לֹבֹדְרֵיו לָרִי וּמִרְאָא : (יב) אַחֲרַי כֹּל מַחֲשָׁבָה וְהַקְדָּמָה
 וְאִיזוֹר . כ"ג שְׁכַל הַמִּקְרִיִּים וְכֹל הַסְבוֹת אֲשֶׁר יִשְׁנו אִם מַעֲשֵׂי בְּנֵי אָדָם . מִמַּחֲשָׁבָה וְהַקְדָּמָה וְאִיזוֹר . יוֹדֵעַ הַבּוֹרָא
 ית' אִם הַפּוֹעֵל הַנּוֹפֵל אַחֲרֵיהֶם . וְכָל הָאֵלֹהִם בְּרַבְעוֹת עֲלָמוֹ לַעֲשׂוֹת כֹּאֲשֶׁר יִחָזֵן וְכֹל הַעוֹלָם עַל רוּחוֹ וְכֹאֲמוֹר :
 (יג) וְהוּא בַּעֲצָמוֹ אֲשֶׁר רָעָו . לְמוֹרֵד וְכֵן הָאֵלֹהִם יִשְׁעוֹדֵעַ בְּדִיעָה בְּרוּחָם הַמַּעֲלָרֵם פַּעַם
 הַמַּעֲלָרֵם . הַאֵלִים וְאֵין יִדְעֻם כִּידְעָתָם :

פרק ה (א) מה אופני הרחבה בו'. ר"ל מה חולעת ים כמה שצוה ויזכיר את הצדיק. סוף
הוא מעלמו ויבין ויפלה דעו ופלו לעשות את הקוב ולהסיר מן הרע: (ב) להוריעו מה
שהוא חפץ בסבו. כלומר להורוה לו את המעשה אשר יעשה כי לא יספיק השכל לבדו לדעת חיות
דרך יסכון אור. ומה שנבחר במתאר השלישי פ' ע"ש: (ג) שאם יבגלוהו בו'. כלומר אם יפיל
לו גמול בראשו על ציפולו המנות אשר לא נאסר בהם. ויעניש אותו על עשורו את אשר לא הזכיר ממנו
יהיה זה עול: (ד) שישינה עליו החציוני בו'. שיפנה ויפלה עליו את האזניים כדי לרצו כי הוא לא
יספיק השכל להורו לו צווי הנבואה. וכיוצא בזה את דברי המתאר למלך בלכור (מ"ב ס"ב) ו"ל אל
המתאר בשלל בלכור בשבוע למי עקד בשבוע ושמרה לו שיעבדו. אינו שוא כי כבר הקדמנו ובארנו
כי המרי והעבודה לא יגמרו כ"ל בהבות האמלעיות. והיתה סבת עבודה העובד האזוי בעבודה. ותן קדם
לדיעתו שהוא עובד וסבת עבודתו שמוע תוכחתו ע"כ. והספיקו לו זה גם חלל הממרה ואמר וכן קדם
לדעתו מרי הממרה בו'. ותוכחתו לו מיקל ממדיו כי מן המפורסם כי לתוכחת רופא הפגש על כל ענין.
ומי הממרה סתמל נפשו לשמע התוכחתו אפילו מעט הפעלות. וכש"כ כשהיה השומע לתוכחת השיין כי יש בהם
פכ"ס מקבל וזכר הועיל ואינו שוא ע"כ. (ה) וחושבים זה לזו. (ו) למעל רים: (ז) שמה שיש ביריעה
בו'. ר"ל כי אלו הם הכורא ית' גמול את האמיני כפי מה שצוה מהם במצלי יאסר להם דבר. ולא יקצו
מהם שיואלו ידיעתו לא הפועל. כבר היה במולו והעונם כפי ידיעתו ית' לא כפי מעשי הסבואים. והיו
הצדיקים בנ"ע מצלי עבודה. ואחרים בגיהנם מצלי חסא. מה שכל זה הוא הכל ורעיון רוח: (ז) כי מי
שמצוה ברע בו'. ר"ל כי כמו שרק מכל ומריע יקרא מי שצוה את זולתו לעשות את הרע ועם שלא יאסר
לו ולא יפגע אליו. ובמ"ש וסקלטו באבנים ומת כי בקש להדיחך וגו'. ככה כמו קן אך בשם חכם ומסיר
יקרא מי שצוה את זולתו על הקוב והסיר. עם שהזולת הכוה לא יתוש לדבריו. וכענין מה שנאמר ליחזקאל
וזהה כי הזכרת רעע ולא עב מרעו ומדרכי הרעשה הוא בעינו וימות ואחא את נפחך הלה: (ח) המצבירה
במבוב באשר יעזוב בו'. ר"ל שאל גויים שהאזין במבול למי שלא יקבלו את סכלות. יהיה כפי האזין ברע
למי שקבלו הכמה ומתבססה א"ל לחמותו הפזר והרע מעממות. יהיה הפזר רע בעבור שלא נחבל והרע
שזר בעבור שנחבל מה שזה הכל דעיון רוח: (ט) באשר השווה ביניהם. צין המאמינים והסותרים:

כי העושה לשוא, הוא עושה דבר שאין לו תועלת לאחד מהבוראים, אבל שליחות הכהן יתברך אל הכופרים אע"פ שהם בברו שהם לא יעשו אותה, ולא יועילו בה ולא יסורו המאמינים ושאר בני אדם כבר נזכרו והתבוננו, וכאשר אתה רואה כי בני אדם עד עתה ועד עולם הם מכפרים ענין המכיל ואנשי כדום ופרעה והדומה להם. ושואלים עוד כשתהיה כסירת אדם להרג, אחד ממעשה הבורא אם לענוש על חטא או לנסיון, (י) כאשר ידברו עול, כאיזבל לקצת הנביאים. מה נאמר בזה המעשה? ולמי ניהם אותו? נאמר כי המות מעשה אלהים, וההרג מעשה העול, ואם ההכמה חייבה המות, אלו לא היה העול, היה מות בכבה אחרת. וכן השאלה על הנגב כשהוא אבירת בטון בני אדם גזירת הבורא, (יב) אם לענוש או לנסיון, איך נאמר בנגבה ההיא ממעשה הבורא? והתשובה בזה, שהאבוד מעשה הבורא, והנגיבה מעשה האדם, וכאשר חייבה ההכמה איבוד הדבר ההוא, אלו לא היה נוגבו הנגב היה אבד בפנים אחרים, וכן ענו שמעיה ואחיה לקצת מלכי אדום ואמרו, (ספטים י"ט) ואם אנו מחוייבי מיתה לשמים אם אין אתה הורגנו הדבר מדיקים יש לו לפנוע בנו. ושואלים עוד (יג) ואיך נענש דוד על העבירה, בהכניא אבשלום לעולם כמות? ויותר גדולה ממנה, באמרו (שמואל ב' ז') כי אתה עשית כבדת ואנני מעשה את הדבר הזה נגד כל ישראל וכו'. נאמר כי אלה הדברים אשר ספר נתן הנביא על שני חלקים, אחד מהם מעשה הבורא והוא הגברת אבשלום והשליטו על כל אשר לדוד ועל זה אמר (ספ) הנני מקים עליך רעה מביחד ולקחתי את נשיך לעיניך ונתתי לרעיך. והשני מעשה אבשלום בבחירתו, והוא מה שאומר ושכב את נשיך לעיני השמש הזאת (ספ) ורצה בהקדמתו להודיע לדוד בחירת אבשלום, להכאות את לבו בזה. ושואלים על ענין סנחריב ונבוכדנצר ומה שעשו בעולם מן ההרג והחרבן, ושאר עניני החטא, ואיך אמר 'על האחד שהוא מפרו כשאמר (יפס"י) הוי אשור שכב אפי וכו'. ועל השני שהוא חרבו, כשאמר, (יחזקאל ל') וחזקתי את זרועות מלך בבל ונתתי את חרבי בידו. ונאמר (יד) כי מקום פעל הבורא לשניהם וזולתם, הוא נתינת היכולת והאמץ כאשר נמשלו בחרג ובמטח, ועם כל זה אשר עשו הם וחילם היה בבחירה שחייבים עליה הענוש, ועל כן אמר (יפס"י) אפקד על פרי גדל לבב כלך אשור וכו', ואמר (יפס"י) ושלמתי לבלל ולכל יושבי בשרים. ושואלים עוד כיון שכל הנקרים מתחדשים במצותו, (פו) כשהוא מסבב למאמין שיכב בעבור דבר שמצוי בו אל הכוב, הוא אם כן הביאו אל הכוב, יש בזה שתי תשובות, אחת מהנה, כי המעיין כשיעיין היטב באיך יצטרך האדם לכוב, ימצא לו סבה מחטא האדם בהנהגתו, וישיב הדבר על בוראו כמ"ש (מס"י) אולת אדם תכלוף דרכו ועל י"י יועץ לבו. והאחרת שאם השכל אשר הרכיבו בו, איננו צריך אל הכוב לעולם, כי כאשר יאמר מאמר שאפשר שמכירים אותו על אכזת ההנהגה על דרך העברת הלשון, הוא אומר אמת, ואין עליו מסברת העול בדבריו. וזה כמו שאמר אברהם על שרת אחרת.

שביל האמונה

(י) כאשר ירגנו עול. איש עושה עול: (יא) אם לענוש או לנסיון: אם לענוש אותו על מה שעבר או לנסיון אם לא יתקף ויכבד יקבל שכרו: (יב) ואיך נענש דוד בו: איך יתכן שלמען הפעל את דוד על העבירה שעשה. יסבב הכוונה ית' שיעשה אביהם ענין יסר גדול וימנע רעה ממנו שעשה דוד. והתשובה בזה כי דבר ית' אל דוד הם נתקלים לפני חלקים. האחד יעיד שאלה מצני ביות כדכא למרוד בו בצמרות הספסלים. יסיה לו יכולת ואומץ לעשות את כל אשר יס. שני פסק שאלה"כ ביאוריו אות כ"ג. וסמני הוא רק סודע בלבד וכו' ממנהל הסוד: (יג) ורצה בהקדמתו להודיע בו: כלומר מעשה אביהם עול עם נשי דוד לא היה בעבור העושה: כי כל מה שעשה לא עשה כ"ל כמחשבו. ורק ענין לעולם ולהודיע את מעשיו לדוד למען הכאות את לבו: (יד) כי מקום פועל הבורא בו. כ"ל כי ענין פועל הבורא המיוחס לפני אלה המלכים סמנהל ונבוכדנצר וזולתם. הוא רק נתינת היכולת והאומץ לעשות את כל אשר יזמו לעשות בצמרותם. כי ע"כ נמשלו במרד ובמסע: כלומר ענין. בידם כמרד ובמסע. אבל לא הכריע אותם על הסוד והאכזר: (פו) כשהוא מסבב למאמין בו. כ"ל שם שואלים כי אחרי שהכריע יס' הוא סבה כמ"ס. וכל המקרים המתחדשים ונחלים בעולם הם מתחדשים בדבר יס'. אל"כ אם יקרה לאיש דין ומאמין שיהיה מוכרח לדבר כזה למען היל עולו מן הכרע אשר יגור ממנו. רק הוא יס' כיצור לזה צמה שחדש עליו המקרה הכרע האזו. וע"כ אמרנו"ל כי שתי תשובות בדבר. האחת כי המעיין כאשר יעיין היטב יראה שרוב המקרים המביאים את האדם לדבר כזה. הם רק בעבור חטאו בהנהגתו. ואלו הם ההנהגות מתחלה נכלאו לא היה מצוי בדרך יס' מה שז: והשנית שם אם יקרה מקרה שאלה ההנהגות יהיה מוכרח לדבר כזה. וכו' שהיה מקרה אחרים עם פרעה ואבימלך. הלא אם יוכלו נשכחו אשר הרכיבו בו הכוונה ית' יגבול להפחד מן הכוב בשמירת המאמר ע"ד העברת הלשון והסמנים יתחבשו סודו על המעשה הכוונה

אחרת היא, והוא רצח קרובתי, כאשר מצאנו (סז) לזוט שנקרא את מרדך הלשון. והם שכרו שהוא אחרת באמת, ולא היה חטא עליו בזה, אבל החטא עליהם (יז) כי הם עוולו, כי דרך בני אדם לשאול הנה על עניניו ועל תועלותיו, ועל מה שהוא טוב לו, ועל מה שצריך לו, ואין דרך לשאול אותו על מי שיש עמו ומה הוא ממנו, וכל שכן (יח) שכבר נסה בזולתו, כמ"ש (בראשית כ') (יט) כי אמרתי רק אין יראת אלהים במקום הזה והרגוני. (כ) וכיון שדברתי בשאלות האלה במה שיש בו די, מתחייב המעיין בספר להשיב בתשובותם בכל מה שימצאו דומה להם:

פרק ו ואחר כן אחר אל הדברים האלה כל הפסוקים אשר יש בהם פסקות ושבושים בענין והכרח, (ה) ומפני רובם בעבור רוב הלשון כאשר זכרתי במאמר היחוד, כי הלשון אם לא תרחב, (ז) לא ימצא בה כי אם הדבר בלבד, ראיתי לזכור מיני הוצאתם עד שיהיו נאותים למה שיש בשכל, (ג) וכאשר אפשר כמה מינים היא, וזכרתי שכל מין מהם קצת, והמעין בספר הזה יחבר כל מין וכל איש אל מינו בשכלו ובתבונתו: ואומר שהם שבעה מינים, הראשון מהם שער ההזרה, נרמה לבני אדם המניעה באזהרה (ד) במניעת המעשה, ויש ביניהם הפרש גדול, וזה באמרו לאבימלך (סס) ואחשך גם אנכי אותך מחטא לי, סברו שהוא מעשה ולא מנעו כי אם בהזרה ובהודעה שהיא אשת איש ובהפחדה, כמו שאמר לו (סס) הנך מת על האשה אשר לקחת, והוא בעולת בעל, ואמר לו עוד (סס) ואם אינך משיב דע כי מות תמות. ומניעת אבימלך מהאשה ההיא שלא יניע אליה, היא במניעת המגרש שלא ישא גרושתו אחר שנשאת לאחר, כמ"ש (דברים כ"ד) לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה וכו', והוא יכול בבחירה ואיננו יכול במצות. באמרו (ס"ז) לא תוכל לזכר את הפסח באחד שערך והדומה לזה. והשני (ס) המניעת בתקנות העולם ומבוכותיו והשבו זה הברח והוא באמרו (יפס"י) השמן לב העם הזה ואנני הכבד ועיניו השע וכו', הכתוב רוצה (י) שיתחדש עליהם סבה שלא יסתכלו בעבורת בעניני עולמם מזה שמחדש להם ממלחמה או רעה והדומה להם, ויהיו נבוכים בתקון המעשה ההוא כמ"ש (דברים כ"ג) והיית ממשש בצדקתם כאשר ימשש העור באפלה, וכמ"ש (אזכ"ה) לזכר חבמים בערמם וכו', יומם יפגשו חושך וכו'. ואמר (פס"י) מסיר לב ראשי הארץ וכו'. ימששו חשך ולא אור וכו'. (י) ואלה סברו שהוא בענין התורה, (מ) ויהיה ענין ושב ורפא לו ישובו מהלחם באויבם וינחמו ממנו, כאשר אמר במלחמה (סופ"ה) והוא לא

שביל האמונה

הכרע ופסיקוטה. ויהיה מאמרו אמת והמומנים מופיעים בו וכו' שעשה אל"כ. וכו' שהולך ומבאר: (סז) לזוט שנקרא את. כמ"ש (בראשית יג) כי אנשים אחים אנחנו: (יז) כי הם עוולו. הפלגים עמו עול: (יח) שכבר נסה בזולתו. בפסוק מלך מלכים: (יט) כי אמרתי רק אין יראת בו. שם להכיל ראיה למה שאמר בראשונה שהפסוקים עמו עול עמו במה שלא שאלו אותו על עסקי אכילה וסמנים. כ"ל על עסקי אישות. כי ע"כ אמר כי אמרתי אין יראת אלוקים וכו'. (כ) וכיון שדברתי בשאלות האלה בו. עסקי אכילה אשר כבר הציגתי על הפלגים כמציאות נגד בחירת האדם והפסיקו. לאמרו ולקיים שהאדם הוא בעל בחירה. מזה ממה על כל מעיין להבחין בכל הכתובים המורים בהקשר ראשונה על ציפול הכוונה ודומים לאלה האמרים. וישב ענין ענין ושב ורפא לו הדך סמנים. וכו' בחירת האדם והפסיקו:

פרק ו (ה) ומפני שרובם בעבור רוח הלשון. כ"ל: (ג) לא ימצא בה כי הדבר בלבד. כלומר מציאות הדבר ויפיו בלבד. ולא תוכל לספר על שום דבר מזה. אם לא שפסקה בשמות מופלגים ובהקדמות והעברות כמו שזכר במאמר הפי פרק י"ד: (ג) וכאשר אפשר כמה מינים היא וזכרתי בו. וכאשר אמרתי אח"כ סמנים מספרם שם שמונה לזכור קצת מכל מין מהם. ואלו זכרתי ביה ואלו המספרים. וביאורו כמו לזכור: (ד) במניעת המעשה. במניעה במעשה. כלומר שפסקה מעשה למנוע היכולת: (ס) המניעה מציגות העולם ומה בורתי. כלומר שהכוונה ית' ימנע לפעמים מציאותו. אופן הקנות העולם והפסקה מציאותו. עד שזכורו עליהם חיה דרס. יסיה שם מציאות עיניהם והשכל לזכורם. ויולו לדעת אופן הפסקה הדעה מעליהם וימנעו חושך ולא אור: (י) שיתחדש עליהם סבה בו. ד"ל כי מה שאמ"כ השמן לב העם הזה וכו'. יוסה הכוונה שיתחדש עליהם סבה אשר בעבורת יתן לבם ואזכר יכבד על מציאות נבוכים בעיניהם ולא יוכלו לחקן מעשה הדעה הכאה עליהם ממלחמה וימנעו האויבים ויבואו וישארו כס: (י) ואלה סברו בו. כ"ל ואלה האמרים המופיעים בציפול בחירת האדם יסברו מאמ"כ השמן לב העם הזה שהכוונה ית' ימנע לבם בעניני סמנים. והעבודה. ואלו סברו כן. אבל הכוונה כמו שאמרנו שיתמין לבם ושכלם עד שלא יוכלו לקים עמו במסע להגל מהדעה הכאה עליהם. ויסיו ממששים בלכרים כאשר יתשם הסוד בלשיל: (מ) ויהיה ענין ושב ורפא לו בו. כלומר ולי דברנו יסיה מאמ"כ

ועוד (א"י) הורני י"י דרך ונהני בדרך מישור. ועוד (א"י) העבר עני מראות שוא. ועוד (ד"ר) (כ"י) גם ביהודה היתה יד האלהים. והשלישי אות מלאה יתרשנה הבורא, ותהיה סכה להאמין עם רב, וישמענה השומע ויחשוב כי פעל העם הכח (כ"י) כאשר אמר אליהו עניי וידעו העם הזה, (מלכ"י) (י"ח) ר"ל כי האש כשתרד ותשרוף העולה, תסב בה את לב העם אשר הוא אחרנית. ואין במאמר הסתר וולת היא שנאמר האחרנית. וכן בעת הישועה אשר אמר (יחזקאל) (י"ז) ואת רוחי אתן בקרבכם ועשיתי את אשר בחקי תלכו, איננו רוצה כזה דבר כי אם הראות האותות והמופתים:

ואחר אלה השמנה שרשים לא נשאר כי אם מה שהטעות בו מפני סדר הפסוק, כאמר (מלכ"י) (ל"ד) לך לבדך חמאתי והרע בעיניך עשיתי ונר'. חשב השומע (ל"ד) כי זה חשב אומר כי הוא בעבור שיתקיים עליו מה שנזר בו אלהי, ואיננו שב אמרו למען תצדק על חמאתי, אך הוא שב על אמרו, וחמאתי מהרני. הוא אמרו כבר לעוני עד שיתקיים מאמר אשר אמרת ונזרת, כי מי שישב אליך תכפר לו, זה מה שנזר בלשון דומה כאמר (פ"ד) צעקו וי' שמע. אשר איננו שב על פני י' בעושי רע, אבל הוא שב על עיני י' אל צדיקים. ועם אלה הכאורים יסתלקו כל הפסקות אשר הם מדמים החכמה ומענת בוראנו שלמה על בראיו (ל"ד) בעבודתו והמדות אין להם מענה עליו. וכמו שאמר חתוב (ל"ד) האנוש מאלה יצדק אם מעושהו יטור נבר. (ל"ד) וכאשר התקיימו האותות המלאות ושליחות הנביאים.

נשלם המאמר הרביעי מן הספר:

המאמר החמישי

זכויות וחובות

פרק א אמר יהודה בן שאול. אמר המחבר, הודיענו אלהינו יתברך, כי עבודת האדם אותו כשהם רבים נקראו זכויות, ושהמדותיו כשירבו נקראו חובות ובי הכל שמור אצלו על כל עבדיו, כמ"ש (וימס' ל"ב) גדול העצה ורב העלילה אשר עיניך פקוחות על דרכי בני אדם. ונאמר עוד (ל"ד) כי עיניו על דרכי איש ונר'. (ל"ד) ובי הם פעלים יפעלו כנפשות וישיטום זכות או משונפות, כאשר הוא אומר בעונות, ונשא עונו ונשא חטאו, ואל עונם ישאו נפשם, (הושע ד') הנפש ההיא עונה בה (במדכ"י) (פ"ו). ואם יעלם זה מבני אדם ולא התברר אצלם, הוא גלוי אצלו יתברך, כמו שאמר (ימס' י"ז) אני יי חוקר לב בוחן כליות ונר'. והביא על כל הענינים האלה והמופתים וקבלנום.

וכאשר

שביל האמונה

י"ח: (פ"ח) גם ביהודה היתה יד אלוהים. למח להם לב אחד לעשות מלחם המלך והערים בדבר ד': (כ"י) כאשר אמר אליהו עניי וידעו העם הזה, (מלכ"י) (י"ח) ר"ל כי האש כשתרד ותשרוף העולה, תסב בה את לב העם אשר הוא אחרנית. ואין במאמר הסתר וולת היא שנאמר האחרנית. וכן בעת הישועה אשר אמר (יחזקאל) (י"ז) ואת רוחי אתן בקרבכם ועשיתי את אשר בחקי תלכו, איננו רוצה כזה דבר כי אם הראות האותות והמופתים:

פרק ב צור מושיעי. שובני להשלים המאמר הרביעי:

פרק א (ה) ובי הם פעלים יפעלו בו. וכן הודיעה בבורא יח' כי הזכויות והחובות מן פעולות אשר חספסל מהם כהמשך עד שזכויות הזכויות חספסל מהם זכות וזכויות. וכאשר ירבו הזכויות פסיייה ממונפות ומגוללות ועם שאנחנו לא נוכל לדעת זאת אלא מהפעל הכחות מהפעלים הנפשיים להספקם או להספאל מהם. סלל ד' יתקור זאת והדבר גלוי לפני יח' כמ"ש אי ד' חוקר לב ובוהן כליות:

הפעסקה

וכאשר התקיים לנו זה, (ג) התעסקתי בעיון בענין הזה כאשר קדמתי, וראיתי בנמצאות בלאבות דקות נעלמות מרבים מבני אדם, (ג) וידמו מוכיהם לרעיהם עד שיגיעו אל ההבנה, ויכיר מה שיש בינותם, ומהם (ד) מלאכת הריצוי, תראה הפתי אשר איננו בקי בה, מדמה הדינר הטוב לרע, עד שיבדילם המרצה. ומהם מלאכת הרפואות, תראה הפתאים מבקשים רפיקת הדינר, ולא ידעו מהפשטם והקצבם, (ה) מה האיכות הנזכרת על הנוף, וידעם הרופא הבקיא. ומה (ו) חכמת הקיאפה, אשר הם מבינים בקוי הפנים והרגלים, ומבדילים בין איש לאיש, במה שהוא נעלם מולת, ממי שאין זאת מלאכתו וכן במלאכת הפנינים מאדום ומפטרדה וברלח וולתם, לא יכירם כי אם הבקי. והכלל כל מלאכה דקה הרבה ממומיה, יעלמו מן הפתאים ויראו לחכמים, וכאשר מצאתי אלה הדברים המלאכותיים כאשר ספרתי (י) הוספתי להחזיק במומי הנפשות העונות והאשמים, אף על פי שאינם נראים לבני אדם, מפני שאין חושם משער בהם, והם נגלים לעושיהם, כי הוא בראם, והחל אותם, והוא שהנפש עצם שכלי וזך יותר וזך מעצם הכובכים והנלגלים, ואנחנו אין אנו רואים אותה בחושנו, ואין יתבאר לנו מה שפועל בעצמה ומעביר אותה אך הוא מבוזר (ח) לבוראה ובורא הנלגל, ועל כן ישים השמים והכוכבים דומים לה בענין הזה, כשהוא אומר (ל"ד) וכוכבים לא זכו בעיניו, ושמים לא זכו בעיניו (פ"ו). ואומר כי היא לו כאור הנר אשר יחופש בו כל המחבואים והחדרים ויראה כל מה שהוא נסתר בהם, כמ"ש (מלכ"י) נר יי' נשמת אדם חופש כל חדרי במן (פ"ו) ואמר עוד כי הוא חם כאש אשר תתיר הוהב והכסף בכור ותוקק אותם, כמ"ש (פ"ד) מצרף לכסף וכור לזהב ובוהן לבות יי. ואמרתי מה נפלא הדבר הזה, כי האדם הוא אוכל שתי אכילות מותר ואסור, ורואה אותם שזנין אותו, ובוכל שתי בעילות מותר ואסור, וימצאם ערבים, וחושב אותם על דרך אחת, (י) והמרצה הוא מרצה מה שפועלים ברוח כאשר בארנו, וכמ"ש (פ"ו) (כ"א) כל דרך איש ישר בעיניו. ואחר כך התבאר לי כי הזכויות כשירבו לנפש, תוך ותאיר, כמ"ש (ל"ד) וזכויותיו באור תראה, לאור באור רחיים (פ"ו). וכאשר ירבו עליה העונות תעבר ותחשך. וכאשר אמר במי שהם כן, (מלכ"י) (י"ח) עד נצח לא יראו אור. ואחר כך הודיענו כי הא שומר כל אלה הזכויות והחובות על כל בני אדם, (י"א) והמה אצלו ככתובים אצלנו, כמ"ש על הצדיקים (מלכ"י) ויכתב ספר זכרון לפני ליראי יי' ולחושבי שמו. ואמר על הרשעים, (עש"י) הנה כתובה לפני לא אחשה כי אם שלמתי. וכאשר השתכלתי בזה המשל מדברי החכם, מצאתי בתכלית התקון והנבונה, והוא שאנחנו המון הברואים, מפני שצאנו ביכלתנו אשר שמה החכם בנו (י"ב) שנבין האותיות אשר נדבר בהם

שביל האמונה

(ג) התעסקתי בעיון בו. כי עס עלה יוכל האדם לעמוד על אמתת ענין זה בעיונו. כמ"ש הפעסקתי בעיוני לדעת עכ"פ שהוא דבר נאות לשכל וכלתי מתגד אליו. וכמו שקדמתי לכותב את עיוני היוכל לאמת את הסמיים האמתים במאמרים הקודמים: (ג) וירמו מוכיהם לרעיהם. כלומר בעבור מיעוט הכתובים מדמים על הסמיים מהם רעים: (ד) מלאכת הריצוי. ענין בהקדמת הספר ענין ז' וזיכורו עס אור י"ז: (ה) מה האיכות הנזכרת בו. כלומר שרק הנושא הבקי יודע ומבין מההפסדות הנזכרים (ה) מה האיכות הנזכרת על הנוף: (ו) חכמת הקיאפה. מלה ערנית מההפסדות הנזכרים (ה) מה האיכות הנזכרת על הנוף: (ז) חכמת הקיאפה. מלה ערנית מההפסדות הנזכרים (ה) מה האיכות הנזכרת על הנוף: (ח) לבוראה ובורא הנלגל. כלומר שהדברים אשר יעשו את הנפשות זכות וממונפות. ושהנפש זכה מהלגל הוא גלוי למי שגדל עיניו: (ט) ואמר עוד כי הוא חם כאש. כלומר שהנר הוא חם כאש וזו יבין הכורא יח' את לבות בני אדם. כלש המוקקת את הכסף ואת הזהב. ובעבור שלדעת הנלגל ז"ל הנלגלים הם מיוחד האם כמבואר בהדבר מקומות מזה הספר. ע"כ אמר שגם הכסף כמורה וזכו האם שהיא חמה ומאירה. והבורא יח' חופש כל חדרי כן לאורה. וכמו הנלגלים בחומה. כמו האם המהמה את הכסף והכסף ומקקת אותם: (י) והמרצה הוא מרצה בו. והוא יח' מרצה את המעשים ההם. ורואה מה שהם טועלים ברוח האדם. כלומר בנפשו מן הקישות והגילול וכאמור. והגילול ז"ל אחז דברו כמה שהשתלל ראשונה את בחינת המעשים אשר יעשה אותם האדם למלאכת הריצוי. וכן אמר גם בהקדמת הספר ענין ז' וז"ל וכבר דמה הכתוב ריניו דברי הדק בריני הממון עי"ש. וע"כ תואר גם פה את הבורא יח' כשם מרצה וכאמר שם שהאדם לא יוכל לדעת הסבדל אשר בין שני המעשים האסור והמותר. יען כי שניהם יעריב בעיניו הוא יח' מרצה אותם וידע הסבדל אשר ביניהם וכמשה"כ כל דרך איש ישר בעיניו ומוכן לבות ד': (י"א) והמה אצלו ככתובים בו. כלומר שכל מעשיו בני אדם שמונים אצלו כמו שמונים אצלו הענינים שכתובים בספר. וכמ"ש ויכתב בספר זכרון לפניו. כלומר שסעיני שמור אצלו כאלו נכתב בספר. וכ"כ ש"ד הענין כי אין שם לנפש כאלו דבריו: (י"ב) שנבין האותיות אשר נדבר בו. ר"ל כי מה שהנלגל

יח'

בם, ונוליי לכל אות מימן מהמכתב, עד שנשמר בזה חשבוננו, וכל החדושים אשר נצמדו לדעתם, כל שכן שיהיה בהכמתו הוא מה שישמור עלינו רכל בבלי כתב ולא ספר. ודמות לנו זה בכתב, בעבור שהרגלנו בו החשבון, לקרב אל הבנתנו כאשר בארתי. והודיענו עוד, כי בעוד שאנחנו עומדים בעולם המעשה, הוא שומר על כל אחד מעשהו, (יג) ובכך זמן גמולו עליו לעולם האחר אשר הוא עולם הנמול, (יד) והעולם ההוא יבראהו כשישלים כל מספר המדברים אשר חייבה חכמתו שיבראם, שם יגמל הכל כפי מעשיהם, כמ"ש החכם (קס"ג) ואמרתי אני בלבי את הצדיק ואת הרשע ישפוט האלהים, ואמר עוד (קס"ד) כי את כל מעשה האלהים יביא במשפט ונו'. ואני עתיד לבאר דעת הנמול במאמר התשיעי מהספר הזה במה שישכר. ועם זה לא הניח עבדיו בעולם הזה מבילתי נמול על המוכר ועונש על האשם, מה שיהיה (טו) לאות ולסימן לכל המונה לעת הקצק מעשה הכרואים. ועל כן אנחנו רואים שהוא זוכר בתורה הכרבות אשר בפרשת אס בקותי, ואומר בכמהם (מס"ט) עשה עמי אות לטובה. וזכר הקלות אשר בוהיה אם לא תשמע, ואומר עליהם (דנ"י כ"ח) והיו כך לאות ולמפת (מ"ז) ומענינם בעולם הזה (י"ז) וכל הזכויות שמורות לצדיקים וחטומות כמ"ש (פס"ג) הלא הוא כסום עמדי לתום באוצרותי :

פרק ב וכוין שהקדמתי אלה הרברים, אני רואה לספר מדרגות הברואים באפני זכויות וחובות כמה הם, ממה שירענו כן הכתוב וכן המקובל, (ו) ואשים כל אחד מהם במקומו כאשר ידעתי, לבעבור יתישרו בו רבים מבני אדם. ואומר שמדרגות בני אדם בשער הזכויות והחובות עשרה מעלות, צדיק ורשע, ועובד ומכרה, ושלם ומקצר, וחוטא ומיזר, ושב וכופר. (ז) ויש הנה השוה מופרש לכד, כדי שאדבר על ענינו. (ג) וראוי שאבאר כל שער מהם ומה שיש בו. ואומר נקרא צדיק מי שרוב מעשיו זכויות ורשע מי שרוב מעשיו חובות. והענין הזה דומה לדברים המכונים. והוא שהחכמי קורין לדבר הם, כאשר יהיה החכם בו יותר מן הקור, וקורין לדבר קר, כאשר יהיה הקור יותר מן החכם. וקורין לזה בריא כשהבריות בו יותר, וחולת, כשהחוליות בו יותר. ועל הדרך הזה באו השמות הנבואיים, שקורין האדם צדיק כשיהיו רוב מעשיו צדק, כאשר קראו יהושפט וחזקיהו צדיקים, אע"פ שהיה במקצת מעשיהם חטא, כאשר נאמר ליהושפט (ד"ה ז' י"א) הירשע לעזור ולשונאי יי' תאכה וזאת עליך קצף. ונאמר לחזק' ולא כגמול עליו השיב חזקיהו (פס"ג) וכמו שקראו יהוא רשע, והוא במל את הבעל, (ז) וקראו צדיקתו רשע

שביל האמונה

י' וכן כמו כח ויכולת לדעת ולהבין שהדברים אשר נדבר בסינו הם מתחלקים לאותיות ופכל האותיות הם ב"ב במספרם ותעשה חמשה מיוחדת לכל אות מהם ולרפסו בספר את כל העולה על רוחו להסיב בזה כח זכרוננו ולשומר את החשבונות והחדושים אשר נלמדך לדעתם. כ"ז יעיד עדות ברורה שהזכרון ימלא בעצם ראשונה אלנו ית' על השלימות בזולת סתבז ומסתבז. ומשלימותו נאלל עלינו ב"כ שלימות מה אשר אין לו דמיון ועקר לשלימותו ית'. כמו שכתבנו הראות ע"י כלי זכריות. והסליב ה על מעשית פחמות בשלימותן מהראות והסליב של הסיקת והכרית מבלי עזר שום כלי. וכן הזכרון שאלו קלרי יד וזכרים בעזר הכסב והמכתב. אין דמיון ועקר למה שזכר הוא ית' מבלי שום אמלשי. ובכיוולא בזה בלר הכב המורה כפי"ס מהשלישי מהכ"כ סומע חזון הלא ימעט וגו' עי"ש ויועט לך : (יג) ובכר זמן גמולו עליו. הזמני"ס לו גמול על מעשיו : (יד) והעולם ההוא יבראהו כ' : השלמת זה הענין ענין במאמר התשיעי פ"ז : (טו) לאות ולסימן לכל המונה ב' : ר"ל שהגמול והטעם אשר בעוה"ז הוא רק לאות ולסימן שהוא נאמן לפרע ונאמן לשלם סכר : (טז) ומענינם בעוה"ז. והכרבות והקלות אשר בשתי אלה הפרשיות הם מעשית בעוה"ז. וכל הזכויות שמורות כ' : כלומר שכל סכר בעוה"ז אינו כ"ל לאות ולמופת. ועיקר הסכר שמור וחסוס לעמיד לבא : (יח) הלא הוא כסום עמדי לתום באוצרותי לי נקס ופסל ע"כ :

פרק ב ואשים כל אחד במקומו ב'. שייך מקום לכל אחד מהם לדבר בענינו כפי מה שידעתי למען יתישרו בזה רבים מבני אדם : (ז) ויש הנה השוה אדם : מלכד הטענה מדרגות האחרים. ית עוד מדרגה אחת והוא שהוא אשר בלאור ידוע והוא שיעור עוונותיו כשיעור זכויותיו וכל"י ידעתי והספתי לו מקום מיוחד לדבר בענינו. כי עם שזכורו ידוע ענינו הוא בלתי ידוע וראוי לדבר בו :

רצוי

רשע, וכבר הציל ירמיהו. (ה) וממה שזכר אותו החכם בשער הזה, לנמול בעולם הזה עבדיו על המעט ממעשיהם, עד שישאר להם הרוב לעולם האחר, כי לא יתכן להעתיקם בעולם ההוא כמדרגה אל מדרגה, כי כל אחד מהנמולים עומד תמיד במה שהוא בו, כאשר אמר (מל"א י"ג) להיי עולם ולדראון עולם. ושם הנמול על המעט בעולם הזה. (ו) כאשר בכלל הזכויות שהם לזמן הרחוק, והמעט מן הזכויות לעולם הזה, כאשר אמר (דנ"י ז') וידעת בי יי' אלהיך הוא האלהים שומר הברית והחסד ונו' ומשלם לשונאיו אל פניו להאבדו. (ח) ומחלק הענין הזה, כי משה ואהרן חטאו חטא אחד, וענש אותם עליו בעולם הזה, כמ"ש (במדבר כ') יען לא האכנתם בי להקדישני וגו' לכן לא תביאו וגו'. ושאיבה כן ירבעם עשה טובה אחת, וגמל אותו עליה בעולם הזה כמ"ש (מל"א י"ד) כי זה לבדו יבא לירבעם אל קבר יוכן נמצא בו דבר טוב. ועל השרש הזה אפשר שיהיה לצדיק הטאים רבים, חוייב שיהיה בעבורם כל ימי חייו נגש ונענה, ואפשר שיהיה לחוטא זכויות רבות, ראוי שיהיה בעבורם רוב ימיו בטוב. ובהז אמרו רבותי ז"ל קדושין (ז"ט) כל שזכויותו מרובין לו מעונותיו מריעין לו ודוכה כמי ששרף את התורה כלה, וכל שעונותיו מרובין מזכויותיו מטיבין לו ודומה כמי שקיים את התורה כלה. וזה המאמר במי שעושה זכויות וחובות, ובעת שעושה הזכות לא התחרט על החובה. ובעת שעושה החובה לא התחרט על הזכות. אבל מי שעושה זכויות רבות והתחרט עליהם, כבר אבדם כלם בהרפתו, ובו נאמר (יחזקאל י"ח) ובשוב צדיק מדקתו ועשה עול וגו'. ומי שעשה חובות רבות והתחרט עליהם וקיים חקי התשובה, כבר הכירם מעל עצמו, ובו אומר (פס"ח) ובשוב רשע

שביל האמונה

(ג) וראוי שאבאר כל שער ב'. ראו שאלכז ממות כל אחד מהם. ולדבר אה"כ מה שיש בענינו : (ד) וקראו צדיקתו רשע וכבר הציל ירמיהו. דברי הגאון ז"ל אלה סותרים בהשקפה הראשונה למה שאמרו חז"ל (סוכיות י"א) הוא שלום הוא דקיהו למה נקלם שמו שלום שהיה מושלם במעשיו ופרש"י שם דלדיק גמור הים בכל מעשיו. אמרו עוד (סנהדרין ק"ב) בקש הקב"ה להחזיר את העולם כלו לחטאו וזכוו בשביל יחזיקים. מסתכל בדורו ומתקדש דעמו : בקש הקב"ה להחזיר את העולם כלו לחטאו וזכוו בשביל דורו של דקיהו. נסתכל בצדיקים ומתקדש דעמו. בצדיקים נמי כמות ויעש הכע בעיני ד'. שהיה בידו למחות ולא מחה ע"כ. הכי שלדיק גמור הים והגין בזכותו על כל העולם ולא הים בו עול כ"א מה שלם מחה בכני דורו : אולם כסוב. שהסבונת יראה שדברי הגאון ז"ל כנים ואמתים וסם כמים על המאמר האחרון הסכר חס כי ממה שהכתוב קראו רע על שלם מיהה בכני דורו כדור מעשיהם המקולקלים : ולא הסביח כמה סכנר מיהס כסם כדנר אחד והליל את ירמיהו ממה שלם בני דורו להכנז כמפורש בספר (ירמ' לו לח) : מה נראה שהלס נקרא לסי רוב מעשיו ומי שרוב מעשיו רעים נקרא רע וכאמור : ועיין ברכות י"ח נשעים בחייהם קרוים מחים כ' ובפרש"י שם ובח"א ד"ה ואחס חלל רשע ותראה כי לפי דברי הגמול"ל אלה אין מקום לקיטמו : (ס) ובמה שזכר אורו החכם ב'. מוכן דבריו ז"ל בכלל הוא. כי אחד מהענינים שזכר אותו החכם בשער הזה שהוא ענין הגמול. הוא שהלס בין שזכויותיו מועטין מחובותיו וכן מחובותיו מועטין זכויותיו יגמולו הכורא ית' על המועטין בעוה"ז והמכרובין ישלרו לקבל גמולם בעוה"ז. וזה בעבור שא"א שחשארנה שחיסן יחד חכיות והחובות לקבל גמול בעוה"ז לא יתכן להעתיק את האדם בעוה"ז לא מן הסכר אל הטעם כמ"ש אלה לחיי עולם ואלה למרפות ולדראון עולם. ואם שחארנה חכיות והחובות שיקבל האדם גמול שחיסן לעוה"ז. יתקבלו בו הסכיים. כי בעבור זכויותיו יהיה ראוי שיקון לחיי עולם. ובעבור חובותיו יהיה ראוי שלא יקין לכל שישאר למרפות ולדראון עולם : וכמו שזה דעת הגאון ז"ל בביאור כתוב זה לקמן במאמר השביעי פס"ד. וע"כ היה מן הסכר שיקבל האדם גמול מעשיו המועטים בעוה"ז והמכרובין ישלרו לעוה"ז. וכן אמרו חז"ל (שעריית י"א) אל חמונה ואין עול. אל חמונה כסם שפטרעין מן הרשעים לעוה"ז אשילו על עבירה קלה שפוטין. קר שפטרעין מן הצדיקים בעוה"ז על עבירה קלה שפוטין. ואין עול כסם שפטרעין מן הצדיקים בעוה"ז אשילו על עבירה קלה שפוטין. וכן אמרו בירושלמי (פאה פ"א ס"ה) רובו זכיות יורש נן עדן. רובו עבירות יורש גיהנם : (ו) כאשר בכלל החובות ב'. כלומר מה שאמרתי שהכורא ית' גומל על המעט בעוה"ז. הוא ממה שזכר הכסוב כדנר כלל שזכיות הכסוב הם לזמן הרמוק. כמ"ש שומר הכרים והחסד לאו הכיו ולשומרי מזויותיו לאלף דור. והוא הזכן הרמוק כלומר לעוה"ז. והמעט מן הזכויות בעוה"ז באמרו ומשלם לשונאיו אל פניו וגו'. כמו דבר שזכר בהורה בשלום הסכר שומר הכרים וגו' לאלף דור. וזה הלפון נאמר על זמן בלתי בעל חכיות, כמו דבר עס לאלף דור : חדע שכתבסו אחר נאמר ונעשה חסד לאלפים. ואין ספק כי לשון לאלפים נאמר על זמן כמ"כ : (ז) ומחלק הענין הזה ב'. כלומר ומזן ממה שזכר הכסוב אם זה כדנר כלל מאלו כן כפרס בחייהם מיוחדים

רשע מרשעתו ונומר. ואחר כן אמר (ע"מ) כל פשעיו אשר עשה לא יזכרו לו (ולח"ל ע"מ) בבניאור זה בתורה על הראשונות. ועל השרש הזה נם כן, אפשר שיהיה איש צדיק זכויותיו מוכנות לו לעולם הבא, ויתחרט עליהם, ויפלו מההבנה לעולם הבא, וינמלחו הבורא עליהם (מ) בעולם הזה על קצתם, ויראוהו בני אדם כאשר החל לכפור, וחלו טובותיו, וימלאו לבם לחטא, והטובה הדיא אינם בעבור מה שחל בו מן הכפירה, אבל היא טובת מה שהיה מוכן לו, והכו בו על פניו. ואפשר שיהיה אדם רשע מוכנות חובותיו לעולם הבא, ויתחרט עליהם וישוב, ויפלו מעונש אותו עליהם בעולם הבא, ויפרעו ממנו בעולם הזה, (נ) במה שאי אפשר בלעדיו מעונש עולמי, כאשר אני עתיד לבאר. ויראו אותו בני אדם, כאשר החל לשוב מחטאתיו, אז באו עליו הרעות, וירמזו ולא ידעו כי זה שמצאו איננו בעבור מה שחל בו אך משארית מה עבר ממנו, וכאשר יתבוננו בני אדם במינים האלה, יגלו מעליהם הכפירות, ויחזקו לבותם לעבודה, כמ"ש (לוי' י"ז) ויאהז צדיק דרכו ומהר ידים יוסף אמן. (י) ואם יאמר אומר, שחובת אחת תפסיד זכות רבות, איננה עושה זה, אלא שיש עמה הרמה, בעבור עלת החרטה לא בעבור עצמה. ושוכות אחת תתקן חובות רבות, איננה עושה זה כי אם עם התשובה, בעבור התשובה לא בעבור עצמה. והוצרכתי לבניאור הזה מפני שראיתי אנשים (ה) מזיזים הדברים, ואומרים אם יש כשיעור כפירה אחת, לאבד הרבה מן האמונה, לא יתכן להיות כשיעור אמונה אחת, מה שיאבד הרבה כפירות, ואם יש ככה אמונה אחת, מה שייסיר הרבה כפירות, לא יתכן להיות כפירה אחת, מה שייסיר הרבה מן האמונה, ויהיו המאמינים נבוכים בדברים האלה:

פרק ג ואחר כן אומר, כי אני מוצא יסורי הצדיקים בעולם הזה על שני דרכים, אחד מהם על המאנים מעמים, כאשר חקרתי לבאר. והשני (ב) התחלת רעה יביאה הבורא עליהם, כשידע מהם שהם סובלי' אותה, ואחר כן יגמלם עליה טובה, כמ"ש (ספ"ט י"א) (ב) יי צדיק יבחן. ולא נהג לעשות כן עם מי שאינו סובל, מפני שאין בו תועלת. אבל התועלת בסבול הצדיקים, כדי שידעו בני האדם, כי לא בחרם האלהים לחנם. וכאשר ידעת מענין איוב וסבלו. אלא אם יהיה האדם נענש ביסוריו, וישאל מאלהיו להודיעו על מה הביאם עליו? נהג להודיעו, כאשר אמר (יחזק' ח') והיה כי תאמרו תחת בזה עשה יי' אליהנו לנו את כל אלה וגו'. ובזה תקן מפני שמביא לסור מחטאתיו. וכאשר יהיה האדם נבחן ביסוריו, וישאל מאלהיו להודיעו למה הביאם עליו? נהג שלא להודיעו. כאשר אמר משה רבינו (במדבר י"ב) למה הרעות לעבדך? ולא באר לו. ואמר איוב, (לוי' י') הודיעני על מה תריבני? ולא באר לו. ובזה עוד תקן כדי שלא יהיה סבל הצדיק נקל אצל בני אדם, ויאמר לא סבל כי אם (ג) בעבור שידע כי גמולו יהיה גדול. ואמר עוד כי (ד) אפילו השלם יתכן שבריעין לו לגמול אותו, כי אני מוצא (ה) העוללים מריעים להם, ואין ספק אצלי בגמולם. ויהיו הים רין שמביא עליהם הבורא לטוב להם, כמו מוסר אביהם להם להכותם ולאסרם, כדי למנוע מהם ההזק, וכאשר ישקם הרפואו המרות הנמאסות להסיר מחלותם

שביל האמונה

מיוחדים. וכמו שמבאר וסוף: (ח) בעוה"ז על קצתם. וסם אותם הזכויות אשר ח"ל של יקבל האדם גמול עליהם בעוה"ז ע"פ. אפילו אם יסור בעיקר וימחרם על מעשיו הסדוקים ויהיה פוסק על הראשונות. זכרם הגאון ז"ל לקמן בס"ו מזה המאמר: (ס) במה שא"א בלעדיו מעונש בו. וסם אותם הפעולות שא"א של יקבל האדם עונשם עכ"פ בעוה"ז. אף אם יעשה הטובה שלימה. זכרם הגאון ז"ל בפרק הזכר: (י) ואם יאמר אומר שחובת אחת בו. הגז"ל רומז בזה למע שאלו חז"ל (קידושין פ"ט) דכ"ז אומר אפילו צדיק גמור כל ימיו ומרד בלחונתו צדיק אם הראשונות בו ע"פ: (י"א) מזיזים הדברים. שאומרים שאלם הם דברים מזויזים. ובעבור זה נבכו המאמינים:

פרק ג (ה) התחלת רעה יביאה בו. ר"ל שיחליל הכורא יח' להביא עליהם רעם מבלי שיהיה גמול להם על מעשה פקדם. כ"ל לטוסם להסיים בלחריסם: (א) ד' צדיק יבחן. ואמרו חז"ל (ב"ר פ"ה) היוצר הזה כשהוא בודק את הכבשן שלו. אינו בודק את הכלים המדוושין: למע שאינו מסתקן להקיש עליו לחת עד שהוא מוכנו. ומע הוא בודק בקנקים בדורים שאפילו הוא מקיש עליו כמה פעמים איש מוכנו. כך אין הקב"ה מנסה את הרשעים. אלא אם הצדיקים שאלמר ד' צדיק יבחן: (ג) בעבור שידע כי גמולו בו. בעבור שהבורא בחר לו שהוא מייסרו להסיבו בלחריסו: (ד) אפילו השלם יתכן בו. ד"ל כי לא לבד הצדיקים שיש להם עכ"פ טובות מועטים, יבחן וינסה אותם הכורא יח' לגמול אותם חס"כ. אבל גם השלמים שאין להם אף חובת אחת. וסם הנקראים צדי חז"ל צדיקים גמורים. מרעין להם כדי לגמול אותם: (ה) העוללים מריעים להם. גם סמללים וזקני שדים שלא חסלו סובלים רעו ויסורין.

ופ"ן

מחלתם. וכמו שאמר (דברים ח') כי כאשר ייסר איש את בנו יי' אליהם מוסר: ואמר עוד בכמו זה, (מפ"י ג') כי את אשר יאהב יי' יוכיחו וגו'. ואם יאמר אומר הוא יכול להיטיב להם בשעור הגמול הזה מכלתי יסורין. נשיבתו בתשובתו (ו) הראשונה אשר אמרנו, כי נטה בנו אל ההלק הנדול. כי ההטבה על דרך הנמול יותר גדולה ממה שעל דרך החסר: ואחר כן אומר, כי מ"ט מן המופרים בעולם הזה והארכתם, (ז) היא על שבעה דרכים. יש מהם מי שידע הבורא ממנו שעתיד לשוב, והוא מאריך לו כדי שתשלם תשובתו כאשר מצאנוהו (סנהדרין ק"ג) שהאריך למנשה כ"ב שנה עד שחזר בתשובה ל"ג שנה (ח) אעפ"י שתשובתו, לא נשלמה לו. ומהם מי שהאריך לו כדי שיצא ממנו כן צדיק, כאשר האריך לאחו ויצא ממנו חזקיהו, וכאשר האריך לאמון ויצא ממנו יאשיהו. ומהם מי שמאריך לו להנקם בו מאנשים רשעים ממנו, כאשר אמר על אשור (ישעיה' י') בניו חנף אשלחנו וגו'. ומהם מי שמאריך (ס) בעבור בקשת צדיק, על דבר שיהיה בו תקנתו כמו שאמר בלוי (נבאלים י"ט) הנה נשאתי פניך גם לדבר הזה לבלתי הפכי וגו'. ומהם מי שמאריך לו להכביד עליו העונש, כאשר הציל פרעה מעשר המכות עד שהטביעו בים, כאשר אמר (ספ"ט ק"ג) ונער פרעה וחילו בים סוף. ועל הענינים האלה שאל ירמיהו אלהיו על האנשים הרשעים, להודיעו על איזה דרך הוא מאריך להם, לא שהיה הדבר רע בעיניו כשאמר (יחזק' י"ב) (י) מדוע דרך רשעים צלחה וגו'. והודיעו כי וזוהי על הפנים האחרונים, כדי לענשם ענש חזק, כאשר אמר בפרשה שאחריה (ספ"ט י"ג) עד מתי תאכל הארץ וגו'. וכיון שבארתי מה שצריך אליו בשער הצדיק והרשע, אחר כך שאמר, הנה אנחנו רואים חתוב אומר, (קס"ט) וחומא אחד יאבד טובה הרבה ודמיו נזכר נופל בשמן רוקח, כמו שאמר אחריו (ספ"ט) זכוכי מות יבאיש יביע שמן רוקח. אין זה כי אם על (י"א) קריאת השם בלבד, כאלו היו לו לאדם מאתים ואחד מעשים, מהם קזכויות וקזכויות, יהיה ענינו שזה. ואם יהיה המעשה האחד טוב, נקרא בו צדיק ואם יהי' רע, נקרא בו רשע: **פרק ד** (ה) אך העובר, הוא אשר יחד לו מצוה אחת, לא יעברנה כל ימי חייו, (ב) שאם יסכים בזולתה או יחל בה לא יקצר בזאת כלל, כאלו שם לעצמו שלא יאבד תפלה בזמנה, או שלא יקנה ממון מצד אסורא בשום פנים, או שלא יבעל בעילת אסורא מעולם, והדומה לזה. וכמו שאמרנו בכותינו (קידושין סוף פ"ה) כל העושה מצוה אחת מטיבין לו ומאריכין לו את ימיו ונוחל את הארץ, ובארנו זה (יחזק' י"ט) כגון שיהיה לו מצוה אחת לעשותה כגון כבוד אב ואם. אבל מי שלא הניח מצוה שלא עבר עליה פעם אחת אינו נקרא

שביל האמונה

ואין ספק בגמולו וכהוא דלמריק (סנהדרין ק"י) קמן מאימתי בל לעוה"ז ר"ח ור"ח בר רבי ח"ל מפעם שגולד בו: (י) הראשונה אשר אמרנו. בפתיחה מאמר הפליטי ע"פ: (ז) היא על שבעה דרכים. כלומר שני דרכים שהבארנו בפרק הקודם כאלה הם יש לו זכויות מועטים ולא סמחרם עליהם. והשני הם סמחרם עליהם אבל הם מאוסים המעוה שא"א של יקבל גמולם אף אם יסור ויהיה מוסר על הראשונות. ועוד חמשה דרכים אשר הוא מבאר וסוף: (ח) אע"פ שתשובתו לא נשלמה לו. אפשר שהגז"ל למד זה ממה שאלמו חז"ל (סנהדרין קג) שפעם לו הקב"ה כמין מחמרים צדיקים כדי לקבלו בתשובה מפני מהם סדין. ומהם הטובות בזה לפי דעת הגז"ל שהיה מדם הדין מעכבם מלקבלו בתשובה מפני שלא היהם מעוכבם שלימה ועשה הקב"ה כמין מחמרים צדיקים ופעם ידו וקבלו בלא ידיעת מדם סדין. ועיין בפרט"י פ"ט: (ט) בעבור בקשת צדיק בו. ר"ל שהצדיק יבקש מהבורא דבר שהוא לתקנתו. ולא יושלם מבוקשו אם לא כהלל הרשעים מעונשם. וכמו שהיה ענין לוט עם עיר זוער שלא נהפכה במהפכת סדום בעבור בקשתו להמלך שמה: (י) מדוע דרך רשעים צלחה. שלא אמר זה כקורא נכר מ"ו על מעשיו יח'. אבל אמר כן דרך שאלם ונקם מהבורא יח' להודיעו על איזה חסון ואלוהים מכלית דרכם נלחם: (י"א) קריאת השם בלבד. כלומר מה שא"כ שחומא אחד יאבד טובה הרבה כמו שזכרנו אחד מה יבאיש הכרה מהסמן סדוקה. אין הכוונה שבעבור חסא אחד יאבד שכרו מכל זכויותו שעתה. אבל הכוונה שהאדם השוא אשר זכויותו ומחובותיו שקולים. יקבל בשם בעבור חסא אחד אשר יעשה. כי יביע עולמו בזה לכך מוכן ויאבד טובה הרבה אשר היטה מוכן לו לעוה"ז. ויקבל שכרו בעוה"ז. אבל לא שיאבד שכר זכויותו מכל וכל. ורק שמשמן סדוקה שהוא כעונם הממחיד בעוה"ז יהיה לו שגן מובטח שהוא הסכר הגופני בעוה"ז:

פרק ד (ה) אך העובר, עד סוף באר הגז"ל מדריגות הצדיק והרשע. ועשה יבאר מדריגות העובר: (ב) שאם יסכים בזולתה או יחל בה לא יקצר בזאת כלל. כאלו שם לעצמו שלא יאבד תפלה בזמנה, או שלא יקנה ממון מצד אסורא בשום פנים, או שלא יבעל בעילת אסורא מעולם, והדומה לזה. וכמו שאמרנו בכותינו (קידושין סוף פ"ה) כל העושה מצוה אחת מטיבין לו ומאריכין לו את ימיו ונוחל את הארץ, ובארנו זה (יחזק' י"ט) כגון שיהיה לו מצוה אחת לעשותה כגון כבוד אב ואם. אבל מי שלא הניח מצוה שלא עבר עליה פעם אחת אינו נקרא

עבר

צקרא עובר. אבל המורה הוא מי ששם לעצמו חק להלוק על מצוה אחת תמיד, וקדמונו קוראים אותו משומד. (ג) והדמיון בזה כאלו יש בבני אדם מי שרואה כי מצוה מהמצוות קצרה בה, והוא משתדל לשמרה כאלו היה קשה לו, מצות הרבית או מצות המאכל, והוא מתנהג באחת מהם כפי מה שיוצא לו. (ד) ועל כן יש לכל אדם מצוה כפי התחלוקות רעות. אבל השלם מי שהתאזר לו לקיים כל המצוות והזהירות ולא קצר במאומה בהם, והוא שיקרא צדיק גמור. אעפ"י שבני אדם חושבים כי מצויות אדם שהוא כן, רחוק שיתגלו לו כל דרכיו, (ה) ואני רואה שיתאזר זה, כי אם לא יהיה לא היה התבסס מצוה בו. ואם יאמר אומר, מפני שמיצאנו בתורה (במדבר כ"ט) ושעיר חטאת א' לכפר עליכם, (ו) ידענו כי אי אפשר בלתי חטא, נאמר כי זה נכתב על האפשר, ואם יחטא יכפר לו בו, ואם לא יהיה לנו עליו הגמול. ואם יאמר, איך אבר, (קל"ז) כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, נאמר לא אמר זה (י) כי אם על היכולת, כי אין אחד מן הצדיקים יכול לעשות טוב אלא הוא יכול לעשות רע, אבל הוא בוחר בטוב ומגביר על הרע. אבל המקצר הוא המיקל במצוות עשה, והוא שגאמרע לוי (יומא פ"ו) עובר על מצוות עשה, והוא המקל בתפילין ובציצית ובסכה ולולב ושופר והדומה לזה, והוא במעלה הזאת מן החטא. אך החוטא הוא העובר על מצוות לא תעשה, אבל לא על החמורות, ובאי זה צד נדע שאינם חמורות, מפני שאם הגדילו ענשם בעולם הזה, והוא נקרא (פס) עובר על מצוות לא תעשה, זהו שמקל בנבילה ומרפה ושעטנו ובעונותיו ובכבש, והדומה לזה, שענינו במעלה הזאת מן החטא. אבל המזיד הוא שעובר על החמורות, והם שיש בו כרת ביד"ש, ומיתה ביד"ש וארבע מיתות בית דין, ובה נדע כי הם חמורות, כמו העריות וחלול שבת והאכילה ביוה"כ והמץ בפסח, והדומה לזה, הוא במעלה הזאת מן החטא. אבל הכפר הוא העובר העקר, ר"ל בורא הכל יתברך וית', ועזבו אותו על שלשה דרכים, אם שיחה עובר זולתו (ח) מדרמיון עשוי, או אדם או שמש או ירח, וכמו שיש בלא יהיה לך אלהים אחרים, או שלא עבר וולתו ולא עברו, והוא איננו עובר דבר, לא אמת ולא שקר, וכמו שיש בפרשת (לוי כ"ב) האומרים לאל סור ממנו ודעת דרכיך לא הפצנו. או שיהיה בספק באמונתו, זהו נקרא בשם מאמין, ואפשר שיתפלל ויתנהג ואין לבו שלם ומאמין, והוא מפרה במאמרו ובאמונתו, וכאשר אמר (תהלים ע"ח) ויפתוהו בפייהם ובלשונם יכזבו לו ולבם לא יצונן עמו. והוא נקרא (פס) מי שנתחלל בו שם שמים, והוא במעלה הזאת מן החטא. ואלה בלם כאשר ישובו, יסופר להם בעולם הזה, חוץ מזה שכתב בו הבורא לא ינקה, (ס) כי אי אפשר

שביל האמונה

עבר עליה הנק הסם שיש בידו חורס ומלוח לא יקרא עובר: (ג) והדמיון בזה בו'. כגומר דמיון סעודת וסממנה הוא. כמי שיקשה עליו עשות מלוח אחת מהמלוח. כאלו תאמר המניעה מהכנות או מהמלוח סעודת סעודת משתל עם נפש בקיומה. והממרה אין לו שום השתלחות בזה. ועושה כפי מה שיוצא לו והוא הנקרא כפי קדמוניו מומר לדבר אחד לחאבון: (ד) וע"כ יש לכל אדם מצוה בו'. כי בעבור שהעובד הוא הנהיג במלוח הקשה עליו. והממרה הוא הכלי אשר במלוח הקשה עליו. ח"כ יי' העובד והממרה מפני אדם. כפי התחלוקות דעות. זה מהר במלוח זו מה בחמרים. זה בלחי מהר בזו וזה בחמרים. הכל כפי התחלוקות דעות בני אדם וכאמור: (ה) ואני רואה שיתאזר זה, דעת הגז' שיתקן מיסיה האדם שם בכל עניניו באופן שיעשה רק טוב תמיד ולא יחטא. כי אם לא היה באפשרות לקיים כלל הסוד לא היה מלוח בזה הבזרה יס'. ועין מה ששער שמונים מספר עקידת יצחק מה שהחזיקה סם עם הר' אברהם ברע"ט בזה ובביתאורי סם ויועס ק': (ו) ידענו כי א"א בלתי חטא. ר"ל כי מזה שאמר הסוד להקריב עם כל הסוכסס שער חטאת לכפר יראה שכבר שער הסוד שח"א מבלתי חטא. כי אם היה אפשר מבלתי חטא. כבר יוצר שכל הדור יהיה שלם מבלתי חטא. ומע יעשו לו בשערי המוספים. וע"כ אסגז' כי שערי המוספים הם רק לכפר בשם שהסוד צריכין אליה. ואם יי' שלמים בלתי צריכים לכפרה: יקריבו אותם בעבור הסמול אשר יקבלו עליהם והוא עצמו מה שצארו מוסקי התפלות לפי דעת הרב בע"ז"ל שער ל"ו. בממרה ראמי חדשים לעמך נחם בו' בהיותם מקריבים לפניך זבחי ראש חטאת לכפר בעדם. ופירוש זבחי ראש חטאת שאמר זכרון לכל ימי ופירוש שיערי חטאת לכפר בעדם באמרו חשועת נפש מיד שוגא. והשוגא האמתי הוא שכן הוא יס'י. אמנם לעמיד בסמול לו כל ערלה לבב וסעוגא היה כרם יכרם. מזה מה שציון מין. ועולם ר"ח נעלם עליו וסוד הכוח אשר מהענין הראשון. אמנם שער עזים לא יסיה עוד לחסות כ"א לרצון כ"א יס'י. שם עוד הכוח עזים כלל: (י) כ"א על היכולת. ר"ל שסוכוה מזה הכוח הוא שאין אדם לזיק בארץ שיהיה מוסקע בסעודת אלה יסיה לו יכולת. כ"א על הסוב ולא על הכוח. אבל שם האדם הסוכע בו שיכולת על הסוב והרע בשום. ורק שצדחירטו בוחר בסוב ומוחם ברע. עד שהוא מגביר את סכוב על הרע: (ס) מדרמיון עשוי. דמות אחד מהמלוחים אשר בשמים ממעל ועל הארץ מסתם: (ס) כי א"א שלא

בבוא

אפשר שלא תבא עליו רעה עולמית:

פרק ה' והעשירי הוא השב, המקום עניני התשובה. ועניני התשובה ארבעה, (ה) העזיבה, והחרטה, ובקשת הכפרה, ושיקבל על עצמו שלא ישנה. וארבעתם נקובצים במקרא במקום התשובה, כאמרו (סופר ד') שובה ישראל עד יי' אלהיך כי כשלת בעונך קחו עמכם דברים ושובו אל יי' ואמרו אליו כל תשא עון וקה טוב ונשלמה פרים שפתינו אשור לא יושיענו על סוס לא נרכב ולא נאמר עוד אלהינו למעשה ידינו. ואמרו שובה, שוב ממה שהיית בו, והיא שער עזיבת החטאים. ואמרו כי כשלת, רוצה בו החרטה, רוצה לומר כי החטאים ההם ומכשולים. ואמרו קחו עמכם, רוצה בו בקשת הכפרה. (ג) ויש הנה מלה נכרית, כל תשא עון וקה טוב, כנגד מה שכתב לנו, נודה לך ונאמר טוב וישר יי'. כמו המלה הזאת (נעשה) כל הוביש על עם לא יועילו למו ועקר נזרתו מן כל קבל אשר בלשון התרגום, וכבר התחבר עם העברי באמרו (קל"ט) כל עמתי שבא בן ילך. ובו עוד, ונשלמה פרים שפתינו. (ג) יתכן להיות כפרים, ויתכן שיש בו הסתר, ונשלמה פרים אשר פצו שפתינו. ואמרו אשור לא יושיענו, ועל סוס לא נרכב, ולא נאמר עוד אלהינו למעשה ידינו. שער עזיבת ההשנות. וספר הנה אלה הנ' דברים, על אשור וסוס וע"י, מפני שהם הנראים יותר במיני החטאים שחטאו, כאשר הוא כתוב בתחלת הספר (סופר ט') כי המה עלו אשור (ד) פרא בודד לו, ועוד (פס) כי הרבה אפרים מזכרות לחטא. וכן אם היו הנגלים שבחטאי העם נגזר ורצו ונאוף, היה אומר דם נקי לא נשפוך, נאוף לא ננאף, ונגבה לא נגנב. וכאשר ישלמו אלה הארבעה הם נדרי התשובה, ואינני ירא על רב עמינו שיפילו מגדרי התשובה כי אם זה השער הרביעי, רוצה לומר ההשנות, כי אני בוטח כי בשעת הצום והתפלה, יעזבו ויתרמו ויבקשו הכפרה, אך אני הושב שהם מסכימים לשנות, ואחר כך אומר מה תהיה התחבולה (ס) להסיר המחשבה לשנות מהלכות, אומר (ו) לחבר דברים בפרישות מן העולם, ויזכר האדם ענין חלישותו וענין ויניעתו ומותו והפרד הלוקו, והתולעה והרמה, והחשבון והיסורין, והדומה לזה, ומה שהוא מתחבר למה שיש בזה, עד שימאס בעולם הזה, וכאשר ימאס אותו כלו יכנסו חמאיו בכלל המאוסים, ויטיב את דעתו לעזוב. ואומר כי על כן מצאתי החכמים הראשונים, נהגו לומר ביום הכפור כמו אלה החבורים (י) אתה מבין שרעפי לבי, ואל תבא עמנו בתוכחות, אדון כל פעל והדומה להם. (ח) ולאלה הארבעה סמכים שלשה, והם התוספת בתפלה ובצדק, ולהשיב בני אדם למצות, אמר בתפלה וצדקה (משלי כ"י) בחסד ואמת יסופר עון וביראת יי' סור מרע. ובהשיב

שביל האמונה

תבוא בו'. ר"ל שיש מן הסבירות. וסם אשר נאמר בהם לא ינקה. אשר אם יחטא אדם באחת מהסם. ח"כ שלם יקבל עמוס עכ"פ בעו"פ. וסם הסבירות לא תסלק מפניהם כ"א עונם העו"פ. אבל תבוא עליו רעה עולמית. כלומר רעה מרעו"פ העו"פ:

פרק ה' (ה) העזיבה והחרטה בו'. עין ביאור הארבעה עניני התשובה האלה בספר חו"ס שער הסוכסס פ"ה ויועס ק': (ג) ויש הנה מלה נכרית בו'. ר"ל כי מאס"כ כל תשא עון הוא בספסר מלה ארמית. וסכאוי כל קבל משא עון וקה טוב. כלומר כנגד מה שחטא עון וסכסר לו חקט מוב. כי טוב קל ונאמר מוב וישר ד'. וכמו שהוא ג"כ מאס"כ כל הוביש על עם לא יועילו למו בעבורם מלה קבל. וסכסר ממנו שירדו בני ישראל מזרים לעזרה. סכסר מה שיהיה להם לבזות ולהכלם מלכמות על עם לא יועיל למו. וכבר הסכסר מלה כל אל עזר גם בלשון העברי. כמ"ס כל מומת שזא כן ילך ויסיס ח"כ הסכסר סמי אלה הסכסרים הנזכרים אלו מלה ארמית אצל מלה עברית. וסכסר אמר כלעומת משא עון. כלעומת הוביש. וכבר מלאנו גם מלה קבל בלשון העברי כאמרו (מלכים ב' ס"ו) ויכסו קבל עם: כלומר צד הסם: (ג) יתכן להיות בפרים בו'. כלומר או שחסר קף הדמיון וסכסרם כפרים שפתינו או שיש בזה הסכסר שמי מלות. וסכסר ונשלמה פרים אשר פצו שפתינו: (ד) פרא בודד לו. שכל אחד רכב על סרל לעלות לאשור: (ה) להסיר המחשבה לשנות מהלכות. להסיר מהלכות המהפכה הרעה הזאת אשר יחשוב האדם להיות שונה באופיו ולשוב לסמול: (ו) לחבר דברים בפרישות בו'. עניני להסיר המחשבה הרעה סכסר מן הסב. הוא שישבר האדם לעצמו כל הדברים והענינים המעוררים את האדם למלוח בעו"פ ותמרוסיו ומו שחוק הגאון ז"ל ומכאן: (י) אתה מבין שרעפי לבי בו'. ענינו שרואה מה כי עוד בימי הגאונים ז"ל היו פוסקים קבועים לאמרו ברכים ויכול להיות שהם מפיוסו הר"ל בר' שחמון. וכמו שהביא הרא"ש ז"ל בסוף פרק אין עומדין בשם הספיקתא. בד דמך ר"ל בר"ם קרא עליו דורו מל אבקת רובל. דכוא סגל קרוב"ז דקנן ופיסין: (ס) ולאלה הארבעה סמכים שלשה. ר"ל כי לאלה הארבעה עניני התשובה שם

העזיבה

יש להם אמתלא. (ט) ומהם שיש למעלה ממנו הם נתבעים, כמ"ש (לוי' י"ז) (י) חלף עני בעניו ויגל בלחץ אונם. ואומר בחולים שאין להם אמתלא (יא) במה שמעוולים בו את הדין בחלים, כמ"ש (ספ' ז') ולא זעקו אלי בלבם כי ילילו על משכבותם. ואומר בשוורים שאין להם אמתלא על מה שחוטאים בעת שזרותם כי הדין, (יב) שכור מקחו וממכרו ממכר, (הגה"ס גמון הדין) עבר עבירה שיש בה מיתה, ממיתין אותו, מלקות, מלקין אותו וא' בנגושים מישאל בידי כותים (יג) שאין להם אמתלא על קוצם, אבל יסבלו כמ"ש (לוי' י"ז) לתן למכהו לחי ישבע בחרפה. ואומר בשונים בעבירות, כי תשובתם יותר קשה, כמ"ש (מגיל' כ"ו) ככלב שב על קיאו כסיל שונה באולתו. ואומר רבותינו (יומא פ"ט) האומר אחמא ואשוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה. ואומר בסמוכים על כפרת יום כפור שלא יועיל להם בלי תשובה, וכמו שאמר רבותינו זכרם לברכה (שנעוט י"ג) יכול לכפר על השבים ועל שאינן שבים, תלמוד לומר אך בעשור, היא אינו מכפר אלא על השבים בלבד. ואומר (יד) במפס די בני אדם, שתשובתם (טו) לא תשלם בהרגל, וכמו שאמר (ימ"י ז') (טז) מה תיטיב דרכך לבקש אהבה לכן גם את הרעות למדת את דרכיך. ואומר במדריקי בני אדם, כי חטאיהם לא ישלמו בהרגל, כמ"ש (לוי' כ"ג) (יז) באשורו אחזה רגלי דרכו שמרתי ולא אט מצות שפתיו ולא אמיש מהקי צפנתי אמרי פיו. ואני יודע כי אלו קבצתי הענינים הרבים, לא הייתי משלים מה שצריך אליו מהערת בני אדם על תורתם, אך אלה הכללים קרובים יהיו מועילים להם בעזר הבורא:

המאמר השישי

בעצם הנפש ובמות ובמה שסמוך לו:

פרק א' אמר יחזקאל בן שואל. אמר המהבר, הודיענו אלהינו יתברך ויתעלה, כי התחלת נפש האדם בלבו, (ה) עם שלמות צורת גופו, כאמר (זכרי' י"ב) משא דבר יי על ישראל נאם יי נוטה שמים ויוסף ארץ ויוצר רוח אדם בקרבו. ושהוא שם

שביל האמונה

הדורות וכל הארצות לא יחסר קורא אל חלוקים ואל עבודתו ומורס את מורסו ע"כ: (ט) ומהם שיש למעלה בו. ר"ל פרק הסרון המזון שהוא דבר הכרחי. הוא להם אמתלא מקובלת על קיורם אולם חסרון הדברים אשר למעלה מהמזון ואינם הכרחיים כמזון. אין להם אמתלא מהם. והם נכבשים על עוונם: (י) ודלע עני בעניו. פרש"י יתן אותו מניאם בעבור עניו שהיה עליו. ולדעת הגאון"ל היה ויגל בלחץ אונם: כלומר שיגלה את אונם שאין להם אמתלא כ"א במה שהוא לחץ והכרח. כלומר המזון. אבל לא במה שהוא למעלה מהמזון: (יא) במה שמעוולים בו. שהם פחיתים לעצמם את האיסור בחושבם שיש להם אמתלא בעבור חולים. ואפשר ש"ל שמעוולים עליהם את הדין. כלומר שאינם מדריקים את הדין עליהם ומייללים על מעכבותם ולא יזעקו אל ד' בלבם: (יב) שכור מקחו מקח בו. כדכתיב בפרק הדך (שירובין ס"ה) ואר"ח לא שני אלא שלא הגיע לשכרותו של לוח אבל הגיע לשכרותו של לוח שפסד מכלל: (יג) שאין להם אמתלא על קוצם. כי עם שהם גושים ומורס ומעושים. כמ"ל אין להם להסתפק ולקון בתוכחתם ימ': (יד) במפסדי להם מעכבותם. וכמו שהמדריקים את הדברים לא יושלמו חסאיהם אף אם ירגילו את הכרה. כי לטוף יושבו מדרכם הרעם: וכמ"ל חז"ל (אבות פ"ה) כל המחשיא את הדברים אין מספיקין בידו לעשות תשובה. וכל המוכה את הדברים אין תפא בל על ידו: (טז) מה תיטיב דרכך בו. כלומר איך יטיבי את דרכי לעז לאהבה את ד' אם גם את העו"ג הרעות למדת את דרכיך. כלומר תסתלק והסתלק את הדברים: (יז) באשורו אחזה רגלי בו. כל' רגלי הולכת בפסיעותיו וארחות דרכו שמרתי ולא נקוטי ממנה. ועשיתי מות פסיעו ולא אמות מהם. וזהו הסיק לי בעבור שהם מחוקי וממנהגי לטון אמריו לסורות בהם בני אדם את הדרך שישירם. וכמ"ל (מגיל' ז') יטון לישירי מוסיף עין כפרת"י עם:

נשלם המאמר החמישי. בעזרת אלוך קדושי.

פרק א' (ה) עם שלמות צורת גופו. ר"ל אחרי השלמת צורת גוף האדם בעלימותו. אז יצטרך הכרחי ית' את הנפש ויטבון אונם בלבו. ובמשה"כ ויוצר רוח האדם בקרבו. כלומר אחרי אשר כל בנין גוף האדם הוא על השלימות. אז יוצר את הרוח בקרבו כלומר בלבו. והבאן ז"ל סס ל' כמו שהשיב רבי לאנשינו

מאמר ששי מהות הנפש

שם (ז) חלקים לעמידתה מקובצים. וכאשר ישלם יפריד ביניהם, (ג) עד שיתום מספר הנפשות אשר חייבה הכמתו לברוא אותם, וכאשר יתום אותם, יחבר בינם ובין גופותם וחלקיהם, והעמידו לנו נביאיו האותות והמופתים על זה, וקבלנום מהרה, ואחר כן התעסקנו להתקיים לנו זה בדרך העיון, על הדרך אשר הלכנו בה בשאר המאמרים הקודמים:

ותחלת מה שראוי לחקור עליו עצם הנפש ומה הוא? והוא שמצאתי בני אדם חולקים בעצמם, מחלוקות נפלאות מטרדות הלכות. אני רואה לעינך זכרון רובם, זאביא מהם שבעה דעות, זולת הארבעה הראשונים אשר קדם זכרם, ויהיו אחד עשר. הארבעה ההם, כבר בחנתיים ודקדקתיים ונפסדו ארבעתם ובטלו. והם (ז) הרוחניים, (ח) ודעת שהדברים מעצם הבורא, (ו) ודעת שהם ממנו ומדבר אחר (ז) ודעת בעלי השניים. וביון (ט) שהנפש אחד מהדברים הידועים, כאשר הנפשות בכלל הדברים ההם, כבר נלמדה גם כן בכלל התשובה על המאמרים ההם, ואין אנו צריכים לשנותם, אבל אזכור אנשי השבעה, ואומר תחלה, מצאתי אנשים הושבים, (ס) כי הנפש מקרה מהמקרי, וכמדומה לי כי אשר הביאם אל המאמר הזה, בעבור שלא ראו אותה, אבל ראו פעלה, וחשבו בעבור דקותה מהרגיש אותה בחוש, שהיא מקרה (י) מפני דקות המקרים, ועם זה נחלקו חמש מחלוקות, קצתם חשבוה (יא) מקרה מניע עצמו, וקצתם חשבוה (יב) שלמות לגשם טבעי, וקצתם חשבוה (יג) חבור הארבעה טבעים, וקצתם חשבוה

שביל האמונה

לאנשינו (סכרדין ז"ל) על שאלתו נשמה מאימתי. נמסר באלם משעת פקידה או משעת יצירה. אמר לו משעת יצירה ע"כ: (ג) חלקים לעמידתה מקובצים בו. ועוד הודיענו הכורא ית'. שהוא שם חלקים בגוף האדם. אמר בהם חסיד עמידה הנפש מקובלת עם הגוף. וכדבר החסיד בעל מ"ס כס"ה משער הכחיים: ח"ל זה העצם הוא נפשו אשר קשרה בו באלמנטים ראויים לשמי הקדושים. וסם רוח החיים והחם הטבעי והסם והגידים והעורקים ע"כ. וכאשר יושלם הקיבוץ ביניהם כלול מאמר שפסדו החלקים המעמידים את קיבוץ. אז יפריד הכורא ית' בין הנפש והגוף וימות המיטה הטבעית שיהיה קץ ימי החיים הנזכר לקמן בפ"ו מזה המאמר. וסם הכורא הגאון"ל את הכתובים אשר בהם הודיענו הכורא ית' את כל זה: (ג) עד שיתום מספר הנפשות בו. למען הדיק דברי הגאון"ל אלה הספומים מאוד מוכרח אנוי להסריך קלת. דע כי דעת הגאון"ל לפי המהבאר מדבריו במאמר הזה ומאמר השביעי והשמיני. הוא כי אחרי אשר ימות האדם והספרד נפשו מגופו. יהיה הגוף שומר באשר הוא עם. בלופן הנזכר במאמר השביעי פ"ל. עד עם הגמול: וכן הנפש חסידה שמונה ג"כ עד עם הגמול בלופן הנזכר לקמן בפרק שביעי מזה המאמר. ועם הגמול היא הנקראת כפי חז"ל הטוב"ב: והוא באתרים עמידה העולם כאשר יתום מספר הנפשות אשר חייבים תכמות ית' לבראן ולא יושק לברוא עוד. כי אם כל הנפשות אשר בלבוש ית' יחבר אותן עם גופותיהן ויברא להם עולם חדש ויגמול אותם בו על מעשיהם: והוא הטוב"ב: והטוב"ב אשר הוא היום יחבר ויעשה מן המלאכות. וזהו מה שזכר הגאון"ל פס בלמנו וכאשר יתום אונם יחבר בינם בו: כלומר שאף בעת הגמול בעו"ב יחבר עוד הפעם את הגוף ומלקיו עם הנפש. ומזה חזין שאין דבריו אלה מוסכים על מח"ס אשר את מקוים ליתום המשיח בעת שיפועה אשר רבים מימינו אדמה עפר יקילו כי ענין מח"ס הספוק הוא ענין אחר. ועם שהספוקים אשר עמיד סכ"ס להחיותם בעת היפועה שוב אין חוזרים לעפרם. ויהיו נעשקים מימות המשיח אל נשימות הטוב"ב. וכמו שזכר זה הגאון"ל בפ"ח מהמאמר השביעי אין זה קושר לדבריו אלה שזכר כי חיבור הגופים עם נפשותיהם יהיה לעתיד בטוב"ב. כי פס ידבר בכלל האנשים כלם יחף אונם שלא יחלו לעמוד בחיים. ואונם הנולדים אחר המשיח וימותו. ואשר חסידה שיפועה ביניהם שהם ג"כ ימותו. וכל אלה יחבר הכורא ית' את נפשותיהם עם גופותיהם בעת הגמול בטוב"ב. וכמו שהכורא הגאון"ל פ"ו ראיות מהכתובים לקמן בפרק שביעי מזה המאמר. וענין מאמר שביעי פ"ו כדלדוריו לוח ביט"ל. וענין בספר העקרים מאמר רביעי מפרק למד עד פ"ו שם העמיק ברחיב באלם הענינים: (ג) הרוחניים. כמל' הנקודות ועלמים פרדיים. וס"ל דעתם שהי הנזכר בפ"ג מהמאמר הראשון: (ה) ודעת שהדברים מעצם הבורא. הוא הדעת השלישי בפרק הנזכר: (ו) ודעת שהם ממנו ומדבר אחר. הוא הדעת הרביעי בפרק הנזכר: (ז) ודעת בעלי השניים. הוא הדעת החמישי בפרק הנזכר: (ח) שהנפש אחד מהדברים מעצם ג"ל כיון שהנפש אחד מהמלאכים הנשמיים לדעתם. וכמו שהכורא הגאון"ל בעל כלל הנפשות שהם נשמיים. ג"כ נכנסה הנפש בכלל השפופה אשר השיבותי עליהם במאמר הראשון. ואין לזכר לטמול הדברים: (ס) כי הנפש מקרה מהמקרים. כלומר שהם האדם הוא הגוף. והנפש הוא מקרה קרה לגוף האנושי. כמו החם והקר והדומה מהמקרים. שאין להם שום מילדות בעני עצמם: (י) מפני דקות המקרים. כי א"ל לדעתם שהם הנפש טעם. ולא חסידה מורגשת לחוש וע"כ אמרו שהיא מקרה. כי המקרים הם זקיס בלתי מורגשים לחוש כסרי. טעם: (יא) מקרה מניע עצמו. שהנפש היא מקרה המניע את העצם טעם

השבוה (יד) התקשר החושים, וקצתם סברו שהיא (טו) מקרה נולד מן הדם. והאשר התישבתי להתבונן במאמרים האלה, אשר מקבץ אותם כלם המאמר שהיא מקרה שהמקרה והשלמות והחבור וההתקשרות וההתלדות מקרים, מצאיתם כלם שקר מכמה צדדים. אחד מהם, כי הדבר המקרי לא תבא ממנו החכמה הגדולה הזאת, ואלה התבוננו הנכבדים אשר במתקן העולם, כאשר זכרתי (טז) במאמר הקודם לזה. ועוד כי המקרה (יז) לא יהיה נקרה במקרה אחר, בעבור מה שיש בו מן ההפסד. והנה אנחנו מוצאים הנפש נקרת במקרים רבים, תאמר נפש חכמה, ונפש סכלה, ותאמר נפש זכה, ונפש רעה, ותאמר שיש לה אהבה ושנאה ורצון וקצף, ושאר המדות הגודעות, ולא יתכן עם הענינים האלה שתהיה מקרה, אבל נראה אותה בענין הזה מקבולה הפכים, וזה ראוי שתהיה עצם. והשני ראיתי אנשים חשבוה רוח. והשלישי אנשים חשבוה אש, ומצאתי אלה השני מאמרים עוד נפסדים. מפני שאם היתה רוח, היה טבעה הם ולא ואלו היתה אש, היה טבעה הם יבש, (יח) ואין אנו מוצאים אותה כן. והרביעי מי שאמר שהיא שני חלקים, החלק האחד שכלי דברי, ואיננו כלה והוא שוכן בלב. והשני חיוני, והוא מתפשט בשאר הגוף והוא כלה. והתאמת לי עוד כי זה טעות, כי החלק הדברי, אלו היה זולת החלק המתפשט בגוף, לא היה אפשר שימזגו, מפני (יט) שזה קדמון וזה חדש, וזה כלה וזה איננו כלה. ועוד אלו היה החלק הדברי זולת החלק המתפשט בגוף לא ישמע ולא יראה ולא יחוש שאר החושים. ואין בתשובה הזאת אשר השיבותי כי החושים יהיו קצתם לקצתם, וידבר הדבור על כלם, כאשר פרשתי במאמר הראשון; אבל אומר כי הנראה מן המאמר הזה הוא, שהנה שתי נפשות (כ) מפני שכל חלק לבד. והחמישי מי שאמר שהיא שני אווירים! האחד מהם בפנים, והשני בחוץ. והצריכו למאמר הזה, שמצאה לא תתקיים כי אם במשיכת האויר מחוץ, (כא) וסבר שזה בחציה ואיננו

שביל האמונה

טעם אמת כי לדעתם הגוף הוא העצם. והטענה החיונית מקרה קרס לו: (כב) שלמות לגשם טבעי. כלומר שלמות טבעי לגשם. כי הגשם אם יתעלם כלל תגלוף בגוף האדם. הוא מושג ע"ז טיחוס ויטנוסע. כי כמו שהאורה הולמתה מהאורה המתלכדת מלד עילוי מזג נושא מנושא וכן האורה החיונית מתעלה מאוד מן האמת לסבס האדם עצמו. ככה כמו כן המוח האנושי היותר נכבד מכל החמרים. היותו אורו המתחדש בו והטענה בו הפלמות יותר פלמה ויותר רזיה מכל האורות הסיוולאיים: (כג) חיבור הארבעה טבעים. מהטענות הארבעה טבעים אשר בגוף האדם. ששם הטעם והקור וסלת וסיוסע. שחוסה הנפש החיונית והמפלת: (יד) התקשר החושים. מהטענות החושים שהמפלים והמקשרים והטעמים הם אלה וקצת מהטענות אשר בטעניות החושים המיוחדים. שחוסה הנפש החיונית והמפלת. וע"ל פ"ג וסילורי שם אות ח': (טו) מקרה נולד מן הדם. מהמפלים הדם והטענות הסכניות מחילי הנפש החיונית: (טז) במאמר הקודם לזה. במאמר הדניס פ"א ע"י"ט: (יז) לא יהיה נקרה במקרה אחר בו. ר"ל כי מדבר המקרה שישא על דבר עצמי טעם אחר. ולא שישא על מקרה. וכאשר אנו רואים הנפש טעם למקרים שונים ומתחלפים כאלו תאמר נפש חכמה ונפש סכלה נפש זכה ונפש רעה. ויש לה אהבה ושנאה ורצון וקצף וכדומה. יותר ראוי שתאמר שהיא עצם טעם ונפש למקרים שונים ומתחלפים האלה. והנא"ל שכל אדם נולדו במה שחבר. יותר ראוי שתהיה עצם. כי הסכלה הזאת אינה מוכרחה. והיא לקוחה מהחכם המדברים הבהם הזכר הסודר בשם בפ"ג מהנא"ל וז"ל הסקדמה הסניעית היא אמרם כי המקרים לא יתאוו קצתם את קצתם. ולא יאמר האדם שזה המקרה נשאל על מקרה אחר. ואחר על העצם. אבל המקרים כלם הם נשואים נשואים ראשונות על העצם בעצם ע"כ. ובכך נודע כי הפילוסופים סברו כל הקדמונים וקיימו היות מקרה נשאל על מקרה. עיין העצם והמקרה בפ"ג. וע"כ אמר שהוא רק יותר ראוי שיהיה טעם עצם. כי לא יתכן שיהיה המקרה טעם למקרים שונים ומתחלפים כאלה. ולא שהוא מוכרח היותו קדמון לומר עוד כדומה דבריו. כי המאמר בפסוק מקרה הוא ג"כ אחת מהקדמות המדברים. והם האוירים שם ומקרה. והטענות הסכניות ג"כ מקרים בו. והיה החוס האל והאנושיות והסכנות והדבור כל אלה מקרים ע"כ. וע"כ סבר הנא"ל אדם סכנות וזאת לפי טיחוס הסקדמה הסניעית וכאמור: (יח) ואין אנו מוצאים אותה כן. שאינה לא יבשה ולא לחה: (יט) שזה קדמון וזה חדש בו. כי להעם הסוק סכל כעם מלון לו סכלה אין לו סכלה. והמפלים בשאר הגוף כעם שיש לו סכלה יפ לו סכלה. וא"כ זה קדמון וזה חדש: זה כלל וזה איננו כלל. ואין יתמזגו טיחוס: (כ) מפני שכל חלק לבד. ר"ל כי לא סכל לומר כזה כאלה אמרנו במאמר הראשון פ"ג אל הדעת העשירי. שהדיבור יקבץ העצם כל החושים ויחץ פליס: כי זה לא יתכן כ"ל במאמר שהנפש היא אחת ויש לה כחות מתחלפות. וע"כ מקבולת אדם כל חלקי פליס בדיבור. שפליס אדם נאמר שהטענות טיחוס כזה נכדמות וזו. סכלה כלל. וסכלה נאמר שפליס

ואננו כי אם להרויה לחוס הטבעי אשר הנפש שוכנת בו בלב. כאשר מנופפים על האש להרחיק העשן הרע ממנה רוצה לומר מהאש. והששי מי שחשב שהיא דם גמור (כז) והוא ענין לבדו, כאשר כתב בספרו. והמפלה בזה מאמר התורה (דניס י"ז) כי הדם הוא הנפש. ולא זכר מה שאמרה קודם (ויקרא י"ז) כי נפש הבשר בדם הוא, אבל זה נראה כי הדם הוא משכנה ומרכזה, (כח) ובכחו יראה לנו כחה, ובחלשותו יראה לנו חלשותה, וכשהוא שמחה ותרואה שמחתה בדבר אשר תשמח בו, תראה הדם עמה, וכאשר תנוס מיראת דבר שתירא ממנו, תקחוה עמה לפנים. ומה שאמרה התורה כי הדם הוא הנפש, הוא על מנהג הלשון, שהוא קוראה הדבר בשם משכנו, כאשר קוראה החכמה לב, באמרה (מסלי ז') נער חסר לב. מפני שהלב משכנה, וקוראה הלשון שפה, באמרה (כטא"ס י"א) ויהי כל הארץ שפה אחת. (מז) כי בשפה תהיה:

פרק ב והדעת

השביעי הוא הדעת האמת, ואני באאר אותו בעזרת האל והקדמתי לפניו אלה הששה דעות הנזכר, כדי שיתברר למי שיקרא בס' הזה, כי המחקר בדיעת הנפש, הוא מחקר בדבר עמוק דק, (ב) כמו שספרתי על מחקר אמת דבר לא מדבר, ובענין בורא הנמצא, כן היא זאת ג"כ בענינה מן הדקות, מה שיהיו בו נבוכים הרבה מבני אדם. ואומר ובעבור זה תמצא החכם מוקיר, מי שיעמוד על אמתת ענין הנפש הדברית אשר באדם, באמרו (קסל ג') (ג) מי יודע רוח בני האדם העולה ענין למעלה ונו'. וראוי שאבאר, כי אמרו מי יודע. אינו ספק כי קצת הנפשות עליונות נכבדו, וקצתם שפלות נמכות, (ד) אך הוא קיום לנפשות שהן כך, אבל אמרו מי יודע, הוא להוקיר מי שידענה כן, (ה) ואומר לשומע זה, באמרך, מי יודע ראובן החכם, ומי יודע שמעון העובד? כי באמרך זה, התקיים החכמה לראובן, והעבודה לשמעון בלי ספק, ואין שאלתך על מי שידע, כי אם להוקיר אותם ולכבדם והדומה לזה, כן אומר החכם, מי יודע הנפש הנכבדת העולה, והנפש הפחיתה היוורת, הוא אמות לשתי הנפשות שהן כן בלי ספק, ומקום אמרו מי יודע, רוצה בו כי מי שיעמד על זה (ו) כבר הניע וינצל, (ז) ואו' עוד, כי מאמרו זה רוצה לו' מי יודע, הוא להפלא ולהוקיר על התחבר שתי הנפשות אל עניני השני נופים, והוא אומר, כי עניני שני הנופים, כבר מצאנום שונים

שביל האמונה

(כא) וסבר שזה בחציה. כלומר שהנפש אשר בחון הניח. שפוקתם חמיד נסתחבר עם החי הער אשר עמוך לגוף: (כב) והוא ענין לבדו. הוא ענין גביו של שאלו אשר היו בכמו מהם שנה לפני הנא"ל. וסם אשר חוקר ידי הכדוקים אשר מזמן הסורכן כמדלדלו ונאלו אלה וחוקר אומם. וסרלכ"ע ז"ל מזכירם סרנס. ואומר כלה עין וילך יד שאלו ולא יעלה. ועל עין לבדו יאמר ויחם שמו כעין: (כג) ובכחו יראה לו כחה. ככה הם יתראו לו כה הנפש: (כד) כי בשפה תהיה. שהלשון נעמרת עם הפסוקים: (ה) כמו שספרתי על מחקר אמת בו. ר"ל כמו שהמחקר בענין דברים דבר לא מדבר ובידיעת בורא המלאות ויחודו ית'. הוא מחקר בענין עמוק דק מאוד. וכמו שזכר הנא"ל בפסוקו למאמר הפי. שבו א"כ רחוק מה שהיה עמוק עמוק מי ימלאט. כן ג"כ הוא הנא"ל אלה הוא. כי לא נענין הזה מן הדקות והטענות: (ג) מי יודע רוח בני אדם בו. חוקן דברי הנא"ל אלה הוא. כי לא נוכל לומר שמהלך שהמפלים מי יודע רוח בני אדם וגו'. הוא לספיל ספק ולומר מי יוכל לדעת זאת ולחליל שגשג האדם הוא עליונה נכבדה ונפש הכהמה היא פלה נכבד. אס כבר אפשר שפחין פסלות ומכאן. זה לא יתכן בשום אופן. וזה כי אחר שכל עיקר מאמרו זה מוסד על מה שאמר שם ראשונה. ומוסר האדם מן הכהמה אין כי הכל סכל. ואין יתכן לחכם שמתוה לומר כזה ולכיל הכהמה מכל וכל. ועוד שגם האיש הסמוי אשר לא חלק לו בדיעה. ככ"ז יכיר יחרון האדם על הכהמה וידע שהאדם נכבד מהכהמה במה שיעבוד כה וירכבו עליה וישתמש בה כרלונו. וע"כ האמת יורה דרכו שלא ראה החכם זה לא במאמר ומוסר האדם. ולא במאמר מי יודע. כי אין ספק שגשג האדם הוא עליונה נכבדה. ונפש הכהמה פלה נכבד. ודק צעבור פנופומים שונים ומקרה אחד להם. וכמות זה כן מות זה כן מות. ואין בכח הטעם להשיגו. ע"כ אמר מי הסכל ביוניס הוא רק בפסוקים אשר זה הוא ענין דק ועמוק מאוד. ואין בכח הטעם להשיגו. ע"כ אמר מי יודע בו. כלומר מי האיש החכם וכן אס זאת. כי היודע זאת הוא האדם השלם ועל המעט שיתאל. וכאומר אס צער לו ידע וכסיל לא יבין אס זאת: (ג) אך הוא קיום לנפשות שהן כך. כלומר במאמרו זה. מקיים שהנפשות הן על זה האופן שזאת עולה ואינה יורדת וזאת עולה ואינה יורדת. ואומר אס כומר שמדבר עם קורא ספרו ואומר מי יודע. כי המעט הם היודעים זה הענין האמתי. והיודע אומר לאר נאוקירו ולכדו: (ה) כבר הניע וינצל. כלומר האיש היודע אס סוד לו: (ו) ואומר עוד כי מאמר זה בו. ויכול לומר עוד כי במסך לשון שאמר מי יודע כלל הפליאה הגדולה מעטצי היותר: ששם שמי רומס מהסלסום

מאמר ששי מהות הנביא

(ז) שוים בחוש גשמים ומקרים, ואין ספק אצלנו כי יש בין שתי הרוחות הפרש, ומי ידעה ויעמוד עליו, הוא אמרו קודם זה, (סג) כי מקרה בני האדם ומקרה הבחמה נקרה אחד להם כמות זה כן מות זה ורוח אחד לכל. ואחר כן אמר, (סד) מי יודע רוח בני האדם, ומחוק המאמר הזה שהוא כאשר אמרנו, הוספתו בו, (סה) ומותר האדם מן הבחמה, אין כי הכל הבל, ולא יתכן שרצה החכם בזה שאין מותר לנפש האדם על נפש הבחמות, כי אין חכם ואומר זה, כי היה מבטל החכמה, ועוד כי עם הארץ ישיג על מעט דעת לא יאמר זה, והוא רואה עצמו נכבד מן הבחמות, בענינים אשר יאריך באורם, ומעט בעיני אדם ורכבו עליהם, והשתמשו בהם כאשר ירצה, אבל רצה בזה המאמר, כי נוף האדם אין לו יתרון על גוף הבחמות במאומה, כי הוא מורכב מארבע יסודות כהם, וכאשר אמר אחריו (סו) הכל הולך אל מקום אחד הכל היה מן העפר והכל שב אל העפר. אבל היתרון מי יודע רוח בני האדם, וזה עוד כמאמר האומר, כי האדם והאבן החלמיש שוים, בענין ההתאכנות, אין ביניהם הפרש, כי זה אבן וזה אבן, (ט) ומי יודע האור המזהיר אשר באורם והנבה אשר בצור החלמיש כזה הגיע. וכישר שיהיה ענין מי יודע קיום, כאמרו (יטל ב') מי יודע ישוב ונחם, אשר ידע שהוא חוטא ישוב, כן אומר חנה אשר ידע יבין שזאת עולה וזאת יורדת :

פרק ג וביון שהקדמתי אלה המאמרים, ראוי שאביא המאמר השביעי, ואומר, (ה) כי

אשר התאמת כי הנפש ברוחה, בעבור מה שקדמתי מחורש כל נמצא, והפסד שיתיה דבר קמון וזולת הכורא, ומאמר הכורא (חניס ^{ס"ג}) יוצר רוח אדם בקברו. אבל הכורא בורא אותה עם שלמות צורת האדם בקברו. וכאשר לא פרו אבותינו בשבעים הי"ז (ב) אשר עשה לנו את הנפש הזאת (וימס ^{ל"ח}) (ג) דועצ ^{ס"ה} על עצם בניקיות הגלגלים, ושהיא מקבלת האור כאשר יקבל הגלגל ותהיה בו מאירה, אבל עצמה יותר דק מן הגלגלים, ועל כן חיתה מדברת, ועמדתה על זה משני השרשים הנדולים. אחד מהם המושכל, והוא כאשר אריתי מעשה חכמתה והנהנתה מבילתי הנק, וראיתי חנוק ערום מכל זה בהפרדה ממנו, ואולי חיתה (ד) כמו חללקים הארציים, לא היה לה דבור כאשר אין למאומה מן הגלגל, ויתחייב שתהיה עצם דק יותר וך נקי ופשוט מעצם הגלגלים. והשני מדברי הספרים, כי הנפשות היכות תאורנה כחומר הגלגלים מהכבדים, והוא אמרו (דעל ^{י"ג}) והמשכילים יודירו כוזה הריקע, והנפשות הרעות לא תאורנה אך הן יותר פחותות (ה) מענין הגלגל הסתם, כמ"ש (פיו ^{ס"ו}) הן בקדשויו לא יאמין ושמים לא זכו בעיניו

שביל האמונה

ממלפזת חילוף רב ועלום. כשי בופס פויס - ומי יוכל לדעת זה ולעמוד עליו: (f) שוים בחושים נשמים לבקרים - כנ"ל ור"ל פסס פויס בחושים הפשמים ובמקריסס הפופים: (ח) ומי יודע האור המוחזר בו'. כלומר מי פיוע אה האודס באיכותו פהא אורו המפזיר - ואת אור המלפז כפמותו פהא כמו כר גבוה ופלול. ככר הפיע לדעת מסות פשים:

פרק ג (ה) כי אשר התאמת בו'. ר"ל הדבר אשר נסאמת בענין מהות האפס. הנה נקטת שאלה כי

[illegible]

מאמר ששי' מהות הנפש

בענינו אף כי נתעב ונאלח איש שותה כמים עולה . וידעתי כי הספרים לא דמו אלה בגלגלי המהירים , ואלה בפהות מהגלגלי סתם , אלא שהיא מכמו זה העצם . ואלה שני הדמיונים החזקים מה שאמר החכם , העולה היא למעלה היודרת היא למטה . אחר כן אומר על דרך דקדוק החקירה , כי מאמר החכם באחרית ספרו (קטל"ג) והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה . קיום ואמות מורה על אמתת הפירוש אשר פרשתי בו , מי יודע רוח בני האדם . ואם יתעקש מתעקש שהוא ספק מן החכם (י) כפי מאמרו עוד , כבר שב החכם מספק בראשונה לאמתו באחרונה , ואמר . הרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה , ודבריו ברות האדם , כאמרו לפרשה דע כי על כל אלה יביאך האלהים במשפט . ואחר כן התבאר לי כי הנפש הוצאת (י) הכמה לעצמה מכמה פנים . אחד מהם כי לא יתכן שנקתה החכמה בן הנוף , כי אין לו מענינו . ועוד בעבור מה שהתאמת , כי תסומא רואה בחלומו כאלו הוא רואה , וכיון שלא השיג זה מחמת גופו , לא השיגו בו אם מחמת נפשו . (ח) וכוה פועה עוד מי שחשבה התקשר החושים והסתבכם והפגשם , והוא שהיא היא הנותנת לכלים החוש , ואיך יתנו לה הם העצם , אך אומר זה הפך הנגזרות והפך האמתות . ואחר כן התבאר לי (ט) שהיא לא תפעל אלא בגוף , כי פעל כל נברא צריך אל כלי מחלים ובאשר תתחבר לגוף (י) ידאו לה ג' כחות , כח ההכרה , וכח הכעס , וכח התאוה , ועל כן קראה אותה לשוננו (כ"ד פ"ג) בשלושה שמות , נפש , ורוח , ונשמה . ורמזה באמרה נפש לא שיש לה כח מתאוה , כאמרך (דברים י"ג) כי תאוה נפשך (וי"ג) . ונפשו מאכל תאוה . ורמזה בשם רוח

שביל האמונה

[illegible]

הוא אל שיש לה נח נועם, כאמר (סל"ז ז') אל תבהל ברוחך לבעוס • (משל) כל רוח יצא כחיל • ורמוה בשם נשמה • אל שיש לה נח מדעי, כאמר (ל"ז ז') ונשמת שדי תבינם • (י"ז) ונשמת מי יצאה ממך (ס"ט) • ובענין אלה הכחות (י"ז) מעה מי ששמה שני חלקים, אחד מהם בלב, והאחר בשאר הגוף, אך השלשה לנפש אחת, והכרה הלשון לזה (כ"ז ע"ט) שני שמות אחרים, חיה, ויחידה, וקראה אותה חיה, (י"ז) בעבור שהיא עומדת בהעמדת בוראה לה, אבל יחידה, מפני שאין לה דומה בארץ • ואחר כן התבאר לי כי משכנה בלב מבני אדם, וכאשר הוא נלוי כי הנידים אשר נותנים לגוף החוש והתנועה, צמיחתם כלם מן הלב • ועם שאני מוצא (י"ז) המעופים הגדולים אין מוצאם מן הלב, אך צמיחתם מן המוח • וידעתי כי המעופים ההם אינם לנפש, אבל הם מיתרים לגוף וקשרים • ולזה מחבר הכתוב תמיד (ס"ז) הלב והנפש, כאמרו (דברים י"ז) בכל לבבכם ובכל נפשכם • בכל לבבך ובכל נפשך (ס"ט) • והדומה לזה:

פרק ד וביון שהקדמתי אלה המאמרים, אומר כי מצאתי קצת בני אדם אומרים מה לפני החכמה ששם הבורא יתברך ואת הנפש הנכבדת, אשר היא יוחד וזה מן חגלגל, בנף הפחות הזה? ואמרו כלם, כי הרע אליה • והתחייבה שאתעבב במקום הזה, ואבארוהו באר היטב • ואקדם בתחלת מאמרי, כי הבורא יתברך אשר ספרנו ענינו במה שקדם, מתכלית השקר שיאמר עליו שהוא (ב) מריע על נברא או שיעול עליו מפני שכל המקרים מסתלקים מעליו • ועוד כי פעליו כלם ישרים ומשובים ועוד כי לא ברא הבריות כי אם להועילם, לא להזיקם • (ג) אלה המאמרים מכלל שסבובו ספור, ואחר כן אחרת אליהם מן המאמרים החלקיים הפרטיים, ואומר כי העוול אין לו כי אם שלש סבות אין להם רביעית, ושלתם מרוחקות מן הבורא יתברך • ותחלתם שיעול המעול מיראתו ממי שיעול עליו, והשנית חסדתו דבר שיגיעו ממנו, והשלישית מסכלותו בענין האמת, והבורא אשר לא יאמר עליו שירא, ולא שיחמד, ולא שיסכל מאומה מן המדעים, כבר הסתלקו מעליו הסבות כלם, ואחר כן הסתכלתי בספרים ומצאתים שמוענין לצדקו באלה השלש, והוא מה שאמר החסיד (ל"ז ל"ד) אשר לא נשא פני שרים ולא נבר שוע לפני דל כי מעשה ידי כלם • אשר לא נשא פני שרים, רמז בו אל שער היראה, ולא נבר שוע לפני דל, (ג) רמז בו אל שער החסדה • ואמרו כי מעשה ידי כלם, רמז בו

שביל האמונה

לזכותם ולהעירם אל הנאות לפעם וכאמור • אך בעבור שהכחות האלה מן מועדות לקלקל בספייחם לרעם ויוצאו מעצמם מעוקל בעצמם אור לחושך וחושך לאור • ע"כ חכם יחיד מודעת אל האדם • שהם אורו הנורא ים • והסוף בו כח שלטי • והוא הסכר • שסוף הסכר הספלי המועל על הכחות הנכונות לטקס ספרן למחש • עד יתחזק גליסם וישמח כי יתחזקו וינחם למחז חפלו • ובכך תמים יתחם • וכמו שזכר כ"ו הגאון עזמו בקצרה לקמן במאמר הפעמי ס"ב עיי"ש וכיוצא בזה גם דברי הראשונים ז"ל בפרשת מסעיס אלא וספרותי מחלם מקרבן • וז"ל א"ל מהכח יתחזקו גדולים חכמים ספרים פורות • ולא הספיקו בהכחם סתולד • ע"כ לא יכלנו לפרש אלה הכחות אם לא לחזיר מעט מן הסכמות בעבור שגוף האדם מהעולם הספל והנשמה העליונה קשורה בו • ויש אלהים בין הנשמה והגוף • והנה הם שני כחות וכל"ק יקראו על סכר רוח ונפש • כי הנשמה הוא ההכח המושג והמושג במוח הראש וממנו יצא כח כל ההכחות והמועם הספל • וסכר בלב ובו חיי האדם • והוא המבקש שררה להסגבר על כל העומד כנגדו והוא בעלם הכחם • וכן אמר שלמה אל חסדל ברוחך לבעוס • על רוחו יווצא כחיל • והנפש כנגדו והוא המהלך לחכול • וככה כתב כי תאמר נספך • ותאמר כמשל ממה • והנה יש אדם שנגרע שגיטתו לו אלו הסגלס ההכחות חזקות • או כלן רעום • או חז חזק וזו רפה • או לא חזק ולא רפה • והנה בני אדם על כ"ל מיינס משונים כ"י עיי"ש • (י"ז) ונשמת מי יצאה ממך • כלומר ממי שמעס הדעת הזה • (י"ז) מעה מי ששמה בו • כי לדעתו לא יסא אפשר שישמחו מנשם אחת כחות מחלפות • אבל האדם שאין סס כ"ל נשם אחת בעלם כחות רבות • (ג) בעבור שהוא עומדת בו • כ"ל כי שם חיס מורה על שווא עומדת קיימת לגמ • כיכולה הנורה אצל מעמידה • כי ע"כ היא חיס תמיד לאל • (י"ז) המעופים הגדולים • הגידם וכלי סודע וכיוצא • (ס"ז) הלב והנפש • גם הראשונים ז"ל בפרשתם ואמר כי כ"ל רוח האדם באלמע הגוף ככתוב ויוצר רוח האדם בקרבו • וע"ל ראיות רבות מן הסולדות ע"כ בפרשתם אחרי כחכ ז"ל וסלמתי כי הנפש שבה יחיה האדם היא בדם סלב ע"כ • וכן כתב הרב סמורס בל"ס מהראשון ח"ל אמנם תאמר והנה אם ד' חלוקין בכל לבבך • שיתרו חלני בכל חמוס נבך • כלומר כחות הגוף כלם • כי הסתלקה סכל מן סלב • והענין שחסיס סכלים פעולותיך כלם ספגמו ע"כ •

ספר ד

פרק ד (א) מריע על נברא בו • שיעשה רע לעוס נברא • או שיעשה לו עול • (ב) אלה המאמרים מכלל שסבובו ספור • כ"ל כי סגלם מאמרים האלה אשר אמרנו • שהם סמולק ועלם מכל מקדם • וספולותיו יתרים וסובים • וסלם נרס סכולס כ"ל למעילם • כל אחד מהם סוף כלל • ספרמי

אל שער המדע • מפני שהוא יודע את בראויו, וכל שכן שידע מעשיהם ומה שיתחייב להם ועליהם, וביון ששמתו הצדק הזה שרש לו, כל שאלה שישאלו בה בני אדם בענין הנפש, (ד) ראוי שאשיבנה אל זה השרש ואשיבנה עליו • (ה) ואומר בעבור שהיתה בלתי פועלת לבדה (ו) בבנינה, (ז) התחייב הכורה אל דבר תניע בו אל הפועלי, ותניע אל הנעם המתמיד, ואל ההצלחה הנמורה • כאשר נאמרנו (ח) במאמר החמישי • כי העבודות יוספור בעצמה אור, והעונות מקדירים עצמה ומשחירים אית • כאשר מספרים הספרים (סל"ס ל"ח) אור ורוע לצדיק ולישרי לב שמחה • ועוד אור צדיקים ישמח (משל י"ג) • והבוחן זה הוא צור העולמים, והוא שהוא יודע כל מעשים, ודמו זה הספרים לצריפת האש הנחב והכסף, (ס) ויתבאר בה אמתת עצמם, והזהב והכסף השרשיים יעמדו, והתלה בהם משאר המתכות, קצתם ישרף וקצתם יעוף, (י) כמ"ש (משל ס"ז) מצרף לכסף וכזר לזהב ואיש לפי מהללו • ועוד (זכריה י"ג) וצרפתים כצורף את הכסף ובהתנים ככחון את הזהב • והנפשות היותם המזוקקות אשר נצלו, (י"ז) תוקרנה ותכובדנה, כמ"ש (לוי כ"ג) כי ידע דרך עמדי כחנני כזהב אצא • והדומות לסינים וליופיים, מהם (י"ז) תרדנה ותפתחנה, כמו שנאמר (יחזקאל ו') לשוא צרף צרופ רועים לא נתקו כסף נמאס קראו להם • ועם זה אומר כי המנואל מהם בעודם בגוף, אפשר להם תשובנה ותוכנה ותנקינ' ועל כן התשובה מקובלת בעוד האדם חי, וכאשר תצא ממנו לא יתכן לה להנקות ממה שנתערב בה, ולא תקוה לה מאומה כזה • כאשר אמר (משל י"ז) במות אדם רשע תאכד תקוה • ומי שיאמר כי הפוכ לזה היה אלו הניתה נפרדת והנח מן האשמות והנאולים והיסורים, אני אבאר לו ואגלה לו כי הפרידה אלו היתה מוכה (י"ג) לא היה עושה זה לה בוראה, ואחר כן ממה שידענוהו, כי אלו היה מניחה נפרדת, לא היתה סמעת אל נעם ולא אל הצלחה ולא אל חיים מתמידים, כי הנעתה אל כל אלה איננה כי אם בעבודת בוראה, ואי אפשר לה (י"ז) על חק הבניה אל העבודה כי אם בגוף, מפני שעמו פועלת כל פעל, כמו שהאש אי אפשר לה להראות כי אם בהתלותה בדבר, (ס"ז) ודברים אחרים מן החלקיים לא יתום פעל אחד מהם כי אם על האחר, ואלו נשארה הנפש לבדה, לא היתה פועלת דבר כל שכן שהגוף לא היה פועל דבר • ואם יהיו שניהם ערומים מן המעשים, לא היה לבריאתם ענין, ואם לא יהיה לבריאתם ענין, יבטל עם בטולי בריאת השמים והארץ ומה שיש ביניהם, כי הכל לא נברא כי אם בעבור האדם, כאשר אמרנו (ס"ז) בתחלת המאמר הג' כאשר קדם הנה, נוסח שמים ויוצר ארץ, בעבור ויוצר רוח אדם בקרבו (זכריה י"ז) • וכאשר יש במעשה בראשית, (י"ז) כי הכל בעבור נעשה אדם • ואם יאמר יניחנה על ענינה נפרדת, ויתן לה כח לעשות עד שתניע בו אל מה שרצה לה, נאמר כי השתדלותו בזה בהשתדלות הראשונה אשר (י"ז) זכרנוה בגשם האדם, שיהיה בכו עצם הכבבים והמלאכים, ונשיב כי הוא השתדל שתהיה הנפש לא נפש, והאדם לא אדם, מפני שהנפש השכלת אשר לא תפעל כי אם עם

שביל האמונה

ספרים כמה מציא • וכמו שכתב הראשונים ז"ל אח כל אחד מהם וסוף: (ג) רמז בו אל שער החסדה: כ"ל שלל יכיר פני שוע ונדיב בעבור שלל יחמוד דבר שיגיעו אליו: (ד) ראוי שאשיבנה אל זה השרש בו: כ"ל כי אחרי שכתבנו נדקדק' ומספיקו עם בראויו • א"כ כל שללם שישאל האדם בענין מסום הנפש מדוע הוא כך בלופן זה ולא בלופן אחר • חסידם הסמוכס כמה שהספיקו כי סודו פעלו נדק • וכבר שוער בלדק כי היותם על הבלופן הזה סוב לה מהיותם בלופן אחר • וזהו נחבולו פרמי ספמי כללים הראשונים • שהם סמולק מן המקרים • וספולותיו יתרים וסובים: (ה) ואומר בעבור שהיתה בו • עמה שז לנכר סכלל ספליטי שלל בלל אח סכרולס כ"ל להועילם: (ו) בבנינה • ספסעס: (ז) התחייב הכורה • סממיס סססססר: (ח) במאמר החמישי • סס ספ"ל נחבאר כי ספסולות יוסיוס אור כו': (ס) ויתבאר בה אמתת עצמם • ספסעס סכריסס יתבאר סלממות סלל לכסף ולזכס וססינים ספסולריס ססס קלסס יסרפו וקלסס יסופו עד שלל יסלר כ"ל סרפי סזכס סכסף סלממיס: (י) כמ"ש סצרף לכסף וכזר לזהב • ובוחן לבות ד' • משל י"ז ג' כ"ל: (י"ז) תוקרנה ותכובדנה • ססיינס יקרוס וסכסולס: (י"ז) תרדנה ותפתחנה • ססיינס יסודוס וספמיס: (י"ג) לא היה עושה זה לה בוראה • ספ"ל נלען על ספסורס סכסכד סלספל • כי דק סכולס סוף יסוד מוסד לספיי בו סכל סולל: (י"ז) על חק הבניה • על חק סכסע: (ס"ז) ודברים אחרים מן החלקיים בו • וכמו ססול סלל כל סכסריס ספלי סמלקיס • סלל מוסלס ספולסס כ"ל סססססן סלקיסס יסוד זס על זס: (ס"ז) בתחלת המאמר הד' בו • ס"ל ו"ל כמו סססכסר ספולסס למלמר סכססיס וכמו סססססס ססססס ססססס זס סלמלמר לס"כ סוסס סמיס וגו': (י"ז) כי הכל בעבור נעשה אדם • ספ"ל רמז למס סלמל סססססס למלמר סכססיס כי מס סססס סללס סלסון למעסס סכססיס • סוף סמי סכוסס סלסון ומליוס ומסקסו וסל"כ סמיס אליו ספליס: (י"ז) זכרנוה בגשם האדם • כ"ל סססססס

נס

עם נשם האדם, אם תהיה פועלת לא בנשם האדם, היא כוכב או נלל או מלאך, ועל איות דבר שהיה כבר בטלה אמתתה, והוא אם כן בקש לבטלה (יפ) בלשון בלתי לשון הכטול, והוא כמו שבקש שתהיה האש יורדת לכמה, והמים עולים למעלה במבע, אשר זה בטול ענינם, או בקש שתהיה האש מקררת, והשגל מהם, אשר הוא בטול עצמיהם. ומבקי זה, חומם החכמה, כי החכמה היות הדברים על אמתותם הידועות, ואין החכמה שהיה הדברים כאשר יומוד החומר ויתאוו המתאוו. וכאשר אמר הכתוב (ישעיה מ"ט) הוי רב את יוצרו וגו'. היאמר חמר ליוצרו מה תעשה וגו'. (כ) אבל הדבק העונות בה אשר הרחיק, זה יהיה ברוע בחירתה כשהיא ממרה מה שבין בה בוראה, וכאשר אמר (קס"ט) לבד ראה זה מצאתי אשר עשה האלהים את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים. ומה שהרחיקו מן הנאולים והמנומא, נאמר כי כלל נוף האדם אין בו דבר טמא אך הוא טהור, כי המנומא איננה דבר מוחש ולא מה שיחייבה השכל, אבל התחייב בתורה, והתורה לא מנמא קצת לזות בני אדם, כי אם אחרי הפרד מהם (כ"א) לא מנמאם והם בהם. אלא אם ישיב לנו אומ' הדבר הזה תורות נבריו מעצמו, ויחייבנו בהם ואנחנו לא נקבלם מנו. והיסורים אשר זכרם, אינם נמלטים מאחת משתי מעלות, שהיו היסורים קנתה אותם, היא בצאתה בעת החשך ובעת החום ובעת הקור, החמא לה, לא לאלהים כי הוא כבר נתן בה שכל, שמצוה אותה להשמר מאלו המקרים (כ"ב) והמרתו, כאשר אמר (מפ"י) ערום ראה רעה ונסתר ופתאים עברו ונענשו. ואם היסורים חדשים עליה אלהים, (כ"ג) הוא לצדקו ולרחמיו, לא הביאם עליה אלא על רך מוסר, לנמלה תמורתם טובה, כאשר אמר (דנ"ח) ולמנן נסותך להטיבך באחריתך. ואמר עוד אשרי הנבר אשר תיסורנו יה וגו' לחשקינו לו מימי רע וגו' (מס"ט ד').

פרק ו ואחר כן אבאר, (ה) כי הנפש והנוף יחדיו פעל א', כאשר קדם בתחלת היצירה, (כ"א) וייער יי' אלהים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים. וכן המה שניהם נמול אחד וענוש א', וזה אשר המצא רוב בני אדם נבוכים בשער הזה, קצתם חושב כי הנמול והענוש הם לנפש בלבד, וקצתם חושב שהם על הנוף בלבד, וקצתם סברו על העצמות בלבד, והוא בנימן. והמעה את כלם מעות ידיעת בלשון, והוא כי מי שימצא מהם הלשון אומרת (ויקרא ד') נפש כי תחמא, נפש כי תמעל בעל. הנפש החומא היא תמות (יחזקאל י"ט). חשב כי הפעלים לנפש בלבד, ולא התבונן שהיא אומרת ונפש כי תנע בכל דבר טמא, והנפש אשר תאכל בשר (ויקרא ז'). ואיננו כי אם הנוף. ואחר ראה הלשון אומרת, והיה מדי חדש בחדשו וגו' יבא כל בשר להשתחוות לפני (ישעיה מ"ו). ויברך כל בשר שם קדשו (מס"ט ד' קמ"ט). והדומה לזה, וחשב כי המעשים לנוף, ולא התבונן (כ) מה שיש עמם, כי הדבור והמליצה הם לנפש, ובנימן מצא, ותהי עונותם על עצמותם (יחזקאל י"ג). ועוד כל עצמותי תאמרנה וגו' (מס"ט י"ט). וחשב (ג) כי הסמיכה על העצמות. ואני אומר שבספר החתוך, כי נות האדם הם העצמות

שביל האמונה

גם בעצם גוף האדם מדוע לא נברא מחומר דך כעצם הכוכבים והמלאכים. וכמו שזכר במאמר הכניס פ"ב ע"פ: (יפ) בלשון בלתי לשון הביטול. כלומר שבקש הביטול בלשון אחר מצלי הזכיר לשון ביטול על שפסיו: (כ) אבל הדבק העונות בו'. אחרי אשר באר הגאון בדרך כלל כי היות הכעש עם הנוף מובלע מהיות נפרדם. יחמל עשה להשיב על שאלה הסענות אשר טען הגאון עד זכ ואמר כי ע"י חיבורם עם הנוף יודקו בה העונות והשמיים. ויודקו בה הגאולים והסומותם ויודקו בה היסורים והכעוה. ומשיב עליהם אחת אחת: (כ"א) לא מנמאם והם בהם. כמו ד"מ רוקו ומימי רגליו של זכ ויכולה שיהם סכורים צהייתם בנפשו. ואינם מסתמים כ"א אחרי לאדם ממנו. וא"כ לא תהיה השאלה הזאת כ"א כאשר יחייב שותנו לקבל מורסו חדשות נכריות בענין שומאם האדם. מה שחממו לא נאכס לו ולא נעמא אליו ולא נקבל ממנו מורסויו והגליו: (כ"ב) והמרתו. מרסה עד השכל ולא שמעם צקול וא"כ מידס היותם זאת לה: (כ"ג) הוא לצדקו ולרחמיו בו'. ר"ל מה שידענו גודל דקו ורוב רחמיו נדע. נאמנם כי לא הביא עליהם היסורים כ"א לטובתם ולתועלתם:

פרק ה (ה) כי הנפש והנוף יחדיו פעל א' ר"ל אם האדם יעשה דבר. כעשה והנוף יחדיו עשויו ושפסין יחדיו לפועל אחד יתענו. כי שניהם הם עלם האדם. כמ"ס וי"ד ד' אלוקים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים הרי ששפסין יחדיו הם האדם. וא"כ לא יתכן לגמול ולענוש אחד מהם בזולת האחר. כי האחד מהם אינו כ"א החי ופסיהם יחדיו הוא כמול וכוה הענוש. כלומר מקבל הגמול ומקבל הענוש: (ג) מה שיש עמם. כלומר מה שחממו עם הכוכבים האלה. כי יברך כל בשר מורס על הדבור שפסיו והגליו וסע לנפש: (ג) כי הסמיכה על העצמות. כ"ל לדעמי ור"ל שסכמו סממון את המעשים על

העצמות (ד) והבשר והגידיו והמותרים, משמשים ושומרים. אלא שאני ידע, (ס) כי זה לא אמר זה על הדרך הזאת בעבור מעוט ידיעתו, כי למלאכה כונה, ודרך זולת דרך מלאכה אחרת:

ואין מלאכת התורה ממלאכת החתוך בשום פנים, (ו) אבל לא התבונן, כי מאמר יי מי כמוך, לא יהיה בעצמות. ולא די לו זה, עד שחבר אליו כי נופת שאול ובניו שרכום אנשי יבש גלעד, כמו שאמר (מ"א ל"א) ויבאו יבשה וישרפו אותם שם. (ז) ושעצמותם לבדם נקברו, כמו שאמר (מ"ט) ויקחו את עצמותיהם ויקברו תחת האשל ביבשה. והנה אתה רואה כשאמר (מ"ט) ויקח משה את עצמות יוסף, מי שרף נותו? ועוד מי שרף נות אש האלהים אשר בא מיהודה? כשהוא אומר אצל עצמותיו הניחו את עצמותי (מ"א י"ג). אך אמרו וישרפו אותם שם כמו וישרפו עליהם, כאשר אמר לשם (ימ"ט ל"ד) ובמשרפות אבותיך המלכים הראשונים ישרפו לך. ובלשון ויבך אותו אביו (כ"א) במקום ויבך עליו. והכלל שלא ידע מי שיהם המעשים אל הנפש לבדה, ומי שיהם אל הנוף לבדו, ומי שיהם אל העצמות לבדם. חק הלשון ומנהגה, והוא כי מנהגה, כשהיה פעל מיוחס אל שלשה דברים או ארבעה או חמשה, תיחס אותו פעם אל הראשון לבדו, כאשר אנחנו יודעים כי הדבור חושב חמשה כלים, פה ושפה ולשון וחיך וגרון, והלשון אומרת פי ספר צדקתך (מס"ט ע"א). ולשוני תהנה צדך (מס"ט ע"א). שפתי ישבחונך (מס"ט ע"א). אל חכך שופר (כ"ט ע"א). קרא בנרון (ישעיה ל"א). ואי זה מן החמשה (ח) זכרה הארבעה האחרים עמו, כן הנה יש פעמים שהזכור הנפש לבדה או הנוף או העצמות או העור והוא רוצה הכל, ואפשר שתיחס פעל מן הפעלים, (ס) לא יהיה כי אם לנוף ולנפש אל אבר אחד, כאמרה (עפ"י) בביתה לא ישכנו רגליה. ותעש בחפץ כפיה (מס"ט ע"א) ובהמרותם תלך עיני (מ"ט ע"א). אם חכי לא יבין הוות (מס"ט ע"א). והדומה לזה. וכבר בארנו מצד השכל ומצד הכח (י) שהם פעל אחד, ונחבר אל זה מצד הקבלה מה שאמר רבוהינו, (מס"ט ע"א) אם בא אדם לומר יכולין נוף ונשמה לפטור עצמם מן הדין, משל למה הדבר דומה, למלך שהיה לו פרדם, והושיב בו שני שומרים, (י"א) אחד חגר ואחד סוכא. ושאר הענין:

פרק ו ואחר כן אדבר (ה) בענין קץ ימי החיים, ואומר כי בוראם שם (ג) להתחברותם מדת ימים מנויים, כמו את מספר ימיו אמלא (מ"ט ע"א). ואמר לקצת הנביאים (דנ"ח) חן קרבו ימיו למות. ולקצתם אמר (שמואל ב' ז') והיה כי ימלאו ימיו והדומה

שביל האמונה

על העצמות: וסעם מקבלי סעכר וסענו: (ד) והבשר והגידים בו'. כלומר שרק העצמות הם גוף האדם והבשר והגידים והמותרים הם רק שומרים אותם: (ס) כי הוא לא אמר זה על הדרך הזאת בעבור מיעוט ידיעתו. כל זה הוא מאמר נחמט בענין הדברים. כמו מאמר מוסגר וסכונס שהאמת הוא שכן נפשו גלגלית בספר החיטוך המדבר במלאכת הנימוח. שזכר חכמת חיטוך אכרי האדם ומילוקס ומילוקס ומילוקס ומילוקס ומילוקס ומילוקס. חלל שפתי ידע שפתי להביא ראיה ממלאכת החיטוך בעבור שאין מלאכה הסורה מעין מלאכת החיטוך בשום פנים. ואין למדן מלאכה ממלאכה. כי לכל מלאכה כוונה מיוחדת זולת מה שזכר אל מלאכה אחרת. אבל מה שלא הביא בנימין ראיה ממלאכת החיטוך. אינו בעבור זה. כ"א בעבור מיעוט ידיעתו. כי הוא לא ידע מעין מלאכת החיטוך כלל: (ו) אבל לא התבונן בו'. כלומר האדם סכלותו דלפילו במקרה לא ידע. כי מאמר כי כמוך לא יהיה בעצמותם לבדם נקברו בו'. והביא ראיה מזה כי עיקר האדם הם העצמות. וע"כ לא חמו במה ששרפו את הבשר. ולא קברו כ"א את העצמות. ובאזכור דם את ראיתו. ואמר שלא שרפו את עצמותם אלא שרפו את הבשר. וזכרה הארבעה יבאורו וישרפו עליהם. וכל מה ששרפו ויבן שם וקלו עליהם כמא דקלן על מלכיה: (ח) זכרה הארבעה אחרים עמו. כלומר כל פעם שהיה זכרה אחד מהחמשה בפועל. וזכרה גם הארבעה אחרים עמו ככה: (ט) לא יהיה כ"א לנוף ולנפש בו'. ר"ל כי לפעמים תיחסם אל שון חיה פעולה לאכר אחד. עם שחממו לא מועלם הפעולה סביב ל"ל בנוף ונפש יחד. וכמו שפסל וסוף: (י) שהם פעל אחד. שהנוף והנפש יחד לפועל אחד יתענו. כי הפעולה הסממית מיוחדת לפניהם שום בשום. וא"כ לה שחממו ע"י אחד מהם: (יא) אחד חגר ואחד סוכא. אמר לו מנר לסומא ככורות נאום חכי כראש כפרדם בוא וסרכיני ונביאם לאכלה. רכב חגר ע"ג סומא והביאם ואכלם לא ימים בא בעל הכפרים ואמר להם ככורות נאום לסיקן הם. אמר לו חגר כלום ים לי רגליהם להלך בכן וא"ל סומא כלום ים לי עינים לראות מה עשה סרכיני חגר ע"ג סומא וזן אוחס כלחד. חף סכ"ס מביא נשמה וזרקק בנוף וזן אוחס כלחד:

פרק ו (ה) בענין קץ ימי החיים. עשה שם הגאון להביא ראיה בדמויות על מה שאמר בתחלת המאמר פ"א ויפח באפיו נשמת חיים הרי ששפסין יחדיו הם האדם. וא"כ לא יתכן לגמול ולענוש אחד מהם בזולת האחר. כי האחד מהם אינו כ"א החי ופסיהם יחדיו הוא כמול וכוה הענוש. כלומר מקבל הגמול ומקבל הענוש: (ג) מה שיש עמם. כלומר מה שחממו עם הכוכבים האלה. כי יברך כל בשר מורס על הדבור שפסיו והגליו וסע לנפש: (ג) כי הסמיכה על העצמות. כ"ל לדעמי ור"ל שסכמו סממון את המעשים על

ספרם ויתקבצו, תחברנה הנפשות עם גופיהם, (יג) כאשר אבאר במאמר הסמוך לזה וינמול אותם כמה שראוי להם. (יד) וזה עם מה שבארנוהו במה שקדם מן המאמר. ויתבאר עוד ממה שאמר החכם, כי אחר שאמר (קבלת י"ג) והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה. הודיענו שסוף ענינם אל הנמול באמרן אחר כן, (טז) סוף דבר הכל נשמע כי את כל מעשה האלהים יביא במשפט. ואמרנו את כל מעשה, רוצה בו הנוף והנפש יחדיו. ואמרנו על כל נעלם, רוצה בו מה שהוא נעלם ממנו מענין הנפש הוא גלוי אצל הבורא, ואולי יביא אותה מן השמים ויביא הנוף מן הארץ ויגמלם, כמו שאמר (מסלים ל') (יד) יקרא אל השמים מעל ואל הארץ לדון עמו. ישתבח החכם ויתברך! ונשאל ממנו שידריכנו בדרך המובה, אך מה שיהיה מן הנמול והענש? אני עתיד לבאר במאמר החשיעי בעזרת האל: **פרק ה ואני מסכים לסמוך לדברים האלו (ה) זכר מה שנחלקו בו החולקים בעצם הנפש מה הוא. ואמרנו, יותר ראוי שתושם נפש, ומצאתי אשר אמרו שהיא מקרה, (ז) הכל חושבים שהיא תחם ותפסד ותכס. אבל אשר אמרנו שהיא מן הרוחניים, וכן בוראה לבדו, וממנו ודבר אחר, וכן שני שרשים קדמונים, הם חושבים כלם שתשוב אל מוצאה אשר סתנה נחצבה, וכבר בארתי הפסד כל אלה המאמרים וכמולם. אבל אומר שאנשי' ממי שנקרא' יהודי, מצאתים אומרים (ג) בהשנות, וקוראים אותו ההעתקה, וענינו אצלם שרוח ראובן תשוב אל שמעון ואחר כן בלוי, ואחר כן ביהודי. ויש מהם רבים שאומרים, יש פעמים שתהיה רוח האדם בבהמה, ורוח הבהמה באדם, ודברים רבים מזה השנעון והערבוב. והסתכלתי במה שהביאם אל המאמר הזה, ומצאתים ארבעה שבושים. ואני רואה לזכרם, ולחשוב עליהם. ותחלת זה שהוא מחזיק בדעת הרוחניים, והשלשה דעות האחרים, (ד) ומי שאינו יודע כי אנשי דעת החשנות, לקחוהו מדעת השניים והרוחניים. וכבר גלית מה שיש על כלם מן התשובות וזכרתי אותן. והשני, שראו מדות רבים מבני אדם, ומצאום דופות למדות הבהמות. כמי שראויים אותו ענו כמדות הצאן, ורע במדות החיות, ורעבתן בכלב, וקל כעוף, והדומה לזה. והסבירו בעבור אלה הענינים, שאלה המדות לא היו בכני אדם, עד שהיה בהם מרוחות הבהמות. וזה ירחקם האלהים מורה על רוב סכלותם, כי הם חושבים שנוף האדם מהפך הנפש מעצמותה, עד שישכימה נפש אדם אחר שהיתה נפש בהמה. ועוד שהיא מהפכת אותו מעצמותו, עד שתישם מדותיו בבהמות, אף על פי שצורתו כבני אדם. ולא די להם ששמו עצם הנפש מתהפך ולא קיימו לה עצם אמתי, עד שסותרו דבריהם ושמה מהפכת הנוף ומשנה אותו, והנוף מתהפך אותה ומשנה אותה, וזאת היא היציאה מן המושכל:**

השלישי שמביאים דבר זה על דרך הטענה, ואומרים כיון שהבורא שופט צדק, לא היה מביא יסורין על העוללים, כי אם על חמא שהטאו נפשותם, בעת שהיו בנוף אשר קודם גופם, ויש על זה תשובות רבות. תחלתם שהם שכחו (ט) שער הנמול אשר זכרנו (י) ועוד כי אנחנו נשאל אותם על ענין הראשון, רוצה לומר תחלת בריאת **הנפש**

שביל האמונה

שינוק חלקי הנוף: (יג) כאשר אבאר במאמר הסמוך לזה. ר"ל ואופן שמיים הנוף עד העם הסוף. הוא כמו שאבאר במאמר הסמוך פ"א: (יג) וזה עם מה שבארנוהו בו. ר"ל זה שאמרנו שהנפשות צמורות גוף הנמול. וגם מה שזכרנו פ"ב: (יג) מה המאמר שהנמול והענש הם לנוף ולנפש יחד. יתבאר ממה שאמר הסכם כו': (יד) יקרא אל השמים כו'. ואמרנו חז"ל (מסדרין לא) יקרא אל השמים מעל זו פתח. ואל הארץ לדון עמו זה הנוף:

פרק ה (ה) זכר מה שנחלקו בו בו'. ר"ל אחרי הדברים האלה אשר אמרנו בענין מהות הנפש את הספדה מהנוף. אני מסכים וזכור דעת החולקים בעצם הנפש, ובמהותה אשר זכרנו אותם ראשונה פ"א: (ה) אשר מסכים שהנפש נשמה נפש ומתה אומרים שהיא תפסה. וזכור לך דעתם גם כהמות הנפש את הספדה מהנוף: (ב) הכל חושבים שהיא חכם בו'. לומר כל החולקים המאמרים מסכימים לדעת אחד להכחיש ענין הספדה הנפש מכל וכל. ותופשים שהנפש מתה ומתק ותפסד עם הנוף ויד וכן זכרנו: (ג) בהשנות. שאמר מות האדם תשוב נפשו עוד הפעם להיות בנוף שני: (ד) ומי שאינו יודע כי אנשי בו'. מי הוא שאינו יודע כי אנשי בו': (ה) שער הנמול אשר זכרנו. במאמר החמישי פ"ג שהימורים הכלים על העוללים ויונקי שדים שלא תמא. ועל השלמים שאין בהם שום חמא. ככל תמורת הסוד המגיע להם בבהמיהם: (ו) ועוד כי אנחנו נשאל אותם בו': מוכן דבריו הוא כי אם ימאנו לומר שהימורים הכלים על העוללים הוא כדי להסיקם בבהמיהם. ויחזיקו בדעתם שהם יסורים כ"א על העבר לא על העתיד. פסמיים השאלה על הספדה הנבראת מחדש. על אחד מפי פנים. וזה כי אם נאמר שלא יום אותה הנבראת בשום צורה בעת דעתה הפעם הראשון למוך הנוף: א"כ כמלו העונשים. ועל מה ולמה יעניש אותה לרשע לנוף

הנפש, אם צוה אותה בוראה בעבודה מן העבודות, אם לא ואם יאמרו לא צוה אותה, כמלו הענשים כלם, מפני שלא היתה מצווה מתחלה. ואם יודו במצוה, הנפש בעת ההיא לא קבלה ולא מרתה, וכבר הודו שהאדם יצווה לעתיד לא לחולף בלבד, וישונו אל מאמרינו בתמורה ויעזבו הסכמתם, על שאין יסורין אלא על מה שחלף. והרביעי שהם נתלים בספקות מן התקרא, ראיתי לזכור מהם קצתם, ואומר שמהם דברי משה (דברים כ"ט) כי את אשר ישנו פה עמנו עומד היום ואמר זה מורה על שרירות האחרונים הם רוחות הראשונים, ועל כן הם הנמצאים והם שאינם נמצאים. ופשט הפסוק כמל מה שסברוהו, כי הוא אומר שהנמצא זולת שאיננו נמצא, ופרושו איננו כי אם שחייב מי שייגיע אליו דברי משה, שיקבלם כקבל הנמצאים אתו. ומהם (מסלים ב') אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים. ואמרנו כי מפני שאמר לא הלך ולא אמר לא ילך, למדנו שהענש על דבר שעשתה נפשו בנוף הראשון. וזה מהם תכלית הטענות, כי הכתוב לא חייב לזכר אשרי כי אם אחרי שלא הלך, ולא חייבו לו קודם שלא הלך. (י) והנראה מהכתוב תשובה עליהם, (ח) ואלו היה כמו שאבאר היה הנמול על הזכויות הבהמות, לא על החולפות, מפני אמרו אחריו ובתורתו יהנה, ולא אמר הנה, כאשר חייבו הענש על העונות החולפות ולא על הבהמות, מאמר לא הלך ולא אמר לא ילך. ומהם אמרו (לוי ל"ח) תתהפך כחמר חותם ויתיצבו כמו לבוש. וסברו כי אמרו תתהפך על הנפש, ואמרנו זה מורה שהיא מתהפכת באדם ובבהמה תמיד, ולא הבינו הפהאים שהוא לא אמר כי אם על הארץ, מפני שהקדים לפניהם לאחוז בכנפות הארץ, ועליה אמר שהיא מתהפכת ברשעים כחמר חותם, (ט) והם שוקדים כאלו היא לבושם, לא יוכלו להעתיק ממנה עד שתשלם גזרת האל בהם. ומהם דברי הנביא (מסלים כ"ג) נפשי ישוב. והשבו זאת השבה מנוף אל נוף, ולא הבינו הפהאים כי היא מנוחה ומרגוע והשקט מצער שהיתה בו, ואיננה השבה אחרי יציאה, וזה בלשון אבותינו מבורא גלוי, שאמרנו על שמשון בעת שצמא והשקתו בורא מים, ותשב רוחו ויהי (מסלים פ"ו) ולא יצאה כבר. ואמרנו על המצרי כאשר רעב והאכילו דוד, ותשב רוחו ויהי (ש"ל). ואמרנו על הציר נאמן ציר נאמן לשולחי, ונפש אדוניו ישוב (מסלים כ"ה). ואמרנו בהכמה, תורת יי תמימה משיבת נפש (מסלים י"ט). ואני מנשא דברי מקלות דעתם, וארומם מדינותם, ולולי יראתי מן ההשאה. (י"א) וכסוף דבריהם אומרים, מארבע רוחות באי הרוח ופתי בהרונים האלה ויהיו (יחזקאל ל"ז). ואמר ואי זו דבר נברא יש בו, כי לא אמר זה כי אם מפני שהרוחות להם שקט למעלה ולמטה, ובאי זה מקום שתהיה משני הצדדין

שביל האמונה

פנים. ואם נאמר שהנברא יום אותה בעצדה. הלא יודו בהכרח שפניו הוא על הפסד אחרי שמתחבר עם הנוף וכדי להסיקם בבהמיהם. כי בהיותם נפרדים אין מהפכה לקבל עבודה אנושית ולא להמרות גוף יח' ופ"א אם יודו בהכרח. שחללים הדברים הוא בעצור הסוב העמיד. למע ימאנו להודות שגם היסורים הכלים על העוללים הם בעצור הסוב העמיד. שיקבלו ממורכס הסוב הממדי. ויעזבו הסממנים שהסכימו לומר שאין יסורים כ"א על העבר: (י) והנראה מה כתוב תשובה עליהם. כלומר שפשוטו יעיד בביטול דבריהם כי לא יתכן לומר שאשרי איש כ"א אחרי שלא הלך: (ח) ואלו היה כמו שאמרנו בו'. וזה שזכרנו אחר ור"ל שאם אמרו לא הלך מוסב על הנוף הראשון. אף אנו נאמר כי אמרו ובתורתו יהנה מוסב אל הנוף השני ויהיה הנמול על הזכויות כפי אשר תפסה הנפש בעת אשר תהיה בנוף השני אחריו זה: (ט) והם שוקדים בו'. שם מוכרחים להיות שוקדים על הארץ. עם שהיא מהפכת בלתי נפשה. ואינם יכולים לכוך ממנה כאלו הם לבושים בה: (י) ואני מנשא דברי בו'. כלומר כנר הים לי לשא דברי מלדבר בקלות דעתם ולרומם מלדבר בפחיתותם. לולא כי יראתי מן ימאנו את ההמון בדבריהם: (י"א) ובסוף דבריהם אומרים בו'. אפשר שדעתם מאה"ל מארבע רוחות הכוונה אל הנוף שהוא אמשיל מארבע ספרי עלמא. כי כבר היה הרוח בנוף אחר בעת הנברא. וקרא אותו מן הנוף שהוא לזכר אל הנוף הראשון שהיה בו כבר:

אמר המפרש כבר ידענו שהם האמונה מגילגולי הנפשות. הלא אמונה ומתים ומקובל ע"י אדם וכל חכמי האמת הפלגו מאוד בלאתמהם. וככ"ל אין פלא בזה על האנן ז"ל אשר בימינו לא היה עוד חזון חכמת האמת נפרד ורק שקלא חכמים קיימו זה מסכתות שכליות אנושיות. וכמו שאמר ראשונה שאנשי זה הדעת לקחוהו מדעת הפנים והרוחניים. וכמו שכן הוא ג"כ דעת הפילוסוף פיתאגוראס. ועל זה אמר הגאון שאין זה מספיק. אולם אנחנו וכל המאמינים לא מפי הפילוסופים אנו היים ולא על דעתה ושכלנו הנו מאמינים כ"א על דעת הר' שמעון בן יוחאי וכל חכמי האמת אחריו. ופיתאגוראס עצמו קבל דעתה הזו מהנביאים. כמוזכר מספר מגדול עוז להגאון יעבץ ביום מדות עליה היראה קוסב הגלגול ע"י"ש וע"כ אם קבלה הוא נקבל ולא נהדר אחריו. וכמו שכתב הרב ה"ר חסדאי בספר אור ד' דרוש כפשי"ש פסחאמר ברביעי וז"ל כפשי"ש. אם תפסק נפש האדם או האל. והוא שיקראוהו כח מתחיים גלגול. ואמנם

פרק ט וכאשר עמדתי על הדברים האלה, רציתם בלבי לאמונה, וכתבתם על ספר להיות לבני ישראל לבטחון, והוא שראיתם (6) שהאומה תתישב בהם בעבור שבעה דברים. מפני שתחיות המתים את גדולה מאורות הכבוד הנגלות, ובבטחון בהיותה תוספת בהאמין ביכלתו, וכי כל הנביאים מתקבצים בה. והנה אנחנו היום מתאומים לראות אחד מהם, כל שכן כלם, וכל המלכים הצדיקים והחכמים הגדולים יתקבצו בה, עוד אשר אנחנו נכספים לראות אחד מהם, ושקרובי כל א' מהם אשר התאבל עליהם ודאג להם, יחברם ויראה הבן אביו, והאח אחיו, והאחוב אוהבו, והחכם תלמידו, ושאר הקרובים. והרבה לדברי הנפש אשר הנפשות תלויות בהם, יצלו לני בשיחיו. ויכפרו לנו מה שעבר ומה שהיה, מאיכות ענין מותם ושכרם וקומם. ושכל ידורות בני ישראל אשר הם הרבבות אשר הקדמתי זכרם, יבאו יחד ויהיה לקבוצם החד והחד הנדול. ושהוא סבה מחיבת להאמין בעולם הבא יותר, שנאמר כמו שיתקיים זה המועד. יתקיימו כל מועדי העולם הבא, ונקוה אותם על דרך הבחינה. כמו שאמר (פס כ"ט) ביום ההוא הנה אלהינו זה קיינו לו ויושיענו. ומה נכבד מועד, יתקבצו בו כל אלה הטובות הגדולות. ואלה הטובות חייבו אותי לקיים אמתתו, ולהועיל לאומה ולהישירה בו ובקשתי שאזכה להיות מן הרואים (3) בחיות או בהחיות נמול על הישירי ויתברך האל הנאמן במועדיו וישתבח:

נשלם המאמר השביעי מן הספר:

שביל האמונה

פרק ט (ה) שהאומה תתישב בהם בו. המען דבריו בכלל. כי ע"י האמונה נחשט"מ מסיפס דעת האומה בעבור שבעה דברים. האחד מפני שחשט"מ היא אות גדול. וכאשר יהיו בני אדם צודקים כהיוס. ויספיו אמונה להאמין ביכלתו יח. ופשי כי אז מזה לראות כל הנביאים יחד. מה שסוד לנו מתאומים לראות אחד מהם ולא נוכל. ופשי כי אז מזה לראות כל המלכים והחכמים מתקבצים יחד. מה שסוד לא נוכל לראות אף אחד מהם. והרביעי שחשט"מ הכבוד יח. מה שסוד עס הסיים יחד. ופשי כי אז מזה לראות כל אבות על בנים ולב בנים על אבות ויראה הבן אביו וי. והחמישי כי אז יתגלה לנו הכבוד מסענינים הנפשיים אשר יספרו לנו התמויים. כמו איכות המות והשכר והעונש וקומם נחמיה וכיוצא. והששי שיעור האדם נפשו הסוד והסוד אשר יסיד אז נקבוצ האומה. כהספק כל הדורות יחד קהל גדול מאוד לאלפים ולרבבות. מלובשים יקר וגדול כוד וסדר וכבוד רב. ישמחו וירגו לבבות כרואים: ומעלות: כלות המאמינים יתרועעו אף יעירו. והשביעי כי זה סבה מחיבת להאמין גם ביעודי העו"ב. ונקוה אומם ע"ד סבחינה כאלו הוא בחון ומנוסה אללנו שאין סקומו אכודס בשום פנים ואשר קיינו לו טוה הושיענו. ונקוה כי עוד יגלה ונפתח ביעודו לעו"ב: (3) בחיות או בהחיות. נחיים חיותו כסדר אמוס. או עכ"ס אזכה ואחיה אחרי המות וסיהי זאת גמול לי על מה שאני מייסיר את בני אדם להאמין בזאת האמונה האמתית: **אמר המפרש**. בעבור שספר החיים והסודות המיוחסים ב"כ לאדונו הגאון ז"ל. אין בו כל חדש לעומת המאמר השביעי הזה. כ"א השאלה השנית והשמינית שספר זה באופן אחר ממה שספר בזה המאמר. ע"כ אחרתי כי כוז להעתיקם כזה וז"ל סס. שאלה ששים. כיון שיחיו הסמים ויבטחו לראות ולקדש. ידע כל איש ואיש את אשתו. תשובה שאלה זו כתובת שאלה מי ששאל (ענין נדע ע' ע"ב) כיון שיחיו הסמים. צריכים למי נדע או לא. ונשיב כי במקום שמהם רביע עומד אין לנו רשות להכנס לפניו. ובלי ספק כי מהם רביע ושאר הנביאים יחיו בימים של משיח וסם יורו לנו האסור והמומר וישיבו על כל אלו השפיקוס עם שאל ספיקוס שיהיו ואם יאמר האדם כשם שלא יספס ביעודם הראשונה מחיה. כן לא יסיה הראשונה האחרונה מחיה. נשיב לא היה בגאולה הראשונה מחיה לפי שלא גזר השי"ע על אלה"ם מחיה לבניו. אלא ב' דברים נר עליהם. וגם הגוי אשר יעבודו דן אנוכי ואחרי כן יאלו ברכוש גדול. אבל בגאולה האחרונה כבר קבל ועבר ד' לע להחיותו ולהשיבו על אדמתו. יבטחיל כמה דברים לא היה בגאולה הראשונה מחיה. הראשונה לפי ששעבוד הראשון היה קי חסיר מהוד לפי פרך גדלות וכדמות השעבוד האחרון. השנית לפי שכן הראשון היה מעט וקם ממה שיהיה סקן האחרון. השלישית מפני ששעבוד הראשון היו כלם יושבים במקום אחד והשעבוד האחרון אלו שריוס כלל העולם. לכן ששעבוד סיה קל מעט ודק. סס הק"ס נחמומו מועסים וקלים מבלי מחיה. אבל השעבוד שאנו מנסעים ביומר. ראוי בחסיה נחמומו מרובים ולכן סס בגאולה האחרונה כמה נחמומו יחירות על הראשונה: וסחט"מ אחת מהם. ועוד יש חוספות יסירות. ובגאולה הראשונה היו שומעים הכבואה מנביאים ובגאולה הסיה כלנו נביאים. ולא עוד שלא יהיה צריכים ללמוד זה מזה את האסור ואת המומר שנאמר ולא ילמדו איש את רעסו. וסאר שגאולה הראשונה סיה בשעבוד ובגאולה האחרונה לא יסיה עוד שעבוד סחם סוס אומס כדכתיב ולא יעבדו עוד זרים. שאלה שמינים. שמינים סחמים סיו כלו לחסור אס לא יוכלו לחסור ככר סס מוכרמים: ואס יוכלו לחסור מה יסיה סספסם דיינס. סימוסם ד' על עונס אס לא ססוכס ססוכס שאלה זאת סחבאר ענינס ססוכסם שאלה ססוקים ססדומס

בגאולה האחרונה:

פרק א אמר יהודה בן שאול, אמר המחבר. הודיענו אלהינו על פי נביאיו שינאלנו קהל בני ישראל מן העוני אשר אנחנו בו, ויקבץ נפוצותינו ממזרח וממערב מצפון וים, ויבאנו אל עיר קדשנו וישכנו בה, ונהיה סגולתו ונחלתו. באמרו (זכיה ח') הנני מושיע את עמי מארץ מזרח ומאריך מכוא השמש והבאתי אותם ושכנו בתוך ירושלים. והרחינו נביאיו בענין הזה, עד שכתבו בו ספרים רבים. ולא דניעתנו הידיעה הזאת מהנביאים האחרונים בלבד, אבל מהנביא הראשון מרע"ה עמדנו על המועד הזה, שאמר בתורה (דברים ל'), ושב יי' אלהיך את שבותך ורחמך. ושאר מה שכתוב בפרשה עד סופה. והעמידו האותות והמופתים על זה וקבלנוהו. והסתכלתי בענין הזה בדרך העיון, (6) ולא היה בו דבר שצריך לירקד ולחלק, כי אם ענין אחד אוכור אותו באמצע המאמר הזה. אבל שרש הנאולה הוא חייב כפנים רבים, מהם קיום אותות משה אשר החל ובשר בהם. והאותות אשר יתקיימו לישעיה, וזולתו מהנביאים אשר בשרו בהם, ושהשולח אותם משלימים בלי ספק, כמו שאמר (ישעיה מ"ד) מקים דבר עבדו ועצת מלאכיו יושלים. ומהם שהוא צדיק לא יעול. וכבר הביא על האומה הנולה הגדולה הזאת אצלנו הארובה, ובלי ספק כי קצתה לעונש, וקצתה לנסיון, (3) ולכל אחד משני הענינים מרה בתכלית, ולא יתכן שיהיה באין תכלית. וכאשר תכלה, יתחייב שירפו מאלה, ושישולם נמול אלה. כמו שאמר (פס מ') כי גרצה עונה כי לקחה מיד יי כפלים ככל חטאתיה. ומהם שהוא נאמן בכל מועדיו, יקים דברו ויעמיד מצותו, כמו שאמר (פס עב) יבש חציר נבל ציץ ודבר אלהינו יקום לעולם. ומהם שנקיש המועדים האלה למועד הראשון שיעדנו בהיותנו במצרים, שיעדנו שידין את לוחצינו ומעבידינו ושיתן לנו רכוש גדול בלבד. והוא אמרו (בכאפים מ"ו) וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי ואחרי כן יצאו ברכוש גדול. וכבר ראו עינינו מה שעשה לנו מקריעת ים סוף והסיו והשלו, ומעמד הר סיני ועמידת השמש והדומה לזה. כל שכן שיעדנו בדברים הגדולים העצומים מהטובה וההצלחה והגדולה והנצח והכבוד אשר שמם בכל מה שהניענו מן העוני והשפלות. כאמרו (פס ס"א) תחת בשתכם משנה ובלמה ידונו חלקם לכן בארצם משנה יירשו. ודמה מה שעבר עלינו לרגע קטון, ומה שינמלנו עליו רחמי הגדולים. כמ"ש (פס י"ד) ברגע קטון עזבתך וברחמים גדולים אקבצך. (ג) ועל הנסיון והבחינה במה שעבר, הוא עתיד לעשות לנו כפלים על מה שיעדנו, מה שלא יוכל לספרו מהרה. כמו שאמר (דברים ל') והמיך והרבה מאבותיך. ובעבור זה שונה לנו זכר יציאת מצרים במקומות רבים מהתורה, ומזכירונו מה שראינוהו ואם נשאר דבר ממה שעשה לנו בגלות מצרים שלא הזכירו בפי' בגאולה הזאת, הוא נכנס והתחל מאמרו (מיקס ז') כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות. ועל כן אנחנו סובלים ומיחלים

שביל האמונה

המדומות לה. אשר חכיר לפנינו ספיקס אחד לאחד והכל סס אל אחד. הראשונה נפוצו של העו"ב סיוכלו בני אים למרוד בו. השנית שאלה בעד הנביאים אס יוכלו להסוף על דברי אלוקים ולחכר מהם או לאו. השלישית שאלה בעד המלאכים סיוכלו למרוד בצורס אס לאו. ונשיב ונאמר כיון שנחבדר לנו סהקב"ה יודע כל דבר העתידות ומבין כל מעלומות ראוי עלינו סנאמין סהשי"ס יר מלאכים אכר סיה יודע ססם שלא יספיו ולא יסכרו על דבריו. גס סהקין אס נעימוס סחיים לעד למי סהוא יודע בו סהוא אורכ יחידו ועבודתו. וככר ב"כ אשני סיעוסה מפני סמרסית סיה חוקר סכלים מעסיהס שלא יסכרו דפוי סאין דכר נעלס ממנו ואין כסכר מעגד עניו. לכן ככר סיהס לפי סיודע שלא יסחאו לפניו לעולם כענין סנאכר ועמך כלס צדיקים לעולם יסכו ארץ. ע"כ:

ובזה נשלם המאמר השביעי. וד' ירים קרן ישעי.

פרק א (6) ולא היה בו דבר שצריך בו. כ"ל שכל אלה המועדים וההפסחות אין בהם שום דיקדוקים וסכרות להוציאם מפספוס. וסכל מודים בהם. ורק ענין אחד יש בהם וסוא מה סאמרו סחולקים עלינו סכל אלה סהכסחות סיו באופן סינכמו ססס בעבודה לא כמרי. וסקלסם ככר נחקיימו בימי בית סני. סנה סנאמע סמאכר ספרק סביעי וסמיני סחבאר סכירח דעתס זאת נספסדה: (3) ולכל אחד משני הענינים בו. כ"ל כי ססוכלים סרעות לקבל עונשיס על מה סעכר. וססוכלים סרעות לנסוחס ולספיקס סחארתים. סוקבט לענינס בלי ספק מדח זמן בעל סכלית. וכאכר יכלה הזמן יסחייב סירכו העונשים מאלס סעטוסים: וספיקס גמול לאלה הממוסים: (ג) ועל הנסיון והבחינה בו. כ"ל כי כנחית מה ספכר אשני כגלות מלרים סעשה לו סכרה יוסר ממה סיעדנו. נדע נאמנה כי גס בגאולה האחרונה יעסס לע סרנס

ושמם לילה ויום, ויהיה החצי אלה וק". ויהיה זה מאחר חצת אשר נאמר בו לדניאל המאמר הזה קפ"ה. יגיע סוף הג' זמנים (ס) אל שנה א' בעצמה:

פרק ד ואחר כן ואומר, ובעבור הדבות הספק בשלושה הזמנים בקץ הזה המושג לשעבודנו זה, שם אלהינו בשני קצי השני שעבדים הראשונים הדמות הספק גם כן, שלא נחשו! שהספק אירע בקץ הזה לכדו, מפני שאינו אמת. וכאשר נראה שני הקצים הקודמים אשר כבר ידענו אמתם, נמצא בהם כמו זה, יסוד הספק מלכותינו. ואבאר זה ואומר, שהספק בשעבוד מצרים הוא, שפעם הוא ד' מאות שנה, גרות זרע אברהם ועבדותו וענינים, כמ"ש (נלמדת מ"ו) כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדו וענו אותם ד' מאות שנה. וזה מעת שנולד יצחק. וזעם הוא ד' מאות ול' שנה, יכנסו בהם שני גרות אברהם, כי יציאת אברהם מחן אל ארץ כנען מפורשת, ויציאתו אל חרן איננה מפורשת, (ה) ותהיה גרות אברהם שלשים שנה. כמ"ש, (פסוק י"ג) ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים ל' שנה וארבע מאות שנה. אבל איך נקרא אברהם בני ישראל? ואיך נקראו חרן וארץ כנען מצרים? יש להם פירושים אין זה מקומו. ועם זה כל מה שיישבו במצרים ר"י שנה, ולא יוכל אדם לאמר שישבו שם ארבע מאות שנה, (ג) בעבור שימי קחת ועמרם ומשה מונעים, ואין זה מקום באורו. וכבר שבו שלשה זמנים, ארבע מאות, וארבע מאות ושלשים, ומאתים ועשר שנים. אבל שעבוד בבל יש לו שני זמנים. האחד נ"ב שנה, והוא אמרו (ימיס כ"ס) לפי מלאת לבל שבועים שנה אפקוד אתכם. והשני שבועים

שביל האמונה

והספק הוא בהשלמת הלילה בעת הספק. כי לא נאמר ששנה א' זמני ספק ביום אחד. רק אחר עבור שנים רבות יותר ממ"ה שנים אחר שנאמר לו מועד מועדים. אז נאמר לו ומעת הוסר המאמר. ואחר עבור עוד שנים רבות שנה קפ"ה שנה. נאמר לו מועד בוקר אלפים ושלש מאות. וזכר יגיע סוף שלש הזמנים אל שנה אחת בעצמה. כי דניאל האריך ימים סדכס. ומן העת אשר נאמר לו הספקו הראשון עד האחרון כבר עברו קפ"ה שנים. ולפי זה הגביל הגאול"ל את זמן הקץ לשנה ד"ה שנה"ה לזכר שיהיה שנה שנים ושלשים אחר כתיבת ספרו זה. כעבור כסוף המאמר הראשון פנכתב בשנה ד"ה חל"ג. כי יציאת מצרים הייתה בשנה ד"ה חל"ג לזכר. הסוף עליהם ח"ה אשר עד כן הכיז וס"ו זמן עמידת הכיז. הכיז ג"ה חל"ג ועוד ל"ב שנה אשר מהסוכר עד שנה אחת לזכר. הכיז ג"ה חל"ג. ואז נאמר לדניאל הספקו של אלף שנה. הכיז ד"ה חל"ג. והנה הגאול"ל הגביל זמן הקץ בזמן שגיע עוד בימיו. ובעזרתו עברו יאלו מן העת ההוא מה שיהיה ונאמרו לא נועטנו. ואשרי המהמה. ודלמי כי טוב לספקיך הנה את דברי אדוניו הרמב"ם ז"ל בלגורו לחימן וז"ל חלל מה שזכרנו מדבר הקיים ומה שזכרנו כסדרי ז"ל בזה. ומהל מה שיש ענין לדעת מה שיהיה ע"ד האמת לא יתכן לאדם אדם לדעת אותו מועד. כמו שזכר דניאל ואמר כי סתומים וחסומים סדכריס עד עת קץ. אבל רוב יצור קצת הסתמים על זה. ועלה ברעיונו ששגיגו. כבר קדם הגביל להודיע ענין זה. ואמר יסופו רבים וזכרנו הדעה כלומר ירכו הדעות והסכרות זו. וכבר בלר הקב"ה ע"י נביאיו שאלו כי אדם יתעורר קיים למשיח. ויעברו הקיים ולא יתקיימו. ואח"כ הוסיפו מלחמהם בענין זה ואומר אל יענינו אלהים אם לא יעלה חשבונם. אבל כל מה שיוסיף להסמך הוסיפו בו תקוה. שכן אמר כי עוד חזון למועד ויפה לקץ ולא יכזב. לפי יתמססה חכה לו כי בוא יבא ולא יאחר בו ולפיכך מאלי הסתמים ז"ל מלחמה הקיים לזיאת משיח. לפי שיתכנו בזה הספקו. ומהל יתעורר בראותם שאלו הקיים ולא בא. וכן אמרו חז"ל. מפני רוחם של מחשבי קיים. לפי שזה חקלקל לעם לפיכך הסתללו עליהם חכמים שחפס רוחם וישחורו חשבונם. ואנו דנין את רב סעדיה לזכר זכותו ונאמר שמהל מה שהביאו לענין זה ונאמר שיהיה יודע שהתורה אסרה זה. לפי שסיו בני דורו בעלי סברות רבות נסתחות וכמעט שהאחד תורה ד'. לולא הוא ע"ה לפי שהוא גלה מן הסברה מה שהיה נעלה. וחזק ממנו מה שדלדל. והודיעו בלגורו ובקולמוסו. וראה בכלל מה שראה בדעתו. לקצת המון סעס ע"ד חשבון הקיים כדי לחזק אותם ולהסוסיק על תוחלתם. והוא המכוון בכל מעשיו לשם משיח. ואין למקטן עליו על שסעה בחשבונותיו כי כוונתו היה מה שחמרתו ע"ה:

פרק ד (ה) ותהיה גרות אברהם כו'. דעת הגאול"ל כי אברהם אבינו ע"ה היה בן שבעים שנה בלגורו מארץ מולדתו מאור כדדים ובל לחנן. כי הכתוב הודיענו שהיה בן ע"ה שנה בלגורו מחנן. אבל לא הודיענו כמה שנים היו לו בבואו אל חרן: וממה שחל"כ מושג בני ישראל אשר יתבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה. ידענו כי בן שבעים שנה היה בבואו אל חרן. ומהל חל"כ גרות אברהם מעת בואו אל חרן עד שנולד יצחק שלשים שנה. כי אברהם בן מאה שנה בכולל לו את יצחק בן. וכן היה בס דברי הראב"ד ע"ה ז"ל בפסוק בל ע"ה ועיין רמב"ם ז"ל בפסוק בלמים בין הבחורים ובספר מעשי ד' חל"ג סוף מה שהאריך בענין זה: (ג) בעבור שימי קחת כו'. שהרי קחת מן הכהנים מצריים עם יעקב היה: לא וחשוב שמתו קל"ג שנה וסעס עמרם בנו קל"ז שנה. ושמונים של משה. ולא יגיעו למספר ארבע מאות מלכד

שבעים שנה, והוא אמרו (דניאל ס) למלאת לחרבות ירושלים שבעים שנה, והיה בין מלכות בבל וחרבן ירושלים ששנה עשר שנה. כמו שנאמר, (מ"ג כ"ה) וכחדש החמישי יעשור לחדש היה שנת תשע עשרה שנה למלך נבוכדנצר. והוא כמו שנים וחמשים עד מלכות מורש, ונתן להם רשות לבנות, ובנו בשנה ההיא. ושבתה מלכות הכנען י"ז שנה, עד השלמת השבעים. כמו שאמר. (פסוק ד') במלאת עבדות ביה אלהא די בירושלם יהות במלא עד שנת תרהין למלכות דירוש. וכאשר לא הויק בקץ הראשון השתנות שלשה זמנים, ארבע מאות, וארבע מאות ושלשים, ור"י, ולא הויק בקץ השני השתנות שני זמנים, נ"ב, וע' כן לא יזיק בקץ השלישי השתנות שלשה זמנים, אלף ומאה וחמשים, ואלף ור"צ, ואלף ושלש מאות ול"ה. בעבור שחנן אלהים את עמו מהחמה מה שיכירו בה הכל:

פרק ה ובין שפרשתי הקצים האלו ובארתים, אומר עתה, כבר ידענום שאם לא תשלם תשובתנו נעמוד עד השלמת הקץ, ואם ישלם הקץ קודם שנשוב לא יתכן שתהיה הישועה ואנחנו הוטאים, שהוא הנלזו כפני המאינו, וכאשר ארץ גלותינו לא שבנו, ושיכנו קודם שנתקן? (ה) יהיה זה בשוא. אבל קדמונו ז"ל קבלו שנתקנתה אותנו צרות רבות ורעות, שנבחר בעבורם התשובה, ונתהיה ראויים להנאל. והוא מה שאמרו (סנהדרין ז') אם ישראל עושין תשובה ננאלין, ואם לאו, הקדוש ברוך הוא כעמיד עליהם מלך, שגזירותיו קשות כהמן, והם עושין תשובה וננאלין. ואמרו שסבת זה, עמידת איש מבני יוסף בהר הנליל, ויתקבצו אליו אנשים מבני עמנו, וילך אל בית הכקדש אחר שיהיה ברשות אדם, ויעמוד שם עמם זמן, ואחר כך יעלה עליהם מלך ששמו ארמילוס, וילחם בה וילכוד העיר ויהרג וישבה ויענה, ויהיה האיש אשר משבט יוסף, בכלל ההרונים, ויהיה עמנו בצרות גדולות, והקשה שבצרות הפסד ענינים עם כל המלכיות והתבאשם כם, עד שיגורשו אל המדברות, עד אשר יעברו ויצמאו. ומחזק הצרות המוצאות, יצאו רבים מהם מתורחם, וישארו הנשארים המתבררים המזוקקים, ואז יראה להם אליהו ותבא הנאולה:

ואמר ששמעתי אלה הצרות, התבוננתי בכתוב, ומצאתי בו מקום לכל דבר מהם. ותחלתם שאדם יכבשו בית המקדש בעת הנאולה, יאמר בו (פסוקים ב') ועלו בורשיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו. ושילחם כם אחד מבני רחל, אמר בזה, (ימיס מ"ט) לכן שבעו עצת יי אשר יעץ אל אדם ומחשבותיו אשר חשב אל יושבי תימן (ג) אם לא יסחבום צעירי הצאן. ושנאשים מעטים מן האומה יתקבצו אליו לא רבים, אמר בו, (ס) ולקחת אתכם אחד מעיר ושנים משפחה. ושהעולה עליהם יתפשט וישבם ויהרגם, אבר בו (זכריה י"ז) הנה יום בלוי ויחולק שללך בקרבך ואספתי את כל הגוים אל ירושלים למלחמה ונלכדה העיר ונשטו החיים, ושהאיש אשר מלך יהיה מן הנהרגים ויבכו לו ויספרוהו, אמר בו (ס"ג) והביטו אלי את אשר דקרו וספרו עליו כמספר על תיחוד. ושאר הענין ושצרה גדולה תמצא האומה בעת ההיא, אמר בו (דניאל יג) והיתה עת צרה אשר לא נהיתה כהיות נוי עד היום ההוא. וששנאה גדולה תתחדש בין רבים מהם ובין האומות, עד שיגורשו אל המדברות הרבים. אמר בו (יחזקאל כ') והבאתי אתכם אל מדבר העמים ונשפתי אתכם שם, ושירעבו ושיצמאו ויתענו (ג) כאשר אירע לאבותיהם, אמר אחריו (ס) ונשפתי אתכם שם פנים אל פנים כאשר נשפתי את אבותיכם. ושיחבררו שם ויבחנו איך סבלם וחזק אמונתם. אמר אחריו (ס) והעברתי אתכם תחת השבט והבאתי אתכם במסורת הברית. ושאלה הדברים גורמים למי שאמונתו חלושה לצאת מדתו, שיאמר, זה הוא אשר היינו מקוים? וזה הוא אשר הגיע אלינו ממנו? אמר בו אחריו (ס) וברותי מכם המורדים והפושעים בי, ושהנשאר יראה לכם אליהו וישיב את לבכם, אמר בו (מלכי ג') הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא ונומר והשיב לב אבות על בנים. והנה עניני הדברים האלה מפורשים במקרא והוסיפו לנו הקדמונים שסדרו דבר אחר דבר

שביל האמונה

חלכד סדכס שנים חס לקהם עד מלך יד למצרים וסדכס מעט מעט עמרם ונלעים בשנות קסס. וסדכס מעט מעט עמרם. וא"כ חל"ה לומר שישבו בני ישראל במצרים ארבע מאות שנה:

פרק ה (ה) יהיה זה בשוא. כלומר אם יגיע אדם ללגורו קודם שנתקן את אשר שחטה. חל"ה לומר סגלה אומה ממנה. סוף ועדין לא עברו מחמסין: (ג) אם לא יסחבום צעירי הצאן. ואמרו סוף"ל אלו בני בני של רחל ללמד שחן עמו טלל חלל ביד זרעם על רסל. ויספך ויגמין שסס נע רסל כס נעירי הסגנים: (ג) כאשר אירע לאבותיהם. בלגורו מארץ מולדתו ויחל כמספר חל"ה לומר מעט מעט ורענים כמ"ה ויספך ויגמין.

דבר כאשר נכתבו. וישתנה מי שהגביר חסדו עלינו! כהקדמת זכרון הצרות האלה, שלא הפענה אותנו פתאום ותיאשנה אותנו, ובתחדשם אפר עד (יפיעס כ"ד) מנקה הארץ זמירות שמענו. עד סוף הפרשה:

פרק ו' ואומר אחרי זה, כי על שני הענינים יחד, ר"ל אם לא נחזור בתשובה ויהיו המאורעים של בן יוסף, ואם נחזור בתשובה ולא יהיו, יראה לנו משיח בן דוד פתאום. ואם יהיה משיח בן יוסף קודם לו, יהיה כשליה לו ובמתקן האומה ובמסקל הדרך, כמ"ש (מלאכי ג') הנני שולח מלאכי ופנה דרך לפני. ובמקרה כאשר לבעלי החמאים הגדולים, ובמכבם בבורית לבעלי החמאים הקלים, כמו שאמר אחריו (עס) ומי מכלל את יום בואו ומי העומד בהראותו כי הוא כאש מצרף ובבורית מכבסים. ואם לא יבא, יובא בן דוד פתאום, כמ"ש (עס) ופתאום יבא אל היכלו האדון אשר אתם מבקשים. ויביא עמו עד אשר יגיע אל ירושלים. ואם תהיה ביד ארמילים, יהרגו אותו ויתפשטו. והוא מה שאמר (יחזקאל כ"ט) וגתתי נקמתי באדם ביד עמי ישראל. ואם תהיה ביד זולתו, יהיה גם כן מאדום. וכיון שלא בא בן יוסף, יפגעו מן דוד מה שיאמץ לבם וירפא שברם וינביה נפשם, כמ"ש (יפיעס ס"ב) רוחי אל הים עלי יען משה יי אותי לבשר עניים שלחני לחבוש לנשברי לב לקרא לשבויים דדור ונו' לקרא שנת רצון ליי. ופירש הגה מיני הנמול והגדולה והקבוד והתפארת. ואמר אחריו (עס) לשום לאכלי ציון לתת להם פאר תחת אפר. ויושיבו הארץ וישכנו בה, כמו שאמר אחריו (עס) ובני חרבות עולם. אז ישמעו אנשי נוג את שמע בן דוד ועמו, וטוב ארצם ורוב הונם, ושהם יושבים לבטח בלי מבצר וכלי חומה והדומה לזה, יעלה בלבבם לתפשה כמו שאמר בג' (יחזקאל ל"ח) ואמרת אעלה על ארץ פרוות אבא השוקטים יושבי לבטח כלם יושבים באין חומה זבריה ודלתים אין להם. ויקבוץ אליו עם רב מאומות רבות, ויעבור בארצות רבות עד שיגיע אליהם, כמו שאמר (עס) ובאת ממקום מירכתי צפון אתה ועמים רבים אתך. ויהיו הנקבצים אליו שני מינים, האחד מהם רשעים גדולים מתמכרים למות, והשני עם מתקנים לבבם להכנס בתורת ישראל. והפומתים הם אשר אמר בס' (יחזקאל ד') וקבצתי את כל הנוגים והודרתים אל עמק יהושפט. ואמר עוד (עס) קראו זאת בנוגים קדשו מלחמה. כותו אתכם לחרבות. עושו ובואו כל הנוגים. יעורו ויעלו הנוגים. שלחו מל כי בשל קציר. המנוגים המנוגים בעמק החרוץ. והמתקנים הם אשר אמר בס' (יפיעס ג') כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרא כלם בשם יי ונו'. ויבאו על הרשעים ביום ההוא, ארבעה מינים מן המנוגות. קצתם ימותו במה שימטר עליהם אש וגפרית ואבנים, כמו שאמר (יחזקאל כ"ט) וגנש שוטף ואבני אלגביש אש וגפרית ונו'. וקצתם ימותו בחרב איש ברעהו, כמו שאמר (עס) וקראתי עליו לכל הרי חרב נאס יי אלהים ונו'. וקצתם ימותו שימק בשרו ויתפרדו אבריו, כמו שאמר (זכר ס"ד) וזאת תהיה המגפה אשר ינוף יי ונו' המק בשרו והוא עומד על רגליו. עד שאם יבא אחד מהם להחזיק ידו ביד רעהו תעלה בידו, כמו שאמר (עס) והחזיקו איש יד רעהו ועלתה ידו על יד רעהו. והשאר יהיה בהם סימני מכות שתבאנה עליהם. בנקירת עין, וגדיעת אף, ובריתת אצבע. ויצאו אל קצו הארצות, ויספרו מה שראו. כמו שאמר (יפיעס ס"ו) ושמתי בהם אות ושלתי מהם פלטים אל הנוגים. והמתקנים גם כן על ארבעה מינים, מהם מי שיעבוד את בני ישראל בבתיהם. והם הגדולים. כמו שאמר (יפיעס מ"ט) והיו מלכים אומנין ושרותיהם מניקותיך. ומהם מי שיעבוד אותם בעבודת המדינות והכפרים, כמו שאמר (עס י"ד) בית ישראל על ארמתי לעבדים ולשפחות. ומהם מי שיעבדו בשדות ובמדרות, כמו שאמר (עס ס"ב) ועמדו זרים ורעו צאנכם ובני נכר אבריכם ובכורמכם. והשאר ישובו אל ארמתי, והם תחת יד ישראל, ויגזור עליהם בן דוד לבא בכל שנה לחוג את חג הסכות. כמו שאמר (זכר י"ד) והיה כל חגות מכל הנוגים הבאים על ירושלים ועלו מרי שנה בשנה להשתחוות לאל יי צבאות ונו'. וכל אומה שלא תחוג בו לא יירד עליה מטר, כמו שאמר (עס) והיה אל שכל לא יעלה מאת משפחות הארץ אל ירושלים ונו'. ואם יאמרו המצרים אנחנו אין אנחנו צריכים למטר, כי יאורנו משקה את ארצנו, לא יעלה יאורם, כמו שאמר (עס) ואם משפחת מצרים לא תעלה ולא באה ונו'. ואז יראו האומות (ב) כי הדבר הגדול שיוכלו להתקרב אל בן דוד, הוא שישאו אליו מי שהוא מעמו למנחה. כמו שאמר (יפיעס י"ד) ולקחום עמיה ויביאום אל

שביל האמונה

פרק ו' (ב) כי הדבר הגדול שיוכלו להתקרב בו. כ"ל מיכאל הסומות שאין דבר גדול וכבד לספק בו רגון מלך המשיח. כ"ל כהנא מלכותם אחד מבי עמו למנחה. וכעבור יסמלו להביאם אל

אל מקומם. וכל אומה תעשה בזה כפי יכולתה, כי עשיריהם ישאו בני ישראל על הכוסים ובפרדים ובצבים ובכרכרות דרך גדולה וכבוד, כמ"ש (עס ס"ו) והביאו את כל אחיהם מכל הנוגים מנחה ליי ונו'. והעניים שבהם ישאו על כתפיהם, ובניהם כחצנים כמו שאמר (עס מ"ט) והביאו בניך בחצן ונו'. ומי שיהיה מהם ביניהם באיי הים, ישאו אותם בספינות עם כסף זהב, כמו שאמר (עס ס') כי לי איים יקו ואניות תרשיש ונו'. ומי שיהיה מהם בארץ כוש, ישאו אותם בארבו' של גומא עד שיגיעו למצרים, כי במקום הנכונה הר יוצא במים לא יוכלו הדגיות לעבור בו שלא ישברו, אך ארבות הגומא העשויים בשעור, אם יגעו בהר נתפס ולא תשבר. כמו שאמר (עס י"ח) הוי ארץ צלצל כנפי' אשר מעבר לנהרי כוש. ונעין צלצל כנפים שארצותם מסככים ונסתרים מהרנה בני אדם. ואמר (עס) השולח בים צירים ובכלי נמא. ואמר בסוף הפרשה, בעת ההיא יובל שי ליי צבאות ונו'. ואמר (עס ג') מעבר לנהרי כוש עתתי בת פוצי יובלון מנחתי. ומי שנשאר במדרות מישוראל או במקום שאין שם מי שישאנו מן האומות, יביאחו אלהינו במהרה, כאלו העבים נושאים אותו. כמו שאמר (יפיעס ס') מי אלה כעב תעופנה. או כאלו הוא עוף, כמו שאמר (עס) וכיונים אל ארובותיהם. או כאלו הרוחות נושאות אותו, כמו שאמר (עס מ"ג) אומר לצפון תני ולתימן אל תכלאי ונו'. וכאשר יתקבצו החיים מישוראל המאמינים כאשר זכרתי, תהיה אז תחית המתים, כאשר בארתי במאמר הקודם לזה. ויהיה בן יוסף בראשם, כי הוא איש צדיק ומנוסה, וינמלהו הכורא בטוב. אז יחדש הכורא בנין מקדשו, כמו שאמר (מסלס כ"ג) כי בנה יי ציון נראה בכבודו. והנזרות והחילולות כאשר פרש יחזקאל בוייה בעשרים וחמש שנה לגלותו, עד אחרית הפרשה. ובאבנים היקרות כמו שבאר ישעיהו, (יפיעס ל"ח) ושמתי בכר שמשותיך ושעריך לאבני אקדה, ותתישב כל הארץ עד שלא ישאר בה מקום חרב. כמו שאמר (עס ל"ט) והיה השרב לאגם וצמאון למכועי מים. אז יראה אור השכינה וזרח על בית המקדש, עד שיהיו המאורים נגדו כהים, כי כבר פרשתי במאמר השני שהוא מאיר יותר מכל אור, כמו שאמר (עס ס') קומי אורי כי בא אורך ונו'. עד שיהיה מי שאיננו יודע דרך בית המקדש ילך דרך האור ההוא, כי הוא מן השמים עד הארץ, כמו שאמר (עס) והלכו נזים לאורך ונו'. אז תחול הנבואה בתוך עמנו עד שבנינו ועבדינו יתנבאו, כמו שאמר (יחזקאל ג') והיה אחרי כן אשפוך את רוחי על כל בשר ונבאו בניכם וכנותיכם. וגם על העבדים והשפחות, עד שאם ילך אחד מכני ישראל אל אחת הארצות ויאמר כי אני מישוראל, יאמרו לו אמור לנו מה יהיה לנא? או מה היה אתמל? ממה שהי' סוד אצלם, וכאשר יאמר להם, יתברר להם שהוא מישוראל. כמו שאמר (יפיעס ס"ב) וגדעו בנוגים זרעם וצאצאיהם בתך העמים. ויעמדו על חנני הזה כל ימי העולם, לא ישתנה ענינם. כמו שאמר (עס מ"ט) (ג) ישראל נושע ביי תשועת עולמים. ועלה בלבי, כי לא אמר המלה הזאת שהיא עד עולמי עד (ד) במקום הזה משאר המקומות, כי לא אמר אצלנו חזק הישועה בחוק שמצא בלשון, ולדחות דברי מי שאומר שיש לה קץ ותכלית. והודיענו כי העם יבחרו בעבודה ולא במרי. כאשר הוא מפורש בפרשת וזל יי אלהיך את לבבך, (דברים ל') ובפרשת (יחזקאל י"ח) ונתתי לכם לב חדש עד סופה. וכוחרים בזה בכמה פנים, האחד מפני שהם רואים אור השכינה וחול הנבואה עליהם, ושהם במלכותם בטוב ובנעים, ואין מי שיכריחם, ואינם חסרים דבר. וכל עניניהם בהצלחה. והודיענו שכל דבר וכל גוף וכל מחלה יסורו כלם מקרבנו, וכן כל אכל וכל ינון וכל שנאה. אבל יהיה להם עולם שכלו שמחה וששון, עד כאן שמהם וארצם התחדשו להם. כמו שבאר בפרשת (יפיעס ס"ט) כי הנני בורא שמים חדשים וארץ חדשה כי אם שישו ונילו עדי עד, וגלתי בירושלים. ומה נכבד עולם כלו שמחה וששון, כלו עבודה האל ויראתו, כלו נמול ושבר טוב. וזוה אומר (מסלס קפ"ד) אשר בנינו כנפיעים מזוינו מלאים אלופינו ממובלים:

פרק ז' ואחר הפרשים האלה אדבר על מה שהגיעני, כי יש אנשים שנקראים יהודים, חושבים כי אלה המועדים כלם ואלה הנחמות היו כלם בבית שני ועברו, ולא נשאר מהם דבר. והוא ששמו שרשים מופסדים ובנו עליהם דבריהם, והם שאמרו שזאת ההפלגה שאנתנו רואים לישועה, כמו לא יבא עוד שמשך ויתר לא יאסף (יפיעס) ואמר

שביל האמונה

מליו מלכות מוריס: (ג) כי כבר פרשתי במאמר השני. בסוף ס"ט: (ג) ישראל נושע ביי תשועת עולמים, לא כפשו ולא כפלו עד עולמי עד: (ד) במקום הזה משאר המקומות. כלומר מלך אומר כן בשום מקום:

שביל האמונה

השמיני ספ"ב מזק :

3/21/7

וביון

שביל האמונה

פרק ד (ה) שאין בו תשובה. ומתי שאין בו תשובה: (ג) שמה שנכתב על הנפש בו. "ל"ד
לדעתי. וכן מתבאר בפ"ד מהמאמר השני: (א) כי הנפשות לא חרו נשקפות בו. כל"ו ורומז
למה שאמר בפ"א כי מה שהנפשות אין נחת בעו"ז ולא בנפשות בו אף אם יגיעו אל הדול נכסותיו ולא
העלונוה שמעלות. אין זה כ"ל בעבור הכשקן במדור יומר סוב ויורר נכד מהעו"ז וכן נכסותיו למדור
הסוף ועינין לופות אליו: (ד) אבל גמול הצדיקים מכבוד הבורא. שהענין ומחשבתיו מוזי כבודו וית'
(ה) האומר אין תחא"ם בו. כלומר שכור בגמול העו"ז. וכן"ש שם אח"כ להביא רמזה שהכור בתחא"ם
אין לו חלק לעו"ז. הוא כפר בתחא"ם לא לסיק לא יסיה לו חלק בתחא"ם הכי שמיטה הם שם אחד. ועיין
נפשו פסק בהשכנתו וביאורי שם אלו זין: (ו) ואפיקורם. שאינו מאמין בקבלה ומלגלג על דברי תנאים
(ז) ארי תמן האשכנזית. מהם ספרא רבא דפרל קניי. הוא נפק ועל דברים ענא ע"כ דברי התנאים:
(ח) מה שלא יוכל אדם לספור מפורשי גמול העו"ז. כל"ל: (ט) כאשר אמרתי בביאור ההורה.
ו"ל ששם מק"ל מתי הנפשות ע"ה בגמול העו"ז. בפ"א מפורשים ומפורשים היסב אשר לא יוכלו שם
הנפשות

סבירא

במה שמזיק והדומה לה. ואח"כ אומר (ו) בשער מן הכתוב שהוא מתמיד לעד. תחלה (ז) אלה לחיי עולם ואלה לחרפות לדראון עולם (דניאל י"ג). ואומר עוד (ספס"ט) געמיות בימינך נצח. ואמר עוד (ספס"ט) עד נצח לא יראו אור. וכאשר אמר (ספס"ט) ואתה הוא ושנותיך לא יתנו. אמר אחריו בני עבדיך ישכנו וזרעם לפניך יבון. (ח) וחייך במאמר הזה, שכמו שהוא ית' קיים לעד לבלי הפסק, כן עמידת הצדיקים מתמדת בלי הפסק. ואם ימנעו מוען ויאמר, כאשר הכשרת עמירת הברואים עמו באחרית הזמן באין תכלית, יבשר גם כן שיהיו הברואים עמו בתחלת הזמן באין תכלית? אני מבאר ההפך אשר יש בין שני הדברים. ואומר, כי היא מן השואה שיהיה הנברא לא מר עם בוראו בלא תכלית. כי כל עושה, (ס) בהכרח הדברים קודם למעשהו. אבל (י) כשהוא מקדים ועושה אותו בכל יום שאנחנו רואים אותו בשכלנו יכול לקיימו בו, נראה אותו גם כן יכול לקיימו יום אחר, וכאשר יבטיחוהו שיעשה לו כן הוא מניע לו כל יום ביום, וכל עת בעת, לא ירחיק השכל מזה מאומה אבל מבשר אותו. ואם יאמר מה יתרון בעת ההיא לבוא על הנברא? נאמר, זה המאמר אין צריך תשובה. ואף ידמה הנוף וההרהר הצריך אל זמן ואל מקום, הנהגה המצוה והמוזהר הצריך אל מידה שיעמידהו, למי שהתעלה מכל הענינים האלה והדומה להם. אבל הוא לפניו כמי שענינו ונפשו תלויות למה שיחידהו לו, כמו שנאמר (ספס"ט) וזרעם לפניך יבון:

פרק ח אבל תשובת השאלה, אם גמולם ועונשם שוים בענין? אומר כמו שלא יכלה גמול אלף זכות, כן לא יכלה גמול זכות אחת? ובכח שאלה חובד לא יכלה ענשה, כן חובה אחת לא יכלה ענשה? אלא שהגמול והעונש אעפ"י שהם לנצח למעשה אחד ולאף מעשה, ענין כל אחד יהיה כפי מעשהו, ומי שעושה זכות אחת או עשר או מאה או אלף, יהיה ענינו בגמול כפי מה שעשה, אלא שהיה לנצח, כאשר אנו רואים בעולם הזה אנשים, ובתלית מובתם המנוחה בלבד, ואנשים שהם עם המנוחה אוכלים ושותים, ואנשים אחרים, שהם עם כל זה לובשים הבגדים הממודות, ואחרים עם כל זה יש להם מעלות גדולות, כן בעולם הבא אנשים, נאמר בהצלחתם אף בשירי ישכון לבטח (ספס"ט) ואחרים, כעל כנפיד יחיו (ספס"ט). ואחרים, ירוון מדשן ביתך (ספס"ט) ואחרים, וחלבש אותך מחלצות (זכריה ג'). ואחרים, ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה (ספס"ט). רבו בו אל המלאכים אשר נאמר (ישעיהו') שרפים עומדים מבטל לו. וכן מי שעובר עבירה אחת או עשרה או מאה או אלף, יהיה ענינו בעונש כפי מה שעשה. אלא שהוא מותמד לנצח, כאשר אנחנו רואים בעולם הזה אנשים שעונשם שיושמו במושמר, ואחרים שגוררים עם זה בחבלים, ואחרים עם כל זה קשורים בפורים, ואחרים עם כל זה אסורים בזיוקים ובבלים, ואחרים עם כל זה מכים אותם כמה שמכאיבם. כן בעולם הבא, אנשים שנאמר ביסוריהם, ואספו אספה אסיר על בור וסגרו על מסגר (ישעיהו כ"ד). ואחרים, עונותיו ילכדנו את הרשע ובחבלי חטאות

שביל האמונה

שבים לשער בו' - אפסר סהול מל"כ (מסלי כ"ג) כמו שער בנפשו. פסירנו צו סהול מלשון פסירנו. ור"ל כי סהול ית' ברא את כל הדברים בהכמה ולסובס. וע"י סהול האדם בהכמהו הס שבים להיות כמו שער בנפשו: (ו) בשער מן הכתוב בו'. כלומר אחרי שחיו היות כן מן המושכל. ראינו כי שער הכתובים יורם ג"כ שהגמול והעונש יתמידו לעד לעולם: (ז) אלה לחיי עולם בו'. כלומר אלה אשר יקו לעמוד בתמים יקו לחיי עולם כי יעמקו מיומת המשיח אל חיי העוה"ב המתמידים לעד לעולם. וכמו שזכר ב"ח מהמאמר השביעי. ואלה אשר לא יקו יאשרו בקברות עד העוה"ב אשר יקו צו לתרפות ולדראון עולם: (ח) וחייב במאמר הזה. כמה שאמר וזרעם לפניך יבון אחר מה שאמר ואתה הוא ושנותיך לא יתנו: (ט) בהכרח הדברים קודם למעשהו. כלומר ששם סהול מחייב שיהיה העושה קודם לנעשה על ידו: (י) כשהוא מקדים ועושה אותו בו'. כלומר ששם סהול מחייב שיהיה העושה קודם לנעשה. לא יחויי שכלל הנעשה ממילאסו. וכבר אספר שיעמוד ויסקים כמו העושה. וזה כי כמו שאנו רואים בפעולתו שיעשה יכול לסעמידו מזה זמן. כן ג"כ יכול לסעמידו לעד לעולם. ואם הכוונה ית' בפעולתו מה מה המנוע שיעשה זה ויעמוד אותו זמן אחר ימן עת אחר עת. בלשון ש"ח תמידתו מלפניו כל הימים לעולם. וכן הם גם דברי הכתובים לפי שכן בפס"ז מהשי' אמר ז"ל אמנם לפי מעשהו המורית אשר הוא מליאות הדברים והפסד לפי דלואו ית' לא על דלמיו. לא יחייב לו לפי זה הדעת. שהוא יסגד כחשך המליא דבר לא הים ממלא. שיעמד המליא סהול בהכרח. אבל הענין תכלה בלואו ואם ירצה יספידו. ואם ירצה יאסירנו נגזרת חכמה. סהול הוא אפסר שיעמידו לנצח נאמס ויתמידו כהמדתו ית' ע"ל:

(י) וזרעם לפניך יבון: כלומר שיעמידו לך מלוות בכל עתה:

חטאות יתמד (מסלי ה') ואחרים, ואם אסורים בזיוקים (ספס"ט). ואחרים, וסער מתנודד על ראש רשעים יחול (יחזקאל ל'):

אבל השאלה השמינית היש בענין הצדיקים יתרון זה על זה? וכן בענין הרשעים, כבר נכנס שרש תשובתה במאמר הזה הקודם. אבל רואה אני (ה) להשריש משרש אשר להם יתרון שבעה סעיפים. ואומר, כי ממה שמורה שיש לצדיקים מעלות בגמולם, שכל אחת יתרה על חברתה. תחלה מה שמחייב אותו השכל, ואחר כן שמצאנו בספרים שבע מעלות זו למעלה מזו. הראשונה שקצתם יהיה לו אור מוריתת אור השמש, אמר בו (מלאכי ג') וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה. וקצתם יהיה לו עם ערבות בניצוציה. כמו שאמר, (ספס"ט) ומרפא בגפיה. וקצת' יתקיים לו האור בדבר הנמוע, כמ"ש (ספס"ט) אור זרוע לצדיק. וקצתם יוסף לו האור, כמ"ש (מסלי ג') אור צדיקים ישמח. וקצתם יהיה אורו כאור הגלגל. אמר בו, (דניאל י"ג) והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע. וקצתם יהיה אורו כאור הכוכבים, חוץ מן השמש. אמר בס' (ספס"ט) ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד. (ג) וקצתם יהיה אורו לו כאור עצם השמש. וכס' אמר (פספס"ט), ואהביו נצאת השמש בגבורתו. וכמו שידענו שמרע"ה היו פניו מלאים הוד, ופני יהושע פחות ממנו, מפני שאמר בו (דברי הימים כ"ד) ונתת מהודך עליו. ולא אמר כל הודך, ופני שבעים זקנים פחות מהם, בעבור שאמר (ספס"ט) ויאצל מן הרוח אשר עליו ויתן על שבעים איש הזקנים. (ג) וכאשר תהיה עלת מהודך עליו, למען ישמעו כל עדת בני ישראל הזקנים בכלל העם. ומה שיותר על כי הענושים גם כן יש להם מעלות זה על זה, מצאנו בספרים להם זכרון שבע מעלות בלהב האש. מהם מי שהאש מלהבת פניו עד שיאדימו, ובכמהם אמר (ישעיהו י"ג) פני להבים פניהם. ומהם מי שישחירו פניו בשחרות הקדרה. ובכמהם אמר, (יחזקאל ג') כל פנים קבצו פאדור. ומהם מי שיגיעו ממנה כמו צליה ובשול. ובהם הוא אומר, (מלאכי ג') הנה היום בא כוער כתנור. ומהם מי שיגיעו כמי שתאכלהו האש. ובהם הוא אומר, (איוב כ'), תאכלהו אש לא נח. ומהם מי שיגיעו כאש אוכלת בעצים. ובהם הוא אומר (ישעיהו ל'), מדורתה אש ועצים. ומהם מי שיגיעו כאש אוכלת העפר והאבנים, יבכמהם הוא אומר (דניאל ג') ותאכל ארץ ויכולה. ומהם מי שיגיעו כאש אוכלת עד מעמקי ארץ, כמו שעושים הזועות. ובהם הוא אומר, (איוב ל"ב) כי אש היא עד אבדון תאכל. כאשר ידענו כי מכת מצרים היתה כוללת ובניע לכל אחד כפי מדתו, כמו שאמר (ספס"ט) יפלו נתיב לאפו. ופרוש יפלו יסקלוהו בטשקל, כמו שאמר (מסלי ט"ו) פלס ומאזני משפט לוי:

פרק ט אבל תשובת השאלה השמינית מי אשר הם ראויים ליסורים האלה? נאמר, הכופרים והמשתפים ובעלי העברות החמורות אשר לא עשו תשובה. אך הכופרים והמשתפים הוא אשר אמר בהם (ישעיהו ט"ו) ויצאו וראו בפני האנשים הפושעים בו. ובעלי העברות החמורות, הם אשר נכתב בהם כרת או מיתות בית דין. כי כאשר יכרתו מהעולם הזה, ויצאו אל הכרת בעולם הבא ככין הצדיקים גם כן, מפני שלא עשו תשובה, ואם לא יכרתו, אבל השלים ימיו כדי שיאריך לו, ועם כל זה לא עשה תשובה, יהיה ענינו יותר קשה, והברות מבין הצדיקים יותר ראוי, מפני שהאריך לו ולא שב. ואם לא יהיה (ה) מכל אשר ספרנו: אומה, מה שהוא זולתם הם קלות ויכופרו לו: ואם יאמר אומר באי זה דבר יכופרו לו מבלי תשובה? נאמר, הלא הקדמנו המאמר שאין להם כי אם קלות, ואמרנו שזה מחייב שכבר נזהרו מן החמורות, ולא נזהרו מהם עד שקיימו שבגדרם ולא כפרו, אבל האמינו ולא שהפנו אבל יחדו, ולא רצתו ולא נגבו ולא נאפו, אבל עשו בצדק ובמשפט. (ג) ומי שהוא על דרך רוב מעשיו זכיות, ועבירות

שביל האמונה

פרק ה (ה) להשריש משרש בו'. מהפסוק אשר הפסחנו קודם זה שיש לצדיקים יתרון וע"י ראינו להפסיד ממנו שבעה סעיפים. כלומר שאבאר כי היסרון הוא בשבע מעלות זו למעלה מזו: (ג) וקצתם יהיה אורו לו בו'. כלומר לא שיהיה אור לו כמו מאור השמש שהם סהול המדרגה הראשונה. אבל סהול עצמו יחיד בשמש: (ג) וכאשר תהיה עלת מהודך בו'. ר"ל כי הודו של יוסעם גדול מהסוד הנאצל על הזקנים. כי באלמנו ונתת מהודך עליו למען ישמעו כל עדת בני'. הכנים הזקנים ג"כ מכלל הממונים לשמוע אל יוסעם: (ד) יפלו נתיב לאפו. כלומר יסקול כולם אם סמיך אשר דק צו יולך אם מרחק אפו:

פרק ו (ה) מכל אשר ספרנו מאומה. מחייב כריחות ומימות צ"ד: (ג) ומי שהוא על הדרך הזה רוב מעשיו זכיות. פ"ל: (ג) והעבירות המועמות בו'. והעבירות סקלות אשר כפ' בלעם

דהנני, ומה שישאר זכרו עד אחרית הימים וסוף הזמנים. וכמו שאמר (מפלי ו') נואף אשה
זכר לב וגו' נגע וקלן ימצא וחרפתו לא תמחה. ואיה שיחשוב כל בני אדם עורים וחרשים
(ו) עד שיחשוב כל גנות בגלות, ויחשוב שאינם יודעים. וכמו שאמר (ימים י"ג) (ז) נאופך
ובצהלוהיך זמת זנותך. ואיה שישים ביתו מעון לכל לץ ולכל נואף ולכל לפטם ובשחית
(ח) ואיננו שוער. וכמו שאמר (סס"ה) ואשביע אותם וינאפו ובית זונה יתגודדו. וגורם
לעצמו ולבניו שלא יהיה לו בן כשר, כמו שנים הוא לזולתו מעצמו כזה, שהוא מדה
כנגד מדה. וכמו שאמר (לוי"ג) אם נפתח לבי על אשה, תפתח לאחר אשתי ועליה יכרעון
אחרין. ואין התאווה הזאת טובה לאדם כי אם לחקים בה זרע וכמו שאמר (בראשית ט') ואתם
פרו ורבו. (ס) וישלחנה בדעת בעת שהיא ראויה, ויעצרה מהרבות:

פרק ז הרביעי שער החשק. הסוד הזה ואם הוא נגאי לזכור איננו יותר מנונה מדעות
הבופרים, אעפ"כ זכרונם להשיב עליהם, ויסור הספק מן הלב, ויסור
זכור את זה גם כן להשיב עליו, ויסור ספק מן הלב. יש אנשים שרואים (ב) שהחשק טוב
מכל"מ שיתנהג בו האדם, וחושבים כי הוא מוכך הרוח והמוח, עד שתשוב הנפש וזה
צפה על הגוף מוכותה, ושהוא ענין דק עד מאד, ומשיבים אותו לפעולת הטבע, ואומרים
(ג) כי הוא כשר צדוק אל הלב, תהלתו ההבטה, ואחר כך תוחלת, ואחר כך קביעות, ואחר
כן יעוררו משכים אחרים ויתקיים. ועלו מנה למעלה, עד שהשיבו אותו לפעולת הבוכים
ואמרו כשיהיו מזלות בני אדם שוים, (ג) מביאים זה אל זה משליש או משתות, וימשול
על שני חלקי אהבתם כוכב אחד מחייב ביניהם האהבה והחברה. גם עלו מזה עד שאמרו
שהוא פעל הבורא יתברך. ומענו שהוא כרא רוחות הנבראים ככדורים עגולים, וחלק
אותם לשנים, ובשים כל חלק באדם אחד, ובקבור זה בשימצא כל חלק את חלקו הוא נתלה
בו. גם עלו מזה עד ששמוהו כמו חובה, ואמרו (ד) כי נסו בני אדם בשער הזה, כדי
שירעו כניעת האהבה ויכנעו לו ויעבדוהו. העם הזה בכל מה שזכרו, פתאים אין בהם דעת.
וראיתי להשיב עליהם בשער הזה בתחלה תשובה נראית במה שכזבו, ואחר כך אראה להם
הפך מה שנתלו בו. ואומר כי מה שאמרו על הבורא, לא יתכן שינכח האדם במה שהזכיר
במנו. ובמ"ש (לוי"ג) ואלוה לא ישים תפלה. ועוד כי לא אל חפץ רשע אתה (מל"ג ט')
אבל ענין חלוק הכדורים אשר נתלו בו, כיון שהשיבונו על מי שאמר בקדמות הרוחניים,
ובארנו

שביל האמונה

זאת במה שהוא לבוש כס' וזה דרך מפל מים סלסל אין דעמו טעם בלתיים בגדים מפונפים ומגוללים:
(ו) עד שיחשוב כל גנות בגלות: שיקבע דברים מנוגים בגלוי. לפני כל. כלו כל בני האדם הם
שורים ומרשים ואין רואה ואין שומע: (ז) נאופך ובצהלוהיך זמת זנותך. על גבעות כס' כלומר
לעין כל: (ח) ואיננו שוער. ואינו משער זה בדעמו מרוב טאומו: (ט) וישלחנה ברעת בו'. כעם
הראוי ונכסחו הראויים יפלה טאומו זה. ונס כס' יעזור טאומו מהכנות כ"א כעוסה ראוי:
פרק ז (א) שהחשק טוב מכל בו. ר"ל שאין קוצ לאדם רק שישתדל על היות לו חשוקה הטובה עד
המאד. עד שכל חסדו ורצונו ועסקנותו ומחשבותיו לא יהיו כ"א בחשקו אותה. ועם שפחיתות
השער הזה וגטו מבורר מאוד לאלל הטובה אשר לאמר עליה טובה בשמים. וכמעט שאין גם אחד אשר
יזמך צדור נכלוהו לביאור מופלג: כ"ז ראה הגאון"ל לזכור בכלל השערים האחרים ולהשיב עליו למען לא
יחסר שער אחד מהשערים האחרים כזה. וכמו שבמאמר הראשון מזה הספר זכר כל דעות הסופרים מבלי
השמים אחת מהם כי ע"כ קרא את ספרו האמונה והדעות. כלומר שכולל הענינים האחרים והאמונים
המקובלים מפי המורה והנביאים ע"ה. וכולל גם הדעות הספקניות האמורות מפי הפילוסופים כותבי פלסתר
ומה שיש להשיב עליהם וכ"ז למען יוכר יתרון אור המורה והקבלה האמונה כי מן החושך יוכר יתרון האור
ויסורו. וכבר הספיקו כזה האמונה בימי קדם וכמו שזכרו הראשונים בשם הפילוסוף בענין החשק בלמנו
שהוא עוררין החוש מהשיב מונוי האהבה וסוף מולי אלוהי כי הוא נפשי ובעמיד מונו. ויותר נבחר לו שלא
יאהבנו. משיאבהבו ואלאשר יאהבנו לא יבחר שיאהבנו. וכאשר לא יאהבנו שיאהבנו. ענין מדרש
תפנית עק חשק: (ג) כי הוא משיך צדוק אל הלב בו. ר"ל כס' חושבים שהאדם יוכל לקיים היות לו
חשוקה ואהבה על האופן המכר בפעולות והפעולות טבעיות. יען שהחשק הוא ענין הסוף לאם לאם עד
שיהיה יצוק אל הלב ויתקיים. ובתחלתו ילך אחר ענינו ואשר יפסד בענינו לאהבה יוסף להחזיק אליה
וישום טוחוהו רק כס' ואח"כ יוקבע הענין בלבו ויעזר מחשבים אחרים שסם מחזות המגשגל וענפים עד
שחיה חשוקתו ואהבתו על האופן המכר: (ג) מביאים זה אל זה משליש או משתות. ר"ל כס' אומרים
כי החשק והחשוק הם מפעולות הכוכבים. כאשר ספיקה לשמים מזלות שוים. וכפי הסיווי כן ספיקה
שפיקה או משמות וכיוצא. וימשול על חלקי אהבתם טכוכב סמחיי זה: (ד) כי נסו בני אדם בו'.
ד"ל שסבורים ים' נפש האדם והחשק בלבוש בני אדם. למען יהיו מנוסים כל השערים הטוב האהבה
ומהכניסה

זכרנו כי נפש כל אדם היא נבראת (ה) עם השלמת צורתו, כמל השער הזה ושכור. ומה
שמענו מצד הבוכים מהפכת שני המזלות ושני החלקים, אלו היה כמו שאמרו לא היה
נמצא ראובן שאוהב את שמעון שלא יהיה שמעון אוהב אותו מפני שהם שנים, ואין אנהנו
מציאים הדבר כן. ומה שזכרנו כי ההתחלה הכמה ואהריה נפילת התוחלת כלל, אומר
כי על כן צונו בוראנו שנשים לעבודתו העין והלב יחד. וכמו שאמר (מפלי כ"ג) תנה בני
לבך לי ועיניך דרכי הצורנה. והזהירנו מהשיבם להמרותו, כאמרו (במדבר ס"ו) ולא
תהוו (ו) אחרי לבבכם ואחרי עיניכם. (ז) ואין זה כי אם עד שיקבע הענין הזה בלב
ויתפשט וימשול בו, (ח) ומקצר האדם שהוא במאכלו ומשתהו וכל תקנותיו, עד שיפסק
בשרו וידל גופו וישלמו בו החללים החדים. ואיה הלב והנפיש והיונו וההמה, ונדגור
הלב וההתעלפות והקיצה והאסמנינות, ובמ"ש (סע ד') כי קרבו כתנור לבם בארבע. ויש
שיעלה זה אל המוח ומחליש הראות והמחשבה והזכרון. ויש שמבטל ההרגשה
והתנועה, ואפשר שיראה חשוקו פתאום ויגוע ותתעלם רוחו בגופו ארבעה ועשרים שעות,
ויבטא ויחשבוהו למת ויקברוהו. (ט) ואפשר שיבינו אליו או שישמעו זכרו ויתאנה אנה
שימות בה באמת. ויהיה המשל אמת, במ"ש (מפלי ד') כי רבים חללים הפילה ועצומים כל
הרוגיה רגליה יורדות בית. ואין יהיה האדם אסיר הוא ודעתו, עד שלא ידע לעצמו אלוה
ולא ענין ולא עולם זה ולא עולם בא זולתו. ובמ"ש (לוי"ג) (י) וחנפי לב ישימו אף. ואיה
הבניעה (יא) והעבודה לו ולכל הגלויים אליו, והשיבה על הפתחים והשקידה על כל נוח.
ובמ"ש (ימים ג') שאי עיניך על שפיים וראי איפה לא שכבת על דרכים ישיבת להם. ואיה
ההליכה בלילה והעמידה בשחרית, וההסתרות מכל חי, פן יפגעו וימות מיתות רבות
(יב) בכל בלימה וכלימה, וכמו שאמר (לוי"ג) ועין נואף שמה נשף לאמר לא תשורני
עין. ואיה הריגת החושק או החשוק או אחת מן הכחות הגלויים אליו, או אותם ואת
הגלויים אליהם, ושמה רבים מבני אדם עסם. וכמו שאמר המשל, (ימקל כ"ג) כי נואפות
הנה ודם בידיתן. ואם יגיע יום מן הימים אל מה שבקש, ויגיע להולדת מה שבעבורו
הייבה נפשו כל הצער והשוב מתהרמת מתעבת כואסת למי שהיתה אוהבת יותר
מאהבתה אותו. וכמו שאמר (ס"ג י"ג) וישנאה אמנון שנאה גדולה מאד. ויכיר האדם ימי
מכר נפשו ותורתו וכל הרגשותיו ושכלו (י"ג) אחר נפול החץ אשר אין לו חשבון. כמו
שאמר (מפלי י"ז) הולך אחריה פתאום וגו' עד יפלה חץ כבדו. ואין הענין הזה טוב כי אם
באשתו של אדם שיאהבה ותאהבהו לישוב העולם, כמו שאמר (סס"ה) אילת אהבים ויעלת
הן דדיה ירווך בכל עת באהבתה תשנה תמיד. (יד) ויראהו האדם לאשתו בשכל ובכשרות
כפי אשר תנעם חברתם בה, ויעצרה מזולת זה בנבורה ויכולת:

שער

שביל האמונה

ומהכניסה אליה. וידוע ק"ו בטעם לאהבה את ד' בכל לבבם ולהכניע מפניו ולעבדו בכל נפשם וכלל מאודם:
(ה) עם השלמת צורתו. כאשר כבר תפסל נוכח גוף האדם בשמן המלאה. אז נדגה הסוף יכרל סבורה
ית' אם הנפש בו מהאפש הנמור. ואין שם קודם זה לא כדורים ולא מאי כדורים: (ו) אחרי לבבכם
ואחרי עיניכם. כאשר ז"ל (יחזקאל כ"ג) ויפלה חץ כבדו. ואין חרי כפסוקי דמסא נוסו: (ז) ואין
זה כ"א עד שיקבע בו. ר"ל כי ע"כ אמר המורה לא תמורו וגו'. למען דע להזהר ולמשול על חלשות
העינים כס' ויקבע העין בלב. כי אחר שיוקבע בלב אין עוד שום חסוק: (ח) ומקצר האדם ההוא
ומאכלו בו. כ"ל וכמו שזכר רבינו בחי"ל את מהות החשק כספיקו כד המקח הוא ח' אהבה. וז"ל
מדת האהבה גדולה אך מדת החשק גדולה ממנה. כי האהבה היא שואבה את האהבה בכל פעולותיו בעלה
ובמסתר. אבל לעתים תתעלם האהבה ממנו וישפח אותה כשהוא מתעסק באכילה ושמה או כשיה. אבל
החשק הוא דבקות המחשבה באהבה גדולה ועזה. שאין מחשבת החושק נפרדת מן החשוק כלל. והעד ע"ז
והדבק נפשו בדעה ואמר כס' בני חשקה נפשו בבחשכ פירש על הדבקות והדבקות מן החשק. כי אין
החושק מחשב דבר אחר כ"א בחשוק לבדו. ואף כשואכל וישמה לא יתשוב כ"א בו. ולפעמים יתבטל ממנו מוש
העינים ולא יתאוו למשעמוהו ולא יאכל כלל גם כשיה יראה החשוק בחלומו ויפסד עמו כ"כ ועין קצר כבמ"ז:
(ס) ואפשר שיבינו אליו בו. ר"ל כי לפעמים יציע האנשים מי הוא חשוקו או שישמעו ממנו מזכיר אותה
וימנעו ממנו ויפאנה ע"ז כשצדק מחנים וימום בלחמו, ובלחמו מעשה המכר כדברי חז"ל (סנהדרין ע"ד).
באחד שנתן עינו באהבה בו ואמרו ימום ולא הספר עמו מחזירי הגדר עי"ש: (י) וחנפי לב ישימו אף.
לא יתעו כי אהרם. כלומר שאינם מרגשים כבערם ולא ילעקו מכאבם: (יא) והעבודה לו. אל מה קו:
(יב) בכל בלימה וכלימה. כי הכלימה היא מעין מיחה כלמסר ז"ל דאלי סומקא ואמי מירא: (יג) אחר
נפול החץ. שיתחם על הדבר אחרי אשר כבר נפל בו הסן ולא יוכל להשיבו עוד: (יד) ויראהו האדם
לאשתו

פרק ח החמישי שער קבוץ הממון. ראו אנשים כי זוטוב שיתנהגו בו האדם בעולם הזה, המורה בקבוץ הממון, (6) והשלמת הדברים. מהם מה שאמר כי המאכל והמשתה והמשגל אשר בהם תקנת הנוף לא יושגו כי אם בו, וכן בו יהיה המקור והממון והגושואין, וכל עסק שיהיה בין בני אדם בו יהיה, עד שהמלכים לא ימליכו כי אם בו, ואין מקבצים החילים ובובשים המבצרים כי אם בעבדו, ולא יחפרו המוצאים המטבונים, כי אם להוציא אותו מהם, ואין חלליה אל בתי העשירים והולות פניהם כי אם בעבדו, ואין הגדיבות והכבוד והצדקה וההודות כי אם להם, וכמ"ש (משלי י"ט) רבים יחלו פני גדיב. ומשלת בננים רבים (דברים ט"ו). וזאת הממשלה בממון, וכמו שנאמר (משלי כ"ג) עשיר ברשים ימשול. והסתכלתי בדבריהם וראיתי, שהטוב ממנו הוא מה שיבא לאדם מכלי מרח ועמל, אבל מי שישתדל לדרשו, הוא ביגיעה ובמחשבה ובקוצר הרוח ובגדודים כלילה והיגיעה ביום, עד שאם יגיע למה שירצה ממנו, לא תתישב שנתו לעתים רבות, וכמו שאמר (קטל"ה) מתוקה שנת העובד אם מעט ואם הרבה יאכל והשבע לעשיר איננו מניח לו לישון. (3) וכאשר ישימוהו האדם כונתו ימשול בו ויתאווהו כאשר זכרתי בשער האכילה והשתיה, שיהיה כאיש וכמות וכעוצר רחם גם יותר מהם, כמו שאמר בזה (משלי ל') שאול ואבדון לא תשבענה ועני האדם לא תשבענה. ואיה המריבה והתננה והשנאה והמלחמה, כאשר יעשו הזאבים והכפירים עד שיטרפו מורף, וכמ"ש (מס"ב) אריה מורף בדי גרותיו ומחנק ללכאתיו וגו'. (3) ואיה סכל צעקת היתומים והאלמנות והעניים ושאר העשוקים, ואיננו פונה אליהם, כי אם מי שיאהב קבוץ הממון. וכמ"ש (קטל"ה) והנה דמעת העשוקים ואין להם מנחם. (7) ואיה לקיחת הממון והפסד הכבוד ואבוד האמונה ונלוות כל מסתור, ובו אמר (סופ"ז) ונגלה עון אפרים ורעות שומרון כי פעלו שקר ונגב יבא פשט גדוד בחוץ. ואיה העברת המועדים ושכונות השקר עד שיעדר הצדק לגמרי, כמו שאמר (יחזקאל י') אבדה האמונה ונכרתה מפיחם. כאשר יבא לו הממון כחפצו, כומח בו ושוכה אלהיו וכופר במי שחננו הממון, כמו שאמר (דברים ט) ובכף זוהב ירכה לך וגו' ורם לבכך ושכחת את יי אלהיך. ויש פעמים דבות שיהיה הממון סבת הריגתו ואבדו, אם בלכמים או בשלמון והדומה לזה, וישאר הוא ובניו הסרי כל, וכמו שאמר (קטל"ה) עושר שמור לבעליו לרעתו כאשר יצא מכסן אמו גם זו רעה הולת, ואם ישאר בידו עד עת מותו, ישא האב עון הממון אמו אל הקבר, ויסבול אשמתו, כמ"ש (יחזקאל י"ח) אביו כי עשק עושק וגו'. ויניה לבן פחות אשר לא יהיה לו ברכה, כמ"ש (משלי כ') נחלה מבוחלת בראשונה ואחריתה לא תבורך. אבל הושם האדם לאהוב הממון לשמור מה שחננו הכורא (ס) ולא יאבדהו לזולתו, כמו שאמר (ס"ה) ברכת יי היא תעשיר (ו) ולא יוסף עצב עמה:

פרק ט הששי שער הכנים. ראו אנשים אחרים שישתדלו בבקשת הכנים, ואמרו שיש בזה שמחה לנפש ומחמד לעין וששון ונילה, ולולי הכנים לא היו בני אדם ולא יתקיים העולם. והם הסגלה לאדם לעת הוקנה, והזוכרים אותו בטוב אחר מותו. (6) ושהחנינה והרחמים אינם כי אם להם, והכבוד והיקר להם. ודי כי כל גבבר מן הנביאים שואל אותם, כאשר תמצא אברהם ואמר (בראשית ט"ו) הן לי לא נתת דרע. ואמרה התורה ויעתר יצחק לוי לנוח אשתו כי עקרה היא (ס"ה). ואמרה רחל

שביל האמונה

לאשתו בו. עלה נכדו הסתק כ"ה לסרואו לאשתו הסתק בשלל ונכסותו ונעונו סרואו. ויעור הסתק נכסותו ויכולת במקום הנליו ראו:

פרק ה (6) והשלמת הדברים כזה בו. ומכלים דברי האנשים האלה טוח מה שאמרו כי המאכל ימשול בו הממון ויחלוף האדם כלל כלמי האכלים הנכדים לעול פ"ה. ואולי י"ל ימשול בו ויחלוף בו: (ג) ואיה סכל צעקת בו. כי סבול נעקס העניים וסימנים ושאר העשוקים. וכלתי פנים לנעקס. הוא דק במי שסובס הממון: (ד) ואיה לקיחת הממון בו. שהמועד ממון יקחמו בלשך ימאסו. ואף שופסד כבודו ומאכד אמונתו וימסך גלותו כל מסמור לא יחזק כלל זה: (ה) ולא יאבדהו לזולתו. כלומר בלא יאכד אלוו בידים עד שיאכד ממנו ויבא לידו וזולתו. כי המאכד ממנו בידים ונחנס הוא בועס בנכסו יס' וכמ"ש כרס יענן בספר מגדלו עוז בית מדות ס"כ ע"י"ה: (ו) ולא יוסף עצב עמה. כלומר שאין האדם נריך להסיגע להעשיר ודי לו בזה שיבכסו ד':

פרק ז (6) ושהחנינה והרחמים בו. שהחנינה והרחמים וסכסוך וסיקר אינם כ"ה לבנים על הצוחס: ואי

הנה לי בנים ואם אין מתה אנכי (ס"ה). ופעמים מלמדו האב תורת האלהים יתברך ויתעלה וחקיו ומצותיו, יקנה בם שכל, כאשר אמר (ישעיה ל"ה) אב לבנים יודיע אל אמתך. והשתכלתי במה שאמרו וראיתיו נכון בבנים שיהנם הכורא לעבדו כרצונו, ומקום פעוה אלף שמחייבים כונת זה השער לבדו מבלי שאר הדברים. ואומר מה תועלת יש בהם אם לא יהיה להם מזון וכסות ומחסה, ומה טוב יש בגדולם אם לא יהיה להם חכמה ומדע? ומה היא חנינתם והחמלה עם העדר אלה הדברים? רק תוספת בצער האבות. (3) והנה הוא יקדם וכבודם שיקרה מהם דבר כשלא יהיה להם הקדמות. ואיה צער ההריון וחבלי הלידה ומה שיקרה מן חליה, וכמו שאמר (בראשית ג') בעצב תלדי בנים. ושמא תמות בעת לדתה ותשוב השמחה לאכל, כמו שאמר (ס"ה) ויהי בצאת נפשה כי מתה. ואיה יגיעת האב, ועמלו והנכסותו בכל סכנה כי אם על מזון בניו, כמו שאמר (איוב ל"ט) ואפרוהיו יעלעו דם. ואיה צער הגדול והנהגת החלי ותקון הרפואות ושמירת מי השעורים והנבת המשקים, כי אם עמחם ברוב. כל שכן שאחרית הענין למות ולשכול, והוא האוי והאבוי, כמו שאמר (סופ"ה) כי אם יגדלו את בניהם ושכלתים מאדם. ואם יהיו הפחד ממה שיהיהוהו הזכרים מהם איננו מניח לו לישון, וכמ"ש (משלי י"ט) משדד אב יכריח אם בן מביש ומחפיר. ופחד ממה שיתחדש על הנקבות מהם הוא כלימת עולם וחרפת פנים, כמו שאמרו רבותינו (סנהדרין ק') מפחדה לא יישן בלילה. והכלל אם יהיו ממרים תאכד התוחלת, כל שכן אם יהיו מרעים. ועליהם אמר (ס"ה) דור אביו יקלל ואת אמו לא יברך. אבל שם האב לאהוב את הבנים להחזיק במה שחננו בוראו בהם ולא יקוץ בהם, כמו שאמר (ספ"ה) הנה נחלת יי בנים שכל פרי הבטן:

פרק י השביעי

שער ישוב העולם. ראו אנשים אחרים (6) כי ישוב טוב בכל מה שיתעסק בו האדם, ואמרו כי ישוב הכית הוא דבר שצריך, כי לולא הוא לא היה לאדם מקום יהיה לו מחסה מן החום והקור, ויתקבצו אליו כל הנלוים אליו. אך ישוב השדות צרכם למזון, שאי אפשר לעמוד בלעדיו. וכלם מחדשים לאדם השמחה, ורחב הלב והחריצות והנילה, וכמו שאמר (קטל"ה) ויתרון ארץ בכל הוא מלך לשדה נעבר. וביושוב ובננינים מתפארים המלכים והשרים, כמו שאמר (איוב ג') עם מלכים ויועצי ארץ הבונים חרבות למו. ובכמו זה ייעד המאמינים, כמו שאמר (דברים ו') ובתים מלאים כל טוב אשר לא מלאה. והתבוננתי בעצתם ומצאתים שפעו, כאשר חייבו עזיבת כל הדברים והתעסק בשער הזה, ואיך יוכל אדם לישב מאומה מכל זה, כי אם בחכמה ועצה ובידיעת המדות והשערים. ואם לא יהיה (3) באמצע מדע רחב לא יגיע דבר מהמבוקש הזה, ואם ימריח אדם עצמו בשער היישוב, יפול ביגיעה ובעמל והדאנה והתונה והוצאת הממון משלו ומשל אחרים, מתאוותו להשלים מה שהחל ממנו, וכמ"ש (יחזקאל כ"ג) הוי בונה ביתו בלא צדק ועליותיו בלא משפט ברעתו יעבוד הנם. ואם ישלים מה שהחל, ויראה בו דבר שלא יושר בעיניו, לא ישוה כל מה שמהר בעיניו מאומה, ויהיה עמלו ויגיעתו לריק, וכמ"ש (מלכים ה' ט') ויצא חירם מצור לראות את הערים אשר נתן לו שלמה ולא ישרו בעיניו. ואיה הינון המתמיד וקוצר רוח כי אם עמו. ואיה קנאת בני אדם וכעס המלכים והבאת הפנעים כי אם עמו, וכמ"ש (עמוס ה') בתי גזית בניתם ולא תשבו בהם. ואם יהיה היישוב שדות, לא יצמחו נמעייהם כרצון האדם, אך הם צומחים כרצון בוראם והדאנה על זה מתמדת. ואם יעקם ויעמיד אחרים תחתם תכפל דאנתו והתונה על העצר המטר יותר גדולה וכן בצמאון ובקוצים ובירקון והארבה והשמש, וכמ"ש (מ"ה ט') רעב כי יהיה בארץ דבר כי יהיה שרפון וירקון ארבה. ועול המלכים וחמס עבדיהם עד שיהיה מה שיעשו השדות להם ולא יגיע מהם ליד בעליהם מאומה, וכמ"ש (קטל"ה) ברבות הטובה רבו אוכליה ומה כשרון לבעליה כי אם ראות עיניו. ואם יגדל מה שזרע ויאסוף את תבואתו, תהיה כונתו וחפצו ביוקר השערים וצוק העתים, עד שיקח מה שיש ביד העניים והדלים. כמ"ש (עמוס ח') לקנות בכסף דלים ואכזיו בעבור נעלים ומפל בר נשכיר. ולא נתנה אהבת היישוב בלב האדם כי אם לתקן בו צרכו בלבד

שביל האמונה

(3) ואיה הוא יקדם וכבודם בו. כ"ל וכן הועקס בספר מ"ע כ"ט ס"י. ור"ל איס טוח הכבוד וסיקר על הכנים שיוכלו להחזיקם לקנות מהם דבר. אם אין לבנים האלה הסקדמות הנכסות להם:

פרק י (6) כי ישוב טוב בכל מה בו. ר"ל כי הסוב כלל עסקי העולם הוא להסתקס ביוטו. לבנות כמים ולזרוע מדום ולסעס כמים שיעשו פרי סבואס: (3) באמצע מדע רחב. בלמנעס מדע רחב:

פרק יא השמיני שער החיים. ראו אחרי כי הטוב שידרוש האדם בעולם הזה, ההשגה על אריכות ימי חייו. ואמרו כי אך החיים, בו יגיע האדם אל כל אשר יחפץ, מעניני התורה ועניני העולם. ואם לא ישתדל האדם על זה אי זה דבר ישמור. ובה יערו הספרים באמרם למען יאריכונו ימים (פסוק כ') למען תחיו ימים רבים (ויקרא כ"ט). וסבות החיים אצל אלה התבדת האכילה והשתיה, ושלא ירבה מבטל, ושישתדל לשמא את נפשו, ושימנע מהכנס בסכנות ובפחדים, (ב) כל עניני התורה ועניני העולם. ואמת הוא כי הענינים האלה מתקנים הגוף, אבל אינם סבות החיים, כי אנחנו מוצאים הרבה מבני אדם על הענין הזה, והם קצרי חיים. ואחרים כהפך הענין הזה, וחיהם ארוכים. ותראה גופים שונים חזק, והרוב מזה. ואחרים בנינם חלוש יעמדו ימים רבים. ואם היה הענין כאשר אמרו, היו המלכים מאריכים ימים יותר מכל אדם, כעבור שהם יכלתם על המזונות והתענוג. ועוד אומר כל מה שהגדו בשער הזה, כי האדם כל אשר יאריכו ימיו, ירבו יגיוני ודאנותיו וצדויותיו. וכמו שאמר (פסוק כ"ט) צדו ללבב הרהרו. וירבו עליו העונות והחטאים. ויארץ חשבונם ומנינם, ובאלו הם בתחדשים בכל יום. כמ"ש (פסוק ג') אכן השכימו השחיתו כל עליותם. ובעוד שהוא בענין הילדות הוא סכל לא ידע מומאה, כמו שאמר (פסוק כ"ג) אולת קשורה בלב נער. וכאשר יגיע אל ימי הנערות יעתק אל ההפסד ואל ההפך, כמו שאמר (פסוק כ"ט) ונער ששולח במיש אמו. וכאשר יגיע אל הבחרות, יכנס בעמל וביגיעה, וכמ"ש (פסוק י"ג) נפש נקל עמלה לו כי אפך עליו פיהו. וכאשר יגיע אל הזקנה יסור כל מה שהתאוה ויהיו חיייו קצרים לטרה. כמו שאמר (קליל י"ז) עד אשר לא יבאו ימי הרעה והגיעו ימים אשר תאמר גוף לי בהם חפץ. ויחמר זיו ולחו והרגשתו וכחותיו, וישוב כעב אשר נמס ממנו הממר, נשאר עשנו היבש אשר אין בו תועלת. כמ"ש אחריו (פסוק ט) עד אשר לא תחשך השמש והירח והכוכבים ושבו העבים אחרי הגשם. ושאר הפרשה עד סופה. והאדם צריך לא יארה חיי העולם הזה, כי אם כעבור שהיא מדרגה יגיע בה ויעלה במנהג אל עולם הבא, לא כעבור עצמה. ולא נתנה אהבתה בלב האדם כי אם שלא ימית את עצמו כשתבא עליו צרה, כמ"ש (בראשית ט') ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש:

בְּקִיב וְהוֹשִׁיעֵנִי בְּאַהֲבַת הַשְּׂרָרָה. וְדַע אֲחֵרִים הַגְּדוֹל שֶׁבָּהּ שִׁמְתַּעֲסָם בּוֹ הָאֵם
 בְּעוֹלָם הַזֶּה, הַגְּאוּלָּה וְהַגְּדוּלָּה וְהַשְּׂרָרָה. וְאָמְרוּ שֶׁהִנֵּפֶשׁ תָּמִיד אַחֲרֵי
 הַגְּדוּלָּה, וְתִרְאֶה שֶׁקִּשָּׁה עָלֶיהָ שִׁפְלוּת אֶל אָדָם אֶחָד וּלְחֹתָנוּת לוֹ, וְתִמְצֵא הַשְּׂרָרָה
 מִחוּקָת אוֹתָהּ וּמְרומָמָתָהּ וְתוֹסִיף לָהּ הַרְיוּצוֹת וְהַתְּפַשְׁטוֹת. (6) וְכֵן הַצּוּי וְהַאֲזוּרָה יַעֲרֹבוּ
 לָהּ. וְלֹאֵל הַשְּׂרָרָה לֹא הָיָה הָעוֹלָם מְסוּדָר, וְלֹא נִשְׁלַטוּ תְּקֻנוֹתָיו. הַמְּלָכִים מִגִּבּוֹרִים
 הַמְּלַחֲמֹת וְהַשְּׂמִירָה, וְהַשּׁוֹפְטִים יִשְׁפְּצוּ בֵּין הַצְּנוּעִים מִבְּנֵי אָדָם, וְהַשּׁוֹמְרִים מִתְּקִנִּים
 הָעוֹיִם שֶׁבָּהֶם. וְכֵן בְּרַךְ קֶצֶת הַצְּדִיקִים אֶת קֶצֶתָם כִּמְ"שׁ (כִּלְשֵׁיט כ"ה) יַעֲבֹדוּ עִמָּם. אֲבָל
 מִה שֶׁזִּכְרוּהוּ מְסוּדָר הָעוֹלָם בְּשִׁמְרָה וּבְמִשְׁפָּט וּבְמִנּוֹי אֵינָנו נִדְחָה, אֲבָל הוּא מְאֻמָּר
 זִכְוֵנָתוֹ. (7) אֲךָ הֵם שְׂאוֹלֹת שְׂאֵלָה נַעֲזְרוּ בּוֹ עַל דַּעַתָּם, כִּי מִדּוֹר הָעוֹלָם לֹא יִהְיֶה כִּי אִם
 בְּחִבָּתָהּ, וְהֵם הִפְּלִי מַעֲלֵת הַחֲבִמָּה וְשִׁמּוֹת לְשִׁרְרָה לַעֲצָמָה. וְצִרִּיד שְׂאוֹכֹר מִה שֶׁשָּׂכְחוּ אוֹתָהּ
 מִנְּזִקֵי הַגְּאוּלָּה וְהַשְּׂרָרָה, מִמֶּה כִּי הָאָדָם כִּשִּׁיתְּנָהּ וְתִגְדֹּל נִפְשׁוֹ בְּעֵינָיו, יֵצֵא מִשְׁמֵרָהּ, וְיִתְנַהֵּא
 עַל הַקְּרֹבִי וְהַרְחוּקִי, וְיִרְאֶה עֲצָמוֹ כִּאלוֹ הוּא יָחִיד בְּדוֹרוֹ, וְיִבּוֹז לַעֲצֵת לוֹ אִם וְיִתְעַקֵּשׁ וְיִדְחֵ
 בָּל מֵאִמֶּר, וּכְמִ"שׁ (מַעֲלֵי י"ח) לְתַאוּהוּ יִבְקֵשׁ נִפְדָּר בְּכָל תּוֹשִׁיָּה יִתְגַּלֵּעַ, וְיִחַלֵּץ עַל הוֹקֵן. (8) כִּמָּה
 שֶׁנִּסְחָתוֹ בְּאֶרֶץ יְמִיחָם, וְהִבִּינּוּ אוֹתוֹ בְּרַגְלֹתָם וְלֹא יִשְׁמַע לַעֲצָתָם וּלְמִצְוֹתָם, וְכִמְ"שׁ (9)
 י"ג) דֶּרֶךְ אוֹיֵל יִשָּׂר בְּעֵינָיו. וְיִפְסְדוּ לוֹ עֵינָיו עוֹלָמוֹ, (10) וְמִה שִׁתְּקֵנוּ לוֹ מִמֶּה, וְיִחַסֵּם אֶל
 כְּחוֹ

פרק י"א (ה) בכל עניני התורה ועניני העולם. כ"ל. וכן סומק בסמ"ע להר"ב יעב"ז כ"מ סימן כ"ה מ"י"ח:

פרק יב (א) וכן הצייו והאזהרה יערבו לה . כלומר שמעבר לבפס כאשר חמא ידע על זולתה לפות אותו במוט ולסחירו מן הכע . כמ"ס ולמוכחים יועס : (ב) אך הם שאלוה שאלה בו' . ב"ל פנס אנתו אומרים כן כי סידור העולם הוא רק כפי אשר תחייב חכמה המלכס והסופמים ומוניו נסופרים . אך העמים האלה הם מושאלים לסס להעזר אל החכמה . כי כל אלה לא יושלמו כ"ל בחכמה . ויפיל הסכס בעלמות נסידור העולם . והסדרה היא רק סבה מקרית מושאלת לא בעצם : (ג) במה שנסוהו באורך יביהם ב' . שלא ימוש למס פסוקים ככר בחו וסו אח סדנר באורך ימיסס וסג ינו אותו במוט מרוב ססכסל . אשר

כחו ויבלתו והנהגתו והכרתו, וכמו שאמר (ישעיה' א) אפקוד על פרי גדול לבב מלך אשור ועל תפארת רום עיניו כי אמר בבה ידי עשיתי וגו'. ועולה מזה לחלוק עם האומנים באומנותם, ויחשבו אותו לפתי וילעגו לו, ולחלוק על החכמים במלאכות המדעיות, ישתדל לשכור אותם. (ד) והכסיל השותק יש לו תקוה ממנו, וכמ"ש (מלא' כ"ו) ראית איש חכם בעיניו תקוה לכסיל ממנו. ויבא מזה לדבר במלאכים ובשרים ולא תבשר בעיניו עצתם, ולא תישר אצלו הנהגתם. וכו' נאמר (פס) חכם עצל בעיניו משבעה משיבי טעם. ויפליג בזה עד שידבר בהכמות הבורא ית' וידיעתו, (ו) וירחק הרובות ויגנהו. וכמו שאמר (פסלס ט"ג) ואמרז איכה ידע אל ויש דעה כעליון. ויביאנו זה לבא בכל עמל וסכנה ופחד, כמנהגו כי עצתו תצליח, והוא הכשילתו, וכמו שאמר (פסלס ט"ו) מפר מהשבות ערומים ולא עשניה ידיהם נטויה. (ז) ואם לא תשלים לו השררה והנחלות, אז יראו מקנאיו ויצמחו משנאיו, אעפ"י שלא ידע להם (ח) כי אם התחלה, כמו שאמר (פסלס ט"ט) בלי עון ירוצון וגו'. אבל בתחלת ראותם שמולך עליהם, חפצים להרנו, וכמו שאמר (פסלס ל"ו) ועתה לבו ונהרגנו. והוא תמיד לא יאכל כי אם התום, ולא ישתה כי אם שמור, ובאלו יושב תחת חדרו של חרב, ובאלו חיוו תלויים כשערה, כמ"ש (פ"ט כ"ב) כי כפשע ביני ובין המות. (ט) ויבדילו אנשיו בינו ובין ידיו באמת, ויביאוהו אל החשדים ואל הספקות, ויחוקו עליו דברי בני אדם, ותקשה עליו תביעת הבורא אותו, כמו שאמר (סופ' ל"ב) ובית המלך האוינו כי לבם המשפט. ולא נפעל הבורא ית' בנפש האדם אהבת השררה והנאוה, כי אם בעבור שתבספ בהם לגמול העולם הבא, כמו שאמר (פסלס ל"ו) לא יגרע מצדיק עינו ואת מלכים לבסא ויושיבם לנזת וינבחו:

פרק יג העשירי שער הנקמה . ראו אחרים כי המוב כמה שמכין האדם בעולם הזה שינקם מאויביו . ואמרו שהנקמה מסירה חדאנה מהנפש , ויסתלק מעליה היגון אשר היתה בו , ותמצא ערבות כמה שהיא רואה באויבה , ותניה מן העם ותסיר המחשבה הרבה , ותמצא אויב אחד מעשות מה שעשה הראשון . הלא תראה כי חשוב מה שנאמר למאמינים (יפסיטם"א) הן יבשוו ויהיו כל הנחלים כך תבקשם ולא תמצאם אנשי מותק . והתבוננת כי מה שזכר והנה הם בו מבחילים , כי כל אשר זכרו (ב) לא עשה בגנפם ומעשה הזה , אלא בעבור שבא לה מאליו , לא עשתה היא בו כלום , אבל כשהיא נופלת בעצה ומחשבת על האויב , היא נופלת ביום ההשחור , ובכל יום תתהוש לה עצה אחרי עצה , וכמו שאמר (תפסיט"מ) אשר השבו רעות בלב . (ג) וימלא האדם לבו שלא יפגע אדם ולא יחמול ולא יחון ולא יקבל תחנה , וכמו שאמר (מזל"כ"ג) נפש רשע אותה רע לא יחון בעיניו רעהו . (ד) ועל הוצאת כל ממנו וכל הונו בנקמה הוא , ובמ" (יפסיט"א) הגני מעיר עליהם את מדי אשר כסף לא יחשובו וזהב לא יחפצו בו . ואעפ"י שלא יגיע להרוג האויב ההוא כי אם כהרוג אלק אוהב או כהרוג עצמו , לא ירגיש לזה , וכמו שאמר (שופטים פ"ז) תמות נפשי עם פלשתים . ואעפ"י שלא יגיע אל זה כי אם בעזיבת אלהיו ועבודתו , לא יחשוב בזה , ובמ"ש (תפסיט"ז) ועדת ערצים בקשו נפשי ולא שמוך לגנדם . וכאשר יסכול כל אלה הענינים , אפשר שלא יגיע עמם אל מה שהוא

שביל האמונה

אשר כורגלו עליו : (ד) ומה שיתקנו לו מהם ב' . כלומר ואזון פעניים מעטיו עולמו אשר יהיו מהוקקים :
 שבה כי הוא ית' נתן לו כח לפעוט פיל . ויחם אומם אל כחו ועולם ידו : (ה) והבטיל השותק ב' . כסביל
 כשותק ותושב עמלו לכסיל . ים לו חקוק יוסר ממנו יטן עקוב חסרדו . ואפשר שישפול בקנין החכמה
 וישיגה : (ו) וירחק הרוב בהם וינגדו . שירחק רוב עמיו החכמה פלוקים ויגבה אומם : (ז) ואם לא
 תשלים לו השירה והמלכות ב' . ר"ל כי אם ישיגו ממנו שהוא מוכן למלוך , במרם מושלם לו השירה
 והמלכות ונפטר ימלוך . אז ירלו מקצתו וימחו מעמליו : (ח) כ"א הרחלה . כלומר שערין לא עשה להם
 מאוס רב וקם שסמיל לומר אי אמלך . וכמ"ז דוד בשלום שאלו ישימרו את הבית להסיתו . שכן ענין ירושון
 ויכנינו : (ט) ויברילו אנשיו בינו ב' . שילוביו אמרו מעט בפחמות ופקדונם ונכילתו ולשון ודבר
 ברה על בני אדם . עד שיברילו להפוך את בני אדם כהשבים ולסמססם ביצור לבדם ונפוצו זה ידברו בו
 בני אדם וימנע ממנו הכבוד ית' עלבון של בריות :

פרקי' (6) לא עשה בנפש המעשה הזה בר'. ר"ל כי לא אשר זכרו ממעשה הנקמה, אין זה כ"ח
במראה בלבד ההזדמנות מזלי שיעשה האדם דבר: אולם אם ישתדל האדם עם נפשו על זה במחשבה
ונוסח. סתמנו לו בכל יום בהשגה. ונעם אחרים. והיה השתדלותו לריק ותולתו נכזב: (ב) וימלא האדם
לבו בר'. במה שיביא את נפשו על הנקמה יתפטר לבדו לאכזר. וימלא את לבו שלא יפגע באלו ולא ימאס
ע': (ג) ועל הוצאות כל ממונו בר'. מוסר את וימלא האדם לבו. כלומר שיתלא את לבו להביא את כל
ממונו

שהוא מבקש, ובמו שאמר (מ"ג ג') להבקיע אל מלך אדום ולא יכולו. ואפשר שיהפך עליו הענין ויאבד הוא, ובמ"ש (מ"ג כ"ו) כורה שחת בה יפול וגו'. ואם ינצל וישלם לו סך שבקש, כבר הפיל נפשו בענש החוק מאת הבורא, אשר לא צילנו אדם ממנו אלא במחילה מי שהרע אליו, ובמו שאמר (פס"ח) אדם עשוק בדם נפש עד בור ינוס אל יתמכו בו. ואיה התקוה לעמוד כנגד הזמן (ז' ע'). עת אנשיו, והתקוה לעמוד כנגד המזלות (ס') כדברי בעליהם, ודתוהלת הנבוכה לעמוד כנגד כורא השמי' והארץ (ו') כדברינו אנחנו אנשי האמת? והם חושבים כי הם חזין להנהגתו, ובמו שאמר (מס"ס ס') יהיו למו דבר רע. ואיה שנאת בני אדם ואיבה הברואים, (ז') ושיפיק כל מה שיקנאו בו על הטובה וישמחו לאידו, ובמו שאמר (פס') ויכשילוהו עלימו לשונם. ולא ימצא דואג לדאגתו ולא כואב למפלתו אלא הכל שמחים לשכרו, כמו שאמר (מס"ג) אין כהה לשכר נהלה מתוך כל שומעי שמעך וגו', (ס') ואפשר שיהיה שרש השנאה הזאת מהטעם זה מתהנעם באחרונה, כמו שאמר (מס"ס כ"ט) ושנאת המס שנאונו אל תהון כל בוגדי און סלה אבל נטעה בנפש אהבת הנקמה, לקחת דין הבורא מן המשפחות בארצות (ע') כדי שיתקנו בגי אדם, כמו שנאמר (פס"ק"ב) לבקרים אצמית כל רשעי ארץ להכרית מעיר יי כל פועלי און:

פרק יד האחר עשר שער החכמה. מתלמידי החכמים מי שאמר, כי אין ראוי לאדם להתעסק בעולם הזה בדבר חוץ מן בקשת החכמה, ואמרו כי בה יגיע אל ידיעת מה שיש בארץ מהטבעים והמונים, ואל ידיעת הבורא ממה שבשמים מהנכונים והגלגלים, ויש לה ערבות ותענוג לנפש, כמו שאמר (מס"ג) ודעת לנפשך ינעם. ורפואה שתרפא אותה מהסבלות, כמו שאמר (פס') רפאות תהי לשרך. ובאלו היא הנאותו כמזון, כמו שאמר (פס') ושקוי לעצמותיך. (ה') ועינו בה כבדולה ובפנינים על הבלבים, כמו ש' (מס"ג) כי ליות חן הם לראשך וענקים לגרורותיך. וזמי שאינו כמיון אליה ולא מבינה, כאלו אינו מבני אדם, ובמו שאמר (מס"ס כ"ח) כי לא יבינו אל פעולות יי ואל מעשה ידיו. ומצאתי כל מה שאמרו אמת, אבל מקום הטעות בו רוא מה שאמרו שלא יתעסקו בדבר זולתה, ואם לא יתעסקו עמה במזון ובמסתור ובמסתור תבטל, כי אין עמידה זולתה. ואם ישליך את עצמו בצרכיו אלה על אנשים אחרים, יהיה נכזה ואין סומכין עליו ולא מקבלים דבריו, ובמ"ש (קל"ח ס') והכמת המסכן כוזיה, ודבריו אינם נשמעים. ואם יכפיק לו המזון העבה היבש, וינהיג עצמו בו ויעבה טבעו ויכער, תבטל זכות החכמה ודקותה, ובמ"ש (מס"ג כ"ט) תפוחי זהב במשכיות כסף (ג') דבר דבור על אפניו. הלא תראה בני ישראל במדבר, זנס הבורא במזון דק רוצה לומר המן כדי שילמדו החכמה, כבו שאמר (מס"ס ס') ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו למען אנסוהו הילך בתורתי אס לא. וראה עוד בני לוי שהיה חלקם אחד משלש עשרה מן התבואה, מפני שהם שבת משלש עשר שבטים, ושם להם המעשר, כדי שישימו מזונם דק. ואלו היו מסכימים בני אדם על מה שאומרים אלה, (ג') במלה חכמת היצירה בהכרת חורע ובעזיבת הנשואין. ואלו היו מתעסקין בחכמת היצירה לבדה, במלה חכמת התורה, ולא נטע בלבם אהבת העולם אלא

שביל האמונה

ממנו וסמו וכנגד פיקוס נקס: (ד') על דעת אנשיו. על דעת החכמים האומרים כי לא יוכל האדם לעמוד כנגד פני הזמן וממדותיו: (ה') כדברי בעליהן. בעלי הכוכבים האומרים שאין ביכולת האדם לעמוד ולהתגבר נגד כוחות הכוכבים והמזלות: (ו') כדברינו אנחנו אנשי האמת. שכל בהשגחה הבורא ית' והוא העש השלמי. וסס חופכים שסס חון להיגהו ית' ופאיו כואס חותס ואיו מפניה בסי. כמ"ס יחזקו למו דבר רע יספרו לפסון מוקשים אמרו מי יראה למו: (ז') ושיפיק בלב בו'. כלומר שהוא מוכנה להפקיד בלבו מה שבני אדם מקנאים בו על הגלותו ומדותיו. ושמחים לאידו וסבכו ורעוהו. וכמ"ס ויכשילוהו עלימו לשונם יתחדדו כל רואי סס. כלומר שמחים לאדם: (ח') ואפשר שיהיה שרש שרש בו'. כלומר כדבר יוכל להיות שורש בהגה מתיא אשר יסוב להמקס ממנו בהמרה. כמ"ס אל תמון כל בוגדי און: כלומר למען הוכל אל"כ להמקס מהס על שגגה חסם פלאוי: (ס') כדי שיתקנו בני אדם. ולא יהיה עוד צרכם פועלי און המפחיתים באלהות:

פרק יד (ה') ועינו בה כבדולה ובפנינים בו'. כלומר שהכמת אדם חסר פניו עד שיהיה עינו ומראהו לכן צפני כל רואיו כמו שסס הכדולה והפנינים אשר על המלטים: (ג') דבר דבור על אפניו. שכל דבר לרין להיות כחוסן כחוסן כחוסן: (ג') במלה חכמת היצירה בו'. כ"ל כי אלו היו כל בני אדם עוסקים רק בחכמת התורה היה העולם חרב וסורע ונרת ע"י עזיבת השפואין והיות יצירת העולם כמלה. ואם יתקנו דק בחכמת היצירה שהוא קיום העולם היתה התורה כמלה. וע"ל אין סוב כ"ל שישמקו האדם בחכמת התורה

אלא (ז') להיות עור לזאת וינעמו יחד, ובמו שאמר (מס"ג כ"ז) (ס') להודיעך קשט אמר אמת להשיב אמרים אמת לשולחך:

פרק טו השנים עשר שער העבודה. ימצאו אנשים רבים שאומרים כי הטוב במה שיתעסק בו האדם בעולם הזה, עבודת אלהיו בלבד, והוא שיצום ביום, ויקום בלילה לשבת ולהודות, ויניה כל עסקי העולם כלם, כי אלהיו ימלא לו ספוקו סמון ורפואה ושאר צרכיו. והנה אנהנו מוצאים בעבודה לענוג גדול, כמו שאמר (מס"ס קמ"ט) כי נעים נאות תהלה. וששון ושמחה, כמו שאמר (פס"ק) עבדו את יי בשמחה. (ב') ומצפון אצל הבורא לעת הגמול, כמו שאמר (מלאכי ג') וחבלתי עליהם כאשר יחול איש על בנו העובר אותו. אלה (יורחם האלהים) כל מה שכפרו בעבודת בוראנו אמת ובורו, (ג') וכל המדות לא יניעוהו, כמ"ש (מס"ס קמ"ט) גדול יי ומהולל כאד ולגדולתו אין חקר. אך מקום טעותם הוא ההתבודדות בה לבדה, ואמרו כי לא יתעסק האדם בזולתה. ואם לא יתעסק כמזון לא יתקיים הגוף, (ג') ואם לא יתעסק בפריה, לא תהיה העבודה כל עיקר. כי אם היו מסכימים על זה אנשי דור מן הדורות כלם, וימותו אחר כן היתה העבודה מנה עמם, אבל העבודה לאבות ולבנים ולבני בנים, כמ"ש (דברים ו') למען תירא את יי אלהיך לשמור את כל הקותיו אתה ובנגד וכן בגד כל ימי חיך. ואחר כן נגלה להם מה שנעלם מהם, כי העבודה היא (ז') בכל המצות השכליות והשכעיות, כמ"ש (פס"י) ועתה ישראל מה יי אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את יי אלהיך לשמור את מצות יי. ואי זה דבר יקיים המתבודד ממצות המדות והשקלי? כמ"ש (ויקרא י"ט) מאזני צדק אבני צדק וגו'. ואי זה דבר יקיים ממצות הדין באמת ובמשפט? כאמרו לא תמה משפט לא תכיר פנים (דברים ט"ו). ואי זה דבר יקיים באכור והתר כאכילת הכשר והדומה לזה? כאמרו (ויקרא י"ב) זאת היתה אשר תאכלו. ואי זה דבר יקיים ממצות מומאה ומהרה? כאמרו (פס') להבדיל בין הטמא ובין המהור. ועוד להורות ביום הטמא וביום המהור וסס י"ד. וכן בענין חזריה והמעשר והצדקות והדומה להם. ואם תאמר ילמד כל זה ויורה בו לאנשים אחרים ויעשוהו, אס כן הם הם העובדים לא הוא, כי בהם נשלמה עבודת הבורא לא בו. אבל מה שזכרו מהבחינה על הבורא בתקין הגוף ותקון המזון, הוא כמו שאמר, אך נשאר להם דבר, והוא ששמו ית' שם לכל דבר סבה ומנהג צריך שיבוקש מהפנים ההם. ואם הם אומרים אמת (ס') שהבחינה כולל יכטחו עליו בשער העבודה גם כן שיגיעם אל גמולו בלא עבודה, ואם לא יבשר זה מפני ששם העבודה סבה לגמול לא יהיה אפשר מבלי הקנין והנשואין וההשגחות אשר שטס סבה לתקון בני אדם, אלא שפעמי עושה הבורא קצת מאלה על דרך האות והמופת בלא עסק אדם, (ו') אבל ישימחו מנהג שישיגה הטבע אשר המביע:

פרק טז השלשה עשר שער המנוחה. אמרו אנשים, כי המנוחה טוב מכל מה שיתנהג בו האדם בעולם הזה, כי היא סבת לרפואת הנפש, להעביר

שביל האמונה

התורה וגם מקיים העולם אל ינה ידו: (ז') להיות עור לזאת בו'. כלומר שס"כ נטע הבורא ית' נס את אהבת העולם בלבות בני אדם. כדי שיהיה העולם עור לזאת התורה כי טוב תורה עס ד"ל ושינס ינעמו יחדיו: (ס') להודיעך קשט בו'. כלומר מה שכתבתי לך שלשים כמותות ודעת בדברים המדינים והעיונים היה להודיעך קשט בו' ועיין רל"ג סס:

פרק טז (א') ומצפון אצל הבורא בו'. כלומר שהעבודה כפונס אצל הבורא ית' לגמול עליה ביום הגמול. כמ"ס והיו לי חמר ד' צבאות ליום אשר אני עושה כגולה ומחלתי עליהם כאשר יחמול איש על בנו הטוב אותו וסבת ורואתם בין דיק לרע בין טוב לרע לאשר לא עבדו: (ב') וכל המדות לא יניעוהו. כלומר שאף אם יתנהגו בכל המדות הנכרות לאס ביום ולקוס בלילה ולהניח כל עסקי העולם. עדיין לא ינאו ידי חובתו. ולא יניעו עוד לעבודה השלימה. הואיל ואין חקר לגדולתו ית' ואי להניע עדין: (ג') ואם לא יתעסק בפריה בו'. כלומר צניעול בפריה ורביה תחבול הטוב בלילה. כי יכלו הדורות ואדם אין לעבוד את בוראו: (ד') בכל המצות השכליות והמעשיות. כ"ל שלל חשלה העבודה במצות השכליות שסס חונות הלכות בלבד. כ"ל גם נמצות המעשיות שסס כ"ל ור"ל שלל חשלה העבודה במצות השכליות בלבד. ואין טורד לשום השתללות איכ ינעמו גם חונות האברים וכמו שזכר שסס (ה') שהבחינה כולל. ואין טורד לשום השתללות איכ ינעמו גם נמצות הטוב"כ מפני מעשה. ואם הם משתדלים במעשה העבודה בעבור שהוא סבה לגמול הטוב"כ. ישתדלו יבצק העולם שסס סבה לתקון עיני בני אדם בעוה"ז: (ו') אבל לא ישימחו מנהג שישיגה בו'. כ"ל לדעתו כלומר שלא יעשה זה בחמירות לבטל הטבע מכל וכל: להעביר

(6) להעביר ולעזוב גופה ולשמור חושיה. וכל אשר יגיע האדם עניני תלויות אל המנוחה. והיא מבוקשו. הלא תראה שהמלכים הם במנוחה יותר מכל אדם ולולי שהענין הזה הוא טוב לא היו בוחרים בו. ואיה נוח הגוף (3) ועויבת הקיצה והמהירות והיגון והראגה. עד שתורת האמת כשבותיהם בה מרמים אותה בה. כאמרו (ירמיה') ומצאו מרגיע לנפשם וצוה במנוחה בשבתות ובמועדים. והשקפה על עצת אלה. ומצאתים סכלים מכל אדם. ואמרו לה שלא ירעו. כי המנוחה לא תשם לאדם אלא אחרי ההשגחה הגדולה ותקון צרכיו והכנת כל אודותיו. ואח"כ ינוח וישקוט. כמ"ש (משלי כ"ד) הן בחוץ מלאכתך ועתה בשדה לך אחר ובנית ביתך. אבל המנוחה לבדה מכלית דבר מאלה. איננה (ג) כי אם מנוחה בשם. והעולה מענינה הוא העצלה. ואל השאל על העצלה מה היא? כי האדם כשיחלם ויתעצל יבואו הרעש ויחסר כל טוב. כמ"ש (ס"ו) מעט שנות מעט תנומות מעט תבוק ידים לשכב ובא במהלך רישך ומחזור כאיש מגן. וכאשר יתעצל ולא יכין לו מזון ולא כמות ולא מחסה, יהיה ביגון כל ימיו, עד שימיתוהו תאותיו ומשאלות לבו. כמו שאמר (ס"ז) תאות עצל המיתנו כי מאני ידיו לעשות. עד שהוא מגיע התפלה והצום והעמידה והתנועה במצות ובכל תועלת. (ד) ועל כן הפך הענין בצדק. כי ענין העצלות עור נופל על הרשעות. ואמר (ס"ט) כל היום התאוה תאוה וצדיק יתן ולא יחשור. ואיה הרפיון והכובד, והנפח והחלישות והשרפון. (ס) וכאב התחתית (ו) והפורגה והניד הנשה, והכליות. (ז) וחלי הפיל. והרבה מן הנגעים כי אם על הבטלה. ואפי' (ח) מי שספקו על אחרים אין ראוי לו להתבטל. וכמ"ש (ס"ז) צופיה חליבות ביתה ולחם עצלות לא תאכל. אבל אנחנו מוצאים הנפש נוטה אל המנוחה. (ט) ושבועה שמה לה הנהגה בהשקט ובבטחה אשר בעולם הבא והנחילה בה. כמו שאמר (ישעיה' ל"ז) והיה מעשה הצדקה שלום ועבודת הצדקה השקט ובטח עד עולם וישב עמי בגוה שלום:

פרק י"ז וכבר התבאר ממה שהצעתיו ובאתיו למי שקורא הספר. שכל מי שרוצה להתנהג בענין מן השלשה עשר ענינים האלה. תהיה בטלה עצמו ולא נכונה. מפני שהוא מחייב להתנהג בו לבדו. והנהגה עמו זולתו. והתענות לו מחפצו וקצר הגוף אל מה שאהב. כאשר הקדמתי ממאמר שלמה. כי כל דבר מעוות וחסרון. אבל כשיקובצו הענינים האלה כלם הוא הנכון הנמור:

ראוין ראוי ג"כ שילקח מכל אחד מהם חלק משלשה עשר בשיטה. אך יקח מכל מין מהם השיעור אשר הוא ראוי לקחת כפי מה שהחייבהו החכמה והתורה. וכאשר יקובצו פוורי אלה השלשה עשר ענין. תהיה חמאת המין שיגיע האדם מן המאכל והמשגה והמשגל מה שיעמיד בו גופו וזרעו. וכאשר ימצא זה מהתרו. ישלח בו תאותו עד שהקה מגנו בהתר. ואם תרצה להרבות או לקחת מוולת ההירו. יחסמנה וימנענה. ואם לא תרצה להמנע כחצו ישלח בה מדות הפרישות עד שהמאס בכל ענין. וישמור מה שחננו הכבוד ממנו ובנים כפי אהבתו בהם. ויעבור האדמה כפי צרכיו ואם תמשול בו התאוה שהביאהו באיסור ישלח בה הפרישות עד שימנע מה. ויאהב חיי העולם הזה. בעבור העולם האחר. כי הוא המרקלן שלו. לא בעבור עצמו. ואל יחפון במאומה מן השררה והנקמה. (6) ואם יבא לו זה מאליו. יקבלנו לקיים בו משפטי התורה. וישייר בני אדם. ולא יתנהג במאומה מן העצלה כלל. ומה שישארו לו מעותותיו אחר זמון מוונותיו. ישים השגחתו בט אל העבודה והחכמה. וכאשר יקבץ אל אלה המעשים כאשר זכרנו

שביל האמונה

פרק מז (6) להעבות ולעזוב גופה כו'. כלל לדעתו. ור"ל כי ע"י המנוחה יסיה כנוף עב-זמן ומעודן ויסיג נס המושגים כלימוחם: (3) ועויבת הקיצה. סיקיפה מן השינה: (ג) ב"א מנוחה בשם. כלומר כסס קוראים זה מנוחה וע"ד האמת אין זה מנוחה כ"א עצלות והסתגלות כלל: (ד) וע"כ הפך הענין בצדק. כלומר שסכסכו קרא את הפך העצלה בשם צדק. יען כי העצלות הוא רשעות וזלתי צדק. וכמ"ש על העצל. כל היום סתאוס חלוש וצדיק יתן ולא יחשור. הרי שהצדיק הוא הפך העצל. והרי המורה כפליד מהראשון אמר צדק דבר נאם ומתקבל עיני: (5) וכאב התחתית. תחבונות. (ו) והפידגרא. חולי הרגלים וכסוהו דאמרין (קוטם מד) חלה את רגליו. אמר רב שאחזו פדגוה: (ז) וחלי הפיל. חסרון כח הדוחה את המותרות מן לגוף: (ח) שספקו על אחרים. שמתפרנס משולחן אחרים: (ט) ושבועה שמה לה הנהגה כו'. כלומר שסכסכו ית' עס כנפש האדם הסוכף אל המנוחה כדי שתבטקו לגמול העוב' עולם המנוחה ונוה שלום אשר תתנהג בו כשקט וכבטחה עד עולם:

פרק י"ז (6) ואם יבא לו זה מאליו. שימנעו לשר וסופט מבלי שיתחלל צוה: (3) מכל משמר נצור

לכך

זכרנו, יהיה משוכה בשני העולמים. וכמו שאמר (משלי ד') (3) מכל משמר נצור לכך כי ממנו תוצאות חיים. וישובו המעשים דומים לגופים המורכבים מארבעה טבעים. (ג) וכל גוף שהוא שרשים מחוברים. וכרפואות אשר מנהג בהם שיקח מאחד מהם משקל שלשה זווים, ויהיה בו משקל זוו מדבר אחר, ומדבר אחר ד' גרות. ומאחר חצי זוו. ומאחר ב' גרות. ומאחר גרה וחצי. ומאחר איסר. ולא יתכן שיקחו אותם חלקים שווים. (ד) כן הענין באלה המדות אשר זכרתי:

פרק יח וראיתי להתנדב בסוף המאמר הזה בזכר מוגי המוחשים קצתם עם קצתם. (6) להיותו תוספת בסדר ובבחינה למה שהקדמנו ממוג המדות. ואומר הידוע כי המוחשים חמשה, נשעמים, ונראים ונשמעים, ומרחימים, וממוששים. ואניה השנים מהם. והם הממוששים. כי אינם מביאים לידי ערבות כי אם בדרך אחר והוא הרך. ואחר כן המשעמים כי הרכבתם ידועה. (3) כמו חרובה הפאלודג מהנשא והסוכר והכרכוס וזולתם. וכן כל המשעמים מן המוונות והתבשילים. ואכיון בדברי אל שלשת המוחשים האחרים. ואמר כי המראה הנפרד מלובן או אדום או ירוק או שחור. מנהגו להחליש החוש כשיכנס אליו. כאשר יבהה הראות מן ההכטה אל השלג. וכאשר יזיק האורם לעין, ויחלש כח הראות מן השהרות והדומה לזה. (ג) והוא עם זה אינם מביאים לידי ערבות ושמחה רבה, אבל כשיסוגו קצתם עם קצתם, יתחדש מהם אופני הערבות (ד) ותנועה רבה לכחות הנפש. ואמר כי האדם המתערב עם הירוק, יגיע המרה האדומה ומדותיה, ויראה מהנפש חזק העז. והירוק המתערב עם השחור. יגיע כח הלחה הלבנה. ויראה הנפש כח השפלות. אך אם יתקבץ השחרות והלובן והירוק והאדום, יגיעו כח הרם ויראה מן הנפש כח המלכות והממשלה, וכאשר יתחבר הירוק עם הירקק יגיעו כח המרה השחורה, ויראה מן הנפש כח המורד והאבל. וכן אם יוסף או יחסר בה מוג המראים. יתחדש לנפש (5) מכחותם כפיהם. וכן תקול הנפרד והנעימה הנפרדת והנגינה, (ו) לא יגיעו ממדות הנפש כי אם דבר אחד בלבד, ופעמים וזיקה. (ז) אבל המוגם ישוה מה שיראה ממדותיה וכחותיה. וראוי לך לדעת מעשיהם נפרדים עד שיהיה כפיהם. ונאמר. כי הננינות שמה, לכל אחת מהם שיעור מהנעימות. הראשון מהם שיעור השלש נעימות. שתיים סמוכות, ואחת נעה. והשניה שלש נעימות. אחת נחה ואחת נעה. ואלה השתי נגינות, מניעים כח האדם וכה המלכות והממשלה. והשלישית שעורה שתי נעימות סמוכות אין ביניהם זמן נעימה. ואחת נחה. ובין כל השפל והגבה והשפל זמן נעימה. וזאת לכרה מעירה המדה האדומה והגבורה וחזק הלב ומה שרומה להם. והרביעית שעורה שלשה נעימות סמוכות לא יהיה ביניהם זמן נעימה. (ח) וכן כל שלש ושלוש זמן נעימה. וזאת לכרה מניעה הלחה הלבנה. ותראה מהנפש כח השפלות והכניעה והמורד והדומה לזה. והחמישית שעורה נעימה נפרדת. ושתיים שונות זו מזו אין ביניהם זמן נעימה. ובין הגבה והשפל זמן נעימה. והששית שעורה שלש נעימות מתנועות. והשביעית שעורה שתי נעימות סמוכות. אין ביניהם זמן נעימה. ובין כל שתיים ושתיים זמן נעימה. והשמינית שעורה שתי נעימות סמוכות. אין ביניהם זמן נעימה. ובין כל שתיים ושתיים זמן שתי נעימות

שביל האמונה

לכך כו'. כלומר שסדכר ריך שמירה וזהירות יתירה: (ג) ולכל גוף שהוא שרשים מחוברים. ולשאר סופים אשר הם מורכבים משרשים הרבה כמו האדם המורכב מבשר גידין ועלמות וכיוצא: (ד) כן הענין באלה המדות אשר זכרתי. כל זה אינו נדפוס קוטסאנדיאל. ובספרים אחרים מלאכי כו"ל. כן הענין בענין אלה המדות אשר זכרנו יקח מהם חלקים מתחלפים כפי מה שצריך ליקח מהם כאשר זכרתי ע"כ:

פרק יח (6) להיותו תוספת בסדר כו'. להראות שלא לכל סכל המדות אין מוג כחות לנדה. אלא שגם מוחשים סוכסכו כולם שלא יערב לו מוחש נפרד כ"א מוחש ממוזג ומקובץ ממוחשים שונים וכמו שיתבאר: (3) כמו חרובה הפאלודג מהנשא כו'. שסוף מורכב מהנשא וסוכסכו כו'. והוא עם זה אינם מביאים כו'. ר"ל ובעבור זה אינם מביאים כו'. (ד) ותנועה רבה לכחות הנפש. ר"ל כי לרגל הערבות והנעימות אשר יקבלו המוחשים יתנועעו כחות הנפש וכמו שיתבאר וסוף: (5) מכחותם כפיהם. כפי מוג המראים ככה מהייה גם פעולות הנפשיות אם מעט ואם הרבה: (ו) לא יגיעו ממדות הנפש כו'. כלו' דבר אחד בלבד מהקולות לא יגיע מדות וכחות הנפש מאומה: (ז) אבל המוגם ישוה כו'. ר"ל מוג הקולות ישוה עם תנועות הכחות הנפשיות ויתנועעו על פיו: (ח) ובין כל שלש שלש זמן נעימה. כלל: (ט) יקנה ענין כפי רוב כו'. יקנה מדה נפשית כפי המוג אם מעט ואם הרבה:

קוטס

נעמיות. ואלה הארבע כלם, מניעים המרה השחורה, ומראות מן הנפש מדות נחלקות. פעם אל השמחה, ופעם אל הדאגה. ומסננה המלכים, למזוג קצתם עם קצתם, עד שתשתוו. ויהיה מה שתניענה ממדות כשמעה אותם, כפי מה שייטיב נפשותם להנהיגת המלכות, ולא יוציאם אל הרבוי ברחמים או באכזריות, ולא בגבורה ולא במרד. ולא בתוספת ובחסרון בשמחה. ועל זה יהיה ענין הדין הנפרד, לכל מידה מהם כח, וכאשר ימזוג קצתם בקצתם, (ס) יקנה ענין כפי רוב המזג ומימיו. ומה שהכיר דודור הם יבש, והכפור קר דק, והזעפרן חם יבש, והאהלות קרים ולחים, והענבר חם ממוצע, ומימי הורדים קרים ודקים. וכאשר יעורב כל א' מהם באתר, ימנו כחותיו ויתקנו לתועלות בני אדם. וכיון שההשווה בכל המוחשים יותר מועילה לאדם, כ"ש השויות מדותיו ואהבותיו שתהיה מועילה לו יותר:

פרק יט והעולה מן הכלל הזה שיהיה האדם (6) קונה בעולם הזה כפי תקונו. ויאכל וישתה כהתר כפי צרכו. ויצב השנחתו על החכמה והעבודה והשם הטוב. ויקח מכל אחד מהאבות הנזכרות כפי מה ששדרנו. כל דבר בעתו. וזאת היא הבחירה המשובחת. והיא חמאת מה שזכרו שלמה בספרו ב' מקומות. אחד מהם (קללת ג') אין טוב באדם שיאכל ושתה ויראה את נפשו טוב בעמלו גם זה ראיתי אני כי מיד האלהים הוא. ואמרו שיאכל ושתה. שער המזון ואמרו בעמלו שער הקנין. ואמרו מיד האלהים. רוצה בו מהתרוססה שחננו בוראו. לא ממה שחוא חומס וגוול. ואמרו ויראה את נפשו טוב (ג) הם שבעה ענינים מספר עליהם בספרו שהם טוב. והשני (סג ג') וגם כל האדם שיאכל ושתה ויראה טוב בכל עמלו מתת אלהים הוא. וזה עוד כולל ארבעה ענינים. המזון. מאמרו שיאכל ושתה. והקנין. מאמרו בכל עמלו. ומן ההתר. באמרו מתת אלהים הוא. ורומז אל השבעה ענינים. באמרו ויראה טוב. והשלישי (סס ג') הגה אשר ראיתי אני טוב אשר יפה לאכול ולשתות. יש בו הארבעה ענינים אשר זכרנו. והוסיף עליהם אשר יפה. ורומז בזה שתהיה כל אחת מהמדות והאהבות בעת הראויה לה לא בזולתה. כמו שאמר מפורש בספר הזה (סג ג') את הכל אשר עשה יפה בעתו. וענין טובה הזכורה בפסוק הזה יש בו שלשה פנים מן החכמה, (ד) כאשר פרושם בספר הזה. ואמר טובה חכמה מכלי קרב, טובה חכמה מנכורה (סס ג') טובה חכמה עם נחלה (סס ז'). ולכל פסוק מהם מדה מיוחדת, אך טובה חכמה עם נחלה, הוא מיוחד בחכמת הטבעים ויצירת העולם. מפני שסופו ויותר לרואי השמש (סס) ואמרו טובה חכמה מנכורה, הוא מיוחד בהנהגת המלכות, כי הגדרתה ובא אליה מלך גדול וסכב אותה. ואמרו טובה חכמה מכלי קרב, הוא מיוחד בעבודה וביראה, מפני שסופו והומא אחד יאבד טובה הרבה. אבל פרושי השבע עניני טוב אשר זכרנו שהם מן הספר, מהם השם הטוב והזכר הטוב. אמר בו (סס) טוב שם משכן טוב. ומהם זכרון המות בעת המקרים ולא ישכח, אמר בו (סס) טוב ללכת אל בית אבל מלכת אל בית משתה. ומהם הכעס לכבוד הכבוד, אמר בו (סס) טוב כעס משחוק. ומהם ראות אהרית הדברים, אמר בו (סס) טוב אהרית דבר מראשיתו. ומהם הכלל והמתון, אמר בו (סס) טוב אך רוח מנכה רוח. ומהם חברת החכמים והצדיקים, אמר בו (סס) טוב לשמוע נערת חכם. ומהם שיאמין הזרים שאיננו נמלט מחטא, (ס) כדי שיכנע בעבור זה לפני אלהיו, אמר בו (סס) טוב אשר תאחז בזה וגם מזה אל תנה ירך. וכבר התבאר כי החכם בעת שחקר עניני העולם רמו אל אלה היא דברים, שבעה קראם טוב, (ז) ושרשה קראם טובה, והאחד קראו יפה. והוא עשות כל דבר

שביל האמונה.

פרק יט קונה בעתו כפי תיקונו. כלומר שלא ישתדל להרבות בקנינים כ"א כפי תיקון צרכו אשר לא נלמדו: (ג) הם שבעה ענינים. ויבארו אח"כ בדברי הגאון: (ג) הנה אשר ראיתי אני טוב אשר יפה לאכול ולשתות. ולראות טובה בכל עמלו וגו': (ד) כאשר פרושם בספר הזה. כמו שמבאר אותם החכם עצמו בספר קבלת סוד. ואמר טובה חכמה כו': (ס) כדי שיכנע בעבור זה כו'. כי הצדיק אין צמחוס בו שלא יתנאס וינכח לבו וירוס נמשכו כמ"ס אחד מן הצדיקים לתלמידיו (חז"ל) שער הסגסס פ"ח אלו לא היה לבס עון. הייתי מפחד עליכם ממה שסוף גדול מן העון. אמרו לו ומסו גדול מן העון. אמר להם כנאוס והמוקף ע"כ: (ו) טוב אשר תאחז בזה כו'. ואמר שם ראשונה אל תהי צדיק סרבה וגו'. ואל חרש סרבה וגו'. כלו' שלא תהי צדיק צדיק ולא רשע צדיק. אבל טוב שתאחז בזה ונס מזה אל תנה ירך. כדי שתמיד תראה את עצמך כאלו מעשיך שקולים. כי כזה יכנע האדם לאלהיו וישתדל תמיד אחר מעשה מזה להכריע המשקל לטובה: (ז) ושרשה קראם טובה, טובה חכמה ססגנורס כו' וכמו

דבר אהוב ונמאס בעתו. ואלה האחד עשר אמנם יעשו אחר לקיחת המזון מהקנין המותר. ובמקום אשר נכרא לו כאשר בארנו. ואחרי שקרבתי השער הזה בכל מה שיכולתי מדרכי הקירוב, אומר. כי כל הספר איננו מועיל (ח) כי אם לזכות הלב וזנות תקונו. כמו שאמר (לוי י"א) אם אתה הכינות לבך. ואמר החכם. בכל לבי דרשתיך בלבי צפנתי אמרתך (מסלס ק"ס). וראוי שיוצבו הלכות ויכנעו לשם אלהינו יתברך, וכמו שאמר (מ"ב כ"ג) יען רך לבבך ותכנע מפני יי בשמעך אשר דברתי על המקום הזה וגו'. (ס) הלא תראת כי הנאכל והנשתה והנראה והנשמע עושים עם כונת הלב יותר ממה שעושים בלעדית: וא"שאל מהאל יתברך ישימונו מן המאמינים, ולא מן התועים. וישים בלבנו אהבתו ויראתו, כדי שנובה להיי העולם הזה ולחיי העולם הבא:

תם ונשלם ספר האמונות • ת"ל מגלה צפונות:

שביל האמונה

וכמו שמבאר: (ח) כ"א לזכות הלב וכוונת תיקונו. כ"ל שלא יועיל זה הספר כ"א למו שיוצק לבו ויכוון בקריאתו אותו למעט תיקון לעצמו: (ס) הלא תראה כי הנאכל והנשתה כו'. כי גם אלה חשפנים פעולתן ביחד עוז אח יכוון האדם אל לבו אליהן. ממה שיעשו בעשות אותם האדם מכלי כוונת סלג. וכס"כ בענינים הנפשיים שאם יעשה אותם האדם מכלי כוונת סלג. מהים מופים מדחם ממנו בלי ספק והאל ית' ישימונו מן המאמינים המכוונים אל לבם ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים ולא ינע לדיק ולא נלד לכהלס. ונעשה פרי למעלה וסורס למטה אכ"ר:

תם ונשלם

אמרתי להעתיק פה מכתב אחד קודם שאלח הבעש"ט כגב"מ לאח"י הר"ר משה קימחובי זללה"ס חשובה על מה שכתב לו שיעט לרפאות את הילד אשר חלה אצל אחיו הר"ר חיים מ"מ בהארידענקא ומעבר המכתב מלמעלה היה כתוב בזה הלשון :

הנהו אימורין קרבין ונחמין לגבול משלחן גבוה קא זכי ליה רחמנא ס"ס **הרב המאור** הגדול שבת טז ומגדול כ"י פ"ה ע"ה כ"ט תפארתו מוהר"ר משה נדו יאיר כלל השמח בנכדו פק' מלחם לק' קימוב י"ו :

וזה תורף המכתב עצמו

ב"ה שלמא יסגי להאי גברא רבא ויקרא אשל נמוע להי אשלי רבדכי בוליא דנפארא זית שסגני טפים רימוני ה"ה הרב המאור הגדול משגמו בכור וזך כשמעא כ"ט תפארתו מוהר"ר משה נדו יאיר כשמעא בלכדים :

אתנו החיים והשלום בה יתן ובה יוסף ה' לכם בפנים שוחקות ובפנים מסבירים לעולמים

הנה נחמי וסלקי ברעומא דמר ודרכתי בקום ועסא ונחמי בנחילא נסוע לק' הארידענקא ותקנתי הדבר על נכון בלביא דמר וגם אודות השאלה אשר שאלתם וגם מהללם נמתי ידי וחזרתי אחר הני אורחי ופרחי המועדים מן הכרעסם ולגלות למעט"ת הרמה חשובה על השאלה להבין צדין ועסא הסעס ידיעתי איני מוחקר בפעם הדרעומא דמר מתרעס עלי אך יגזור אומר ולגלות דברים שכלב ואשר אביב אל לבו לחקור היסב ואשיב אל לבו להבין חורפי דבר ויקיים ואל יחוש מהדבר היוצא מן העץ יקח מר ויכתות היסב העלים דק ויסן במים ויבשל היסב ר"ל פריעין ויסן זקיר בו מעט מזעיר והדבר אינו מחליש ומשליש אך ורק מחזיק את המות 'משמח את הלב לעבודת ה' ב"ה וזה לשמח בכל בוקר אליבא ריקנא וכל זה לפעוה בכל בוקר עד כלות בוקר אכיים בשים שלום הכ"ד ישראל בהר"ר אליעזר במולדתם :

ב"ה

זדה כרב המופלג נחורס חו"י וז"ח מוס' ישראל הלוי קיטובר כ"י סניא

בירו פיראשו הנקרא **שביל האמונה** אשר פעל ועסא על ספר האמונות

והדעות מרבינו **סעדי** גאון ז"ל. וידעתי את האיש הסוף כי שוקד הוא על דלתי

הסניג' מעוריו. וידיו רב לו בכל חכמה ומדע. ובטחוני כי לא ילא דבר שאינו מסוקן

משחת ידו ובפרט כי כבוד **אאמור** הס"ק שליט"א אה לו לרשום בשם כבוד קדשו :

שכאשר יהיה נגמר ברפוס יקח גם כבודו הרמה ספר לעצמו. ולזאת אמרתי גם ידי סכון

שמו לקחת ממנו ספר אחד ומסראוי לכל אחב"י לסחזיק ידו למען יוגדל תורה ויאדיר :

דברי הבא על החתום יום ב' י"ט אייר שנת ה'ת"ק ל'ישראל לפ"ק

נאום מנחם נהום באאמור"ר חה"ק שליט"א פה"ק טוריקט יצא